

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Janika Läänemets

Irma Truupõllu looming

Magistritöö

Juhendaja *MA* Andrus Org

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Elu- ja loomelugu	6
2. Retseptsioon	15
2.1. Luule ja proosa	15
2.2. „Kalurineiu”	21
3. Sissevaade loomingusse	25
3.1. Lasteproosa.....	25
3.2. Lasteluule	41
3.3. Proosa täiskasvanutele.....	44
3.4. Luule täiskasvanutele	46
3.5. Libreto operetile „Kalurineiu”.....	52
3.6. Truupõllu looming eesti (laste)kirjanduse kontekstis	54
Kokkuvõte	57
Kirjandus	62
Primaarkirjandus	62
Sekundaarkirjandus	65
<i>The oeuvre of Irma Truupõld</i>	72
Lisad.....	74
Lisa 1. Irma Truupõllu teoste nimestik	74
Adaptatsioonid	83
Lisa 2. Fotod.....	85

Sissejuhatus

Käesolev magistritöö keskendub lastekirjaniku ja luuletaja Irma Truupõllu (1903–1980) loomingule. Ilmutanud neli lasteraamatut, millest kaks on tõlgitud ka võõrkeeltesse, avaldanud perioodikas eri vanuses lugejatele mitukümmend lühijuttu ja luuletust ning kirjutanud libreto ühele oma kaasaja menukamale operetile, on Truupõld end kahtlemata eesti kultuurilukku jäädvustanud. Ometi pole tema elu ja kunstiloomingut siiani süvenenult käsitletud.

Truupõllu kirjanduslikule pärandile on seni tähelepanu pööratud kahesugustes tekstides: lühikestes ülevaateartiklites (Krusten 1969; Teder 1973; Veri 1981) ja konkreetsele teemale või uurimisküsimusele keskendunud kirjutistes (Ehrmann 1933; Runnel 1988; Pervik 2000; Niitra 2004; Niitra 2005a; Niitra 2005b; Kumberg 2007). Esimestes kajastatakse tema loomingut laiahaardeliselt, kuid põgusalt ja pealiskaudselt, teise rühma kuuluvates tekstides jällegi sügavuti, aga väga kitsalt, kasutades Truupõllu teoseid näidetena mitmete samalaadsete seas. Puudub käsitus, mis oleks ühteaegu kõikehõlmav ja põhjalik, üksikasjalik ja üldistav.

Siinkirjutaja loodab käesoleva monograafiaga selle puudujäägi korvata. Töö eesmärk on teha detailne sissevaade kirjaniku loomingusse ning asetada see autori eluloo ja tema kaasaja ühiskondlik-kultuurilisse konteksti. Selle käigus töötatakse läbi juba olemasolev materjal, võrreldakse seal leiduvat informatsiooni ja seotakse see tervikuks, täidetakse varasematest käsitlustest jäänud lüngad ning täiendatakse ja arendatakse edasi välja-käidud seisukohti. Vahel vaieldakse neile ka vastu. Ühtlasi üritab magistritöö Truupõllu loomingut täieulatusliku analüüsiga juhtida tähelepanu nendele aspektidele, mida seni üksnes möödaminnes mainitud on või üldse kajastatud pole (nt kirjaniku täiskasvanud lugejatele suunatud proosa, tekstide vormiline külg). Seeläbi soovitakse kinnistada autori koht eesti kirjandusloos ja valmistada ette aluspõhi tulevastele, kitsamalt fokuseeritud käsitlustele.

Uurimuse koostamisel on lisaks eespool viidatud tekstidele kasutatud jooksvalt perioodilistes väljaannetes ilmunud kriitikat ning Truupõllu teoste järel- ja saatesõnu. Isikliku perspektiivi toob kirjutisse usutlus autori poja Ilmariga (I. Pihlak 2014). Põhirõhk on pandud siiski primaarkirjanduse (sh opereti „Kalurineiu” libreto) analüüsile.

Monograafia koosneb kolmest peatükist. Esmalt antakse ülevaade Truupõllu elu- ja loomeloo olulisematest seikadest. Tähelepanu pälvivad nii tema eraelu kui loomekarjääri tähtsamad sündmused. Seejärel tehakse kokkuvõte kirjaniku ja tema teoste retseptsioonist läbi aegade. Proportsionaalse tasakaalu säilitamiseks on „Kalurineiu” vastuvõttu vaadeldud Truupõllu luule ja proosa retseptsioonist lahus. Kolmas peatükk on magistritöö peamine ja mahukaim. Seal süvenetakse kirjaniku tekstidesse endisse. Vaatluse alla tulevad nii teoste temaatika kui ka poeetika. Eraldi käsitletakse Truupõllu lastele ja täiskasvanutele mõeldud kirjutisi, samuti luule- ja proosatekste. Taaskord on omaette alapeatükk pühendatud opereti „Kalurineiu” libretole. Viimaks paigutatakse Truupõllu loominguline pärand eesti kirjanduse konteksti. Uurimus lõpeb kokkuvõttega, kus tehakse ülevaade siin püstitatud eesmärkide täitmisest ning töö käigus esile kerkinud olulisematest tähelepanekutest ja järeldustest. Lisadena on esitatud Truupõllu teoste täielik loetelu ja fotovalik.

Kuna monograafia sisaldab kirjaniku elu-, loomingu- ja retseptsioonilugu, on käsitlesele iseloomulik positivistlikus vaimus kirjanduslooline lähenemine. Vähetuntud autori loomingu terviklik vaatlus eeldab selle (kirjandus)ajaloolise tausta tutvustamist, igasugune ajalooline uurimus on aga oma olemuselt teataval määral positivistlik ehk tugineb faktidest lähtuval teadmisele (Tarvas 2014: 301). Olemasolevale faktilisele materjalile toetudes on nii kahes esimeses peatükis loodud kirjaniku kaasaja ja tema teoste vastuvõtu aja jooksul teisenenud poliitilis-kultuurilise kontekstiga arvestav biograafilis-historistlik narratiiv, mis on tagapõhjaks kolmandas peatükis esitatud tekstianalüüsile. Sealjuures ei ole eesmärgiks autori eluloo ja tekstide vahel paralleele tõmmata ega sisulisi seoseid otsida või püüda kirjaniku loomingulist pärandit tema isiku ja biograafia kaudu lahti mõtestada, vaid heita valgust Truupõllu teoste saamistingimustele ning tema loomingule „aegruumilisele taustale” (Annuk 2006: 14).

Täna kõiki käesoleva magistritöö valmimisele kaasa aidanud isikuid ja asutusi, eriti hr Ilmar Pihlakut, Eesti Kirjandusmuuseumi, Eesti Lastekirjanduse Keskust ja Estonia Teatrit.

1. Elu- ja loomelugu

Irma Truupõld, kodanikunimega Johanna Vilhelmine Irmgard Treufeldt (hiljem abielus Pihlak), sündis 29. juulil¹ 1903 Tallinnas. Tema isa Juhan Treufeldt (1865–1905) oli pärit Helme kihelkonnast Jõgevestelt ja ema Miina (Minna) Päss (1867–1938) Sangaste kihelkonnast Unikülast. Tal oli viis õde-venda: Lydia (1891–1959), August (1891–1891), Helene (1892–1893), Elviine² (1894–?) ja Hilda (1896–1979).

Omamata pere teise pojana lootust talu pärida, otsustas Juhan Treufeldt ärimelise ameti kasuks ja teenis märkimisväärse varanduse. Jäänud aga ebaõnnestunud investeeringu järel säästudest ilma, kolis ta jätkuvalt teotahelisena veidi pärast noorima lapse sündi perega Peterburisse ja asus seal veinikauplust pidama. Heal elul polnud aga määratud kesta. Truupõld oli kõigest pooleteiseaastane, kui tema isa 1904. aasta lõpul äkitselt kopsupõletikku haigestus ja suri. Nelja väikese tütreaga (poeg ja viies tütar olid surnud hällis enne Venemaale kolimist) üksi jäänud ema kolis tagasi Eestisse. Pere asus elama Valgasse Truupõllu ema vanema venna Andres Pässi juurde, kus möödus suur osa kirjaniku varajasest lapsepõlvest. (Ü. Pihlak 1992: 54–55; I. Pihlak 2014)

Vaesed olud ei takistanud Truupõllu andeil end aegsasti ilmutamast. Kirjanduse vastu hakkas ta huvi tundma juba mudilaseas. Perekonnalegend räägib, et tulevane kirjanik olevat tegelikult isegi varem, kord alles päris titena ajalehtede keskelt leitud, suu paberiputru täis. Ema arvanud hiljem, et see ennustanud juba siis tütrele karjääri sulesepana. (Ü. Pihlak 1992: 55) Truupõld ise on oma huvi kirjasõna vastu omistanud just perekonnale (Krusten 1969: 9). Ema Minna armastanud luuletusi lugeda ja loonud isegi värse, soovides riimis kõnelda. Truupõllu onu Andres Päss oli samuti suur kirjanduse-sõber. Friedrich Kuhlbarši õpilase ning C. R. Jakobsoni ja Lydia Koidula kirgliku

¹ Vana kalendri järgi 16. juulil.

² Abielus Kersic. Emigreerus 1920. aastatel Austraaliasse. Töötas Sydneys moeloojana, erialaks pruutkleidid. Veetis 1937. aastal moeäri ülesandel kolm kuud Londonis kaubamaja Debenham & Freebody juures, kus valmistati kuningas George VI kroonimispidustusteks õukonna daamidele tualette. Tema kavandite järgi valmisid näiteks krahvinnade Munsteri ja Dunraveni kleidid. Ainus austraallane, kellele on omistatud *court dressmaker*'i tiitel. (Päevaleht 1937b) Suri Melbourne'is.

austajana võõrustas Päss oma kodus sageli keele ja kirjandusega seotud isikuid, teiste seas näiteks samal tänaval elanud näitekirjanikku Jüri Orgusaart, koolmeistrit ja mitme eesti keele grammatika õpiku autorit Hans Einerit ning ajakirjanik Jaan Pommerit. Neist ja teistestki kirjameestest jutustas onu hiljem ka oma õetütrelle. Nii juhtuski, et 8–9-aastaselt asus väike Irma oma elulugu kirjutama, täheldades üles kõik mängud ja kodused töödoimingud. (Krusten 1969: 9; Veri 1981) Oma osa oli selles, et Truupõld nõnda varakult sule järele haaras, ka tõsiasi, et tulevasel kirjanikul puudusid mängukaaslased. Üksinda üles kasvades (õed oli temast kümmeaastat vanemad) harjus ta varakult omapäi tegutsema (Treufeldt 1922). Lisaks meisterlikule sõnaseadjale oli Truupõld ka hea joonistaja³ ja osav voolija (Krusten, Truupõld 1980: 103). Samasse ajajärku jäävad Jõgevastes ja Laatre-Unikülas isa ja ema kodutaludes veedetud suved, mis äratasid linnas sündinud ja kasvanud tüdrukus elukestva kiindumuse loodusesse (Teder 1973: 1228).

Kooliteed alustas Truupõld Valga eraalgkoolis, kus veetis küll vaid ühe, 1912. aasta. Aastail 1913–1916 õppis ta Tarvastu-Mustla vallakoolis, kus töötas õpetajana ka tema vanem õde Lydia. Samuti kunstihuvilised, mängisid Truupõllu õed kohalikes operetilavastustes; tulevane kirjanik käis sageli proovides ja andis pärast koos koolikaaslastega omaloodud tekstide järgi etendusi (*ibid.*). 1916. aastal asus Truupõld õppima Tallinnasse, esmalt preili Leisti kooli ja 1918. aastal Elfriede Lenderi Eragümnaasiumisse. Viimases tasus tema eest õppemaksu Tallinna Lootuse selts (Treufeldt 1923). Õpetajatele ja kaasõpilastele jäi Truupõllu sõnaseadmisoskus kohe silma ja tüdrukust sai koolis kiiresti tunnustatud „kirjanik”. Tema kirjandeid loeti tihti klassis teistele eeskujuks ette, ta lõi ja esitas ise koolipidudel värssse, kirjutas ühe koolieluainelise näidendi, juhtis kirjandusringi ja toimetas klassi ajakirja Noorus. (Krusten 1969: 9; Teder 1973: 1228)

Keskkooliaega jääb ka Truupõllu kuulsaima teose „Rohelise Päikese Maa” idee sünd. Teose esimese visandi kirjutas Truupõld 16-aastasena (Krusten, Truupõld 1980: 104). Tollal kandis see pealkirja „Roheline päike, kui ta tuli, oli ja läks”. Aasta hiljem, 1921, oli valmis teinegi variant, mis Truupõllu enda illustreerituna praegu tema poja Ilmar Pihlaku erakogus asub. Raamatu kirjutamisele tõuke andnud vahejuhtumi on üles täheldanud Reet Krusten (1969: 9):

³ Ta õppis lühikest aega isegi Ants Laikmaa ateljeekoolis (I. Pihlak 2014).

„Otsas! Raamatud on otsas, kõik juba välja antud. Rohkem pole mul teile midagi pakkuda,” teatab õpetaja õpilastele, kes seisavad koos temaga raamatukapi ees. Neid, kes ilma jäänud, on üsna suur hulk. Näod kurvad ja pettunud, lähevad nad ära. Miks on laste jaoks nii vähe raamatuid?

Sealsamas kõrval seisab salk vanema klassi õpilasi. Vaevalt kõik märkasid, mis toimus raamatukapi juures, üks aga küll. Temale läksid südamesse väikeste tüdrukute nukrad näod. Ja sealsamas sähvatas mõte: „Mina kirjutan neile raamatu!”⁴

Kirjeldatud neiu on muidugi Irma Truupõld. Läks veel viisteist aastat, enne kui teos oma lõppkuju sai, kuid seeme oli mulda pandud.

1922. aasta kevadel kirjutas Truupõld luuletajale ja lastekirjanikule Friedrich Kuhlbarsile ja avaldas soovi tema õpilaseks saada. Kuhlbars ütles nõrgale tervisele viidates ära, kuid julgustas Truupõldu oma tekste avaldamiseks ajalehtedele-ajakirjadele pakkuma ning soovitas talle varjunime Irma Tõela (Kuhlbars 1922a; Kuhlbars 1922b). Viimase leiame aga üksnes luulevihikult, mille Truupõld ühe oma kirjaga Kuhlbarsile vastuseks saatis; hiljem autor seda enam ei kasuta. Truupõllu ja Kuhlbari sporaadiline kirjavahetus jätkus 1923. aasta lõpuni. Kuhlbarsile saadetud tekstid kuuluvad ühes „Rohelise Päikese Maa” eelkäija, lühijutuga „Roheline päike ehk Kui ta tuli, oli ja läks” Truupõllu vanimate säilinud kirjutiste hulka. Aastal 1923 jõudis noore kirjaniku esimene tekst ka trükki: Laste Rõõmu 21. numbris ilmus tema lühijutt pealkirjaga „Tuuleema ja tuuleonu”⁴.

1924. aastal keskkooli lõpetanud, soovis Truupõld jätkata õpinguid Tallinna Kunsttööstuskoolis (täna Eesti Kunstiakadeemias). Neiu polnud nimelt üksnes hea kirjutaja, vaid ka võimekas kujur. Truupõllu andekusest annab tunnistust alljärgnev episood tütarlapse koolipõlvest:

„Kord [...] teinud [Truupõld] kooliõue lumest naisepea. Üks õpetajatest näinud seda ja pistnud pragama, arvates, et õpilased on toonud klassist kipsbüsti õue. Imestus olnud suur, kui selgunud, et kuju on lumest.” (Krusten 1969: 9)

Truupõld sooritas edukalt skulptuuri eriala sisseastumiskatsed ja sai teate, et on vastu võetud, kuid oli sunnitud kohast loobuma. Pere majanduslik olukord polnud kiita ning

⁴ Nime J. T. all.

hiljaaegu oli haigestunud üks Truupõllu õdedest, suurendades muresid ja väljaminekuid veelgi. Vaja oli raha. Õpingute jätkamise asemel pidi Truupõld tööle minema. (Krusten 1969: 9; Teder 1973: 1228)

Nii saigi Truupõllust 1924. aasta sügisel arveametnik Päevalehe toimetuses. Tehnilise tööjõu koht polnud see, millest neiu unistanud oli ja astunud samm sai tehtud vastumeelselt. Tegelikult sai sellest aga üks pöördpunkte Truupõllu karjääris – tegu oli ikkagi kirjandusliku keskkonnaga, kuhu ta sattus. Õnneliku juhuse tahtel leidis ta end töötamas ühes toas Laste Rõõmu tegevtoimetaja Julius Oengoga. Ei läinud kaua, kui Truupõld toimetajale oma kaastöid pakkuma asus. Vastukaja oli äärmiselt positiivne ja peagi sai Truupõllust Oengo õhutusel ja toetusel üks ajakirja aktiivsemaid autoreid. (Krusten 1969: 9–10; Teder 1973: 1228)

Kui 1924. aastal ilmus trükis viis, siis 1925. aastal juba kakskümmend Truupõllu teksti⁵, nende hulgas nii luuletusi kui lühijutte, samuti kirjutisi nii lastele kui täiskasvanutele. Lisaks Laste Rõõmule asusid Truupõllu tekste avaldama Eesti Naine, Kunst ja Kirjandus, Lasteleht, Laste Maailm, Nädal, Nädal Pildis, Olion, Päevaleht, Raadio, Taluperenaine, Vikerkaar ja Väikeste Sõber. Veel oli Truupõld 1924. aastal astunud Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse (ÜENÜ) kirjandusrühma liikmeks. Ta jäi sinna 1936. aastani.

Päevalehe juures püsis kirjanik kaheksa aastat. 1932. aasta kujunes Truupõllu elus murdeliseks. Ta tutvus kevadel Järvamaalt Väätsa vallast Lõõla külast pärit ja Haljalas töötava sise-, haava- ja lastehaiguste arsti Oskar Pihlakuga (sündinud 25. detsembril 1901). Sama aasta 27. augustil abielluti. Truupõld kolis abikaasa juurde Lääne-Virumaale ja temast sai vabakutseline kirjanik. 25. aprillil 1933 sündis perre tütar Õie. Aasta hiljem koliti Türi, kus Oskar Pihlak linnaarsti koha sai. Seal astus Truupõld Eesti Punase Risti samariitlaste organisatsiooni liikmeks. 1936. aasta 15. veebruaril lisandus perre poeg Ilmar⁶. (Merila-Lattik 2000: 284; EKM EKLA; Truupõld s.a.)

⁵ Nimede J. T., J. Truupõld ja Irma Truupõld all. Viimast kohtame esmakordselt 1924. aastal ajakirja Vikerkaar 47. numbris ilmunud luuletuse „Pilvede ränd” all, 1925. aasta kevadest kasutab autor seda pseudonüümina juba läbivalt. Erandiks on üksnes lühijutt „Õngitsemas” (Lasteleht 1927, nr 6), millele on alla kirjutanud J. Trfld.

⁶ Hilisem tehnikateadlane.

Kõrgpunkti oli saavutamas ka Truupõllu kirjanikukarjäär. 1936. aastal osales ta käsikirjaga „Öömori okaslinn” teisel kirjastuse Loodus korraldatud lastekirjanduse võistlusel. Teos võitis esimese auhinna⁷ ja ilmus veel sama aasta sees trükkis. Aasta alguses oli samuti „Looduse lasteraamatu” väljaandel viimaks kaante vahele jõudnud ka „Rohelise Päikese Maa”. Mõlemat raamatut kaunistasid Richard Kiviti illustratsioonid. 1937. aastal ilmusid trükkis veel kaks Truupõllu teost: muinasjutt „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” (jällegi Kiviti piltidega) ja noorsoojutustus „Aadi esimene armastus” (tundmatu kunstniku illustratsioonidega). Taas oli mõlema raamatu väljaandjaks kirjastus Loodus. Nimetatud neli teost on seni ainsad eraldi raamatuna avaldatud Truupõllu kirjutist.

Teosed said kiiresti suure menu osaliseks. Eriti populaarseks kujunes „Rohelise Päikese Maa”, mis muu hulgas kümnendi lõpus kuuldemängu kujul nii Eesti kui Soome raadiote eetrisse jõudis. 1938. aastal tõlgiti teos Kerttu Mustoneni poolt ka soome keelde⁸. Paaril korral oli ajakirjanduses (Päevaleht 1937a; Päevaleht 1939) juttu ka muinasloo Eesti Draamateatris nukuetendusena lavale toomisest, kuid puudub informatsioon, mis plaani täideviimist kinnitaks.

Vaevalt alanud, oli Truupõllu loominguline kõrgaeg aga juba lõpule lähenemas. Teise maailmasõja puhkedes elas Pihlakute pere endiselt Türil, kus Truupõllu abikaasast oli saanud kohaliku ambulatooriumi juhataja. 1940. aasta 20. augustil sündis perre kolmas laps, poeg Ülo⁹. Sellal kui ema röömutses, kirjanik Truupõllus aga kurvastas. Kohe pärast nõukogude režiimi kehtestamist keelati ära „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti”, 1941. aastal lisati raamatukogudest ja -kauplustest kõrvaldamisele kuuluvate teoste nimekirja ka „Aadi esimene armastus”. Esimesele said suure tõenäosusega saatuslikuks tugevad kristlikud alatoonid, teisele isamaalisus ja rahvusteema (sh Vabadussõja) kajastamine. (ENSV Kirjandus- ja Kirjastusasjade Peavalitsus 1945: 23; Veskimägi 1996: 323; Merila-Lattik 2000: 285)

⁷ Truupõllu „Öömori okaslinnaga” jagas esikohta Karl Ristikivi „Semud”.

⁸ Mustoneni tõlkes ilmus 1943. aastal soome keeles ka „Öömori okaslinn”, kurioosel kombel aga ilma autori teadmise ja nõusolekuta (I. Pihlak 2014). „Rohelise Päikese Maa” soomekeelset trükki ehtisid Helga Sjöstedti ja „Öömori okaslinna” Arvo Lukala illustratsioonid.

⁹ Hilisem majandusgeograaf. Suri 14. augustil 2013.

Pikemalt väärrib peatumist aga opereti „Kalurineiu” lugu. Pakkumise operetilibreto kirjutamiseks sai Truupõld helilooja Priit Ardnalt juba 1939. aastal. Uue aasta alguseks oli teos valmis ja 15. mail 1940 määrati sellele Estonia teatri lavateoste võistlusel esimene auhind. Nõukogude võimu sisseseadmisel olid ettevalmistused opereti lavaletoomiseks juba alanud. Muutunud poliitilis-ühiskondlik situatsioon nõudis küll teksti mõningast ümbertegemist, kuid uue aasta algul jõudis operett viimaks siiski lavale, olgugi et algselt planeeritud 1940. aasta kevadhooaja asemel 18. jaanuaril 1941. Lavastajaks oli Agu Lüüdik ja nimiosas Milvi Laid¹⁰. Piletid esietendusele müüdi välja nelja tunniga ning teosele publiku poolt osaks saanud äärmiselt soe vastuvõtt tõi saali täis ka järgmistel mängukordadel. Kommunistlikud võimukandjad seevastu ei reageerinud sugugi nii positiivselt. Hoolimata sisseviidud muudatustele leiti „Kalurineiu” vaatajais-kuulajais kohati liiga rahvuslikke meeleolusid tekitavat ning korduvalt kaaluti opereti kavast mahavõtmist. Nii siiski ei läinud ning hooaja lõpuks oli etendusi kogunenud juba 39. „Kalurineiu” mängimist jätkati ka pärast nõukogude korra asendumist Saksa võimuga. Operett püsis kavas 1943. aasta lõpuni, mis ajaks oli seda esitatud ligi 80 korda¹¹. 1944. aasta sügisel sooviti menuk uuesti mängukavva võtta, kuid järjekordne võimuvahetus tõmbas plaanile kriipsu peale. (Uudisleht 1940; Estonia teatribüroo 1941; ETA 1941; SV 1941; Truupõld 1941; Hooaja ... 1943: 302–303; VT 1944; I. Pihlak s.a.)

1942. aastal kolis pere Tallinnasse, kus asuti elama aadressil Roosikrantsi 3. Pihlakute kasutada oli kogu maja teine korrus, kus elamispinna kõrval oli ruumi ka arsti vastuvõtu jaoks. 1944. aasta märtsis siirduti pommitamise eest ajutiselt Nõmmele Hiiule. (I. Pihlak 2014)

Tõelised katsumused seisis aga alles ees. 1945. aastal saadeti Truupõllu abikaasa Saaremaale, kus ta oli lühikest aega Kihelkonna jaoskonnaarst. Samal aastal mees

¹⁰ 1942. aasta kevadest ka Ia Uudelepp (Mettus 1942).

¹¹ Priit Ardna põgenes 1944. aastal Rootsi ja viis, kujundlikult väljendudes, „Kalurineiu” endaga. Eestis opereti algkujul mängimine ei tulnud Ardna rahvavaenlaseks kuulutamise järel enam kõne alla, helilooja Gennadi Podelski hilisema ettepaneku teosele uus muusika kirjutada lükkas Truupõld jällegi tagasi (J. Pihlak 1967; I. Pihlak 2014). Paguluses kujunes „Kalurineiu” seevastu armastatud mänguaineks. 1948. aastal lavastas Hanno Kompus opereti Stockholmi Eesti Teatris (tollases Eesti Pagulasteateris Rootsis), 1952. aastal Rahel Olbrei Montreali Eesti Teatris (külalisetendused toimusid veel Torontos, New Yorgis ja Lakewoodis) ja 1984. aastal Lydia Vohu-Viksten ESTO raames Torontos (Kodukolle 1952; Hirvesoo 1989a: 32; Hirvesoo 1989b: 79; Kuivits 2014; I. Pihlak s.a.). Eestis sai „Kalurineiu” uuesti näha alles 1992. aastal, mil see Estonia teatris kontsertetendusena ette kanti, kuid siiski vaid üheainsa korra (Põldmäe 1992).

arreteeriti ning mõisteti kümneks aastaks sunnitöövangistus. (Merila-Lattik 2000: 285) Poeg Ülo toob põhjuseks selle, et isa arstinud lisaks Nõukogude vägedes teeninuile ka Saksa sõdureid (Ü. Pihlak 1992: 55). Kasuks ei tulnud ka mehe varasem aktiivne ühiskondlik töö ja seltsitegevus¹². Järgmised kuus aastat veetis Oskar Pihlak Sverdlovski oblastis Urallagi vangilaagrites ning seejärel kaks aastat samas oblastis asumisel, töötades arstina Dneprodzerzinki linnas (Merila-Lattik 2000: 285).

Järgnenud kitsikust kirjeldab „Öömori okaslinna” teise trüki saatesõnas ilmekalt Truupõllu noorem poeg (Ü. Pihlak 1992: 55):

„Nüüd jäi minu ema kolme lapsega üksi, nagu omal ajal jäi tema ema. Tööle aga vangistatud natsionalisti naist ei tahetud võtta. Mäletan selgesti emaga „täikal” käimisi. Ta müüs riideid, lauanõusid, raamatuid. Mäletan sedagi, et ema ja tädi käisid nimme kohvikus – kohvi kõrvale antud suhkrut sai tuua koju lastele.”

Pereisa kaotus ei jäänud ainsaks sõja järel Pihlakute perekonda tabanud löögiks. 27. mail 1946 suri 13-aastasena „isa hoolitsuse ja arstirohtude puudumise tõttu” (*ibid.*) neeru-vaagnapõletikku peretütar Õie.

Truupõllu kirjanikukarjäär kestis tänu August Jakobsoni toetusele aga veel mõnda aega edasi (I. Pihlak 2014). 1946. aastal jõudis pärast sõjast tingitud kuueaastast pausi taas lugejateni üks autori tekst: kirjastuse Ilukirjandus ja Kunst väljaandel ilmus „Rohelise Päikese Maa” teine trükk. Saksamaale põgenenud Richard Kiviti illustatsioonid olid välja vahetanud Margarete Fuksi omad ning jõuludest saanud näärid ja jõuluvanast näärivana, kuid muidu oli tegu ikka sellesama fantastilise looga kahe nuku seiklustest pisiloomade ja putukate rohelises maailmas, mis selleks ajaks juba kümmekond aastat väikeseid lugejaid rõõmustanud oli. Tagasiside oli aga kõike muud kui sarnane sellele, mis oli olnud kolmekümnendail. Arvustajad tegid teose maatasa (vt lähemalt lk 17–19). Terav kriitika viis viimaks selleni, et raamat korjati müügilt ära (Pihlak-Truupõld 1969). Ühtlasi oli „Rohelise Päikese Maa” kordustrukile osaks saanud

¹² Oskar Pihlak oli aastail 1939–1940 Türi linnavanem, lisaks erinevatel aegadel Akadeemilise Arstiteaduse Seltsi, Rakvere Arstide Seltsi, Eesti Jaoskonnaarstide Seltsi ja Järva Arstide Seltsi liige, Rahvusliku Keskerakonna Haljala osakonna esimees ja maakonnakomitee liige, Eesti Punase Risti Türi Komitee esimees, Kärü ja Türi samariitlaste kolonni vanem, Türi Vabatahtliku Tuletõrjeühingu sanitaarjaoskonna, Eesti Kirjameeste Seltsi, Türi Noorkotkaste ja Kodutütarde Toetamise Seltsi ja Paide Gümnaasiumi Vilistlaste Kogu juhatuse liige ning kirjutas ajakirjanduses regulaarselt meditsiinist ja poliitikast (Merila-Lattik 2000: 284–285).

hävitav hinnang ka põhjus, miks kirjastus loobus plaanist välja anda teinegi Truupõllu teos, loomamuinasjutt „Urumajake” (Looming 1946: 255), mis pole tänaseni trükitis ilmunud.

Seda võib tinglikult lõpu alguseks pidada. Üks oli kindel: vanaviisi jätkata ei saanud. Et elatise teenimiseks tekstide avaldamist jätkata, pidi Truupõld üritama end uue korra järgi seada. Tema viimased palad jäävad aastasise 1947–1949, mil perioodikas ilmus paar tema lühijuttu ning mõned luuletused. Truupõld tegi neis proovi kirjutada sotsialistliku realismi reeglite järgi, kuid suurema eduta.

Nii juhtuski, et hoolimata autori pingutustest uue korraga kohaneda, polnud tema kirjanikukarjääril määratud enam viiekümnendail jätkuda. Rahvavaenlase naisena Truupõllule järgnevatel keerulistel aastatel kirjandusmaastikul enam kohta ei leidunud ning, nagu tõdeb Reet Krusten (1969: 10), ega ta oma „intiimsemat laadi” luule ja proosaga sinna sobinud olekski. Hiljem oli mõte kirjandusse naasmisest Truupõllule juba vastumeelne (Pihlak-Truupõld 1969).

Raha teenimiseks pidi ta nii taas tööle asuma. 1952. aastal sai temast arveametnik Tallinna Veevarustuse ja Kanalisatsiooni Trusti juures, kuhu ta jäi aastaks. Aastail 1953–1955 töötas Truupõld ENSV Autotranspordi ja Maanteede Ministeeriumi Plaani-osakonnas statistina ja 1955–1956 taas arveametnikuna segatootmise artellis Esto-produkt. (Truupõld s.a.)

1953. aastal naasis Oskar Pihlak Eestisse. Tallinnasse arst aga elamisluba ei saanud ja oli sunnitud Sauele asuma. Seal töötas ta aastani 1967 kohaliku maa-ambulatooriumi juhatajana. Viimaks õnnestus mehel siiski tagasi pealinna pere juurde kolida, kus ta 5. veebruaril 1968 ka suri. (Merila-Lattik 2000: 285)

1960. aastate lõpus avaldas Truupõld soovi näha oma lasteraamatuid trükitis Välis-Eestis ning võttis sel eesmärgil ühendust nii Bernard Kangro kui Helmi Mäeloga (J. Pihlak 1967; Pihlak-Truupõld 1969). Huvipuudusel algatusest aga asja ei saanud (Mäelo 1969). Seitsmekümnendail asus Truupõld kirjutama oma lapsepõlvemälestusi sisaldavat memuaarromaani „Valga onu”, mis jäi aga lõpetamata. Elusügisel tegeles ta aktiivselt ka koduloo uurimisega, tundes huvi nii oma suguvõsa kui kodukandi ajaloo vastu. (Teder 1981: 128; Veri 1981; Ü. Pihlak 1992: 55)

Irma Truupõld suri 26. novembril 1980 Tallinnas ja maeti Metsakalmistule oma mehe, tütre ja vanima õe kõrvale. Enne surma jõudis ta veel kord põhjalikult redigeerida oma lemmikteose „Rohelise Päikese Maa”, mille kirjastus Eesti Raamat 1980. aastal¹³ viimaks uuesti trükkis välja andis (ühes esmatrükist tuttavate Richard Kiviti illustratsioonidega¹⁴). Kahjuks jäi see aga autoril endal nägemata; raamatu kolmanda trüki signaaleksemplar saabus Pihlakute koju päev pärast Truupõllu lahkumist. (Veri 1981; Ü. Pihlak 1992: 56) Viis aastat hiljem (1985) jõudis armastatud seikluslugu ka inglise ja saksa keelde¹⁵ (vastavalt Aino Jõgi ja Gisela Teeääri tõlkes, Kiviti joonistustega).

Truupõllu teised teosed pidid oma korda veelgi kauem ootama. „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” uustrükk ilmus 1989 (lisatrükk 1990) ja „Öömori okaslinna” teine trükk alles pärast iseseisvuse taastamist 1992. aastal (mõlemad Kiviti originaal-illustratsioonidega¹⁶). „Aadi esimene armastus” on aga oma aega jäänud. Samuti pole, nagu juba eespool mainitud, trükkis ilmunud 1946. aasta sekeldusis kõrvale lükatud loomamuinasjutt „Urumajake”.

Viimasel ajal on Truupõllu tekste, peaaesjalikult tema luulet olnud võimalik leida erinevatest kogumikest ja koondteostest (Jõululaule ... 1996: 52–53; ELKA VI 1999: 97–124; EMLA 2002: 107; MLJ 2003: 75, 94; Unustatud ... 2005: 13–20, 206–217; ELLK 2008: 21; Üliõpilaslaulik 2009: 262–263; Viinakuu ... 2010: 81; EJSJK 2011: 18; LR I 2011: 108–110; MMLA 2012: 176). 1995. aastal tõi Eili Neuhaus Rakvere Teatris lavale „Rohelise Päikese Maa” dramatiseeringu, mis kogus üle 5000 vaataja (Karulin 2013: 136–137). Üheksakümnnendate alguses pakuti kirjaniku tuntuima teose instseneering välja ka Stuudio B korraldatud joonisfilmi ideekavandite võistlusel, kuid projekt ei leidnud toetust (Sirp 1992).

¹³ Tegelikult oli Eesti Raamat ühes Kirjanike Liiduga avaldanud soovi teos kolmandat korda välja anda juba 1960. aastate keskel, kuid tulutult (Pihlak-Truupõld 1969).

¹⁴ Kuid uue kaanekujundusega Valli Hurdalt.

¹⁵ Vastavalt 4500 ja 30700 eksemplaris (Jaaksoo 1987: 301). Võrdluseks, raamatu kolmanda eestikeelse trüki tiraažiks oli 40000 (SV 1980).

¹⁶ Tõsi, „Öömori okaslinna” kaanepildi autoriks on Piret Niinepuu-Kiik.

2. Retseptsioon

2.1. Luule ja proosa

Truupõld ei avaldanud palju, kuid veel vähem on kirjutatud temast. Ometi annab seegi pisuke üpris hea ülevaate aja jooksul Truupõllu retseptsioonis ning kirjaniku ja tema teoste kuvandis aset leidnud muutustest. Järgnevalt tehaksegi kronoloogiline kokkuvõte tema tekstide vastuvõtust.

Kui tänapäeval on Truupõld tuntud eelkõige lasteprosastina, siis oma kaasaegsete seas äratas ta esmalt huvi hoopis oma täiskasvanud lugejaile suunatud luulega. Esimesena võtab noorest autorist pikemalt kirjutada Karl Ehrmann (1933: 223–224), kes kirjeldab Truupõllu luuletusi kui sisult moodsaid, aga keelekasutuselt ja stiililt pigem traditsioonilisi, tõstab esile tema värsside otsekohesust ja avameelsust ning minimaalset pateetilisust. Ta kiidab Truupõldu kui paljutöötavat noort autorit ja usub tal olevat „eeldusi luuletajapärjaks” (*ibid.*: 227), ehk isegi Marie Underi enese mantli pärimiseks (*ibid.*: 224). Selle üldistava käsitlusega Truupõllu varajane retseptsioon aga piirdubki. Kriitilistes tekstides hakkab tema nimi regulaarselt esile kerkima alles „Rohelise Päikese Maa” ilmumise järel.

Truupõllu esikteos sai väga positiivse vastukaja osaliseks. Aleksander Elango (1936: 241) peab „Rohelise Päikese Maad” „Looduse lasteraamatu” esimeses sarjas ilmunud algupäranditest õnnestunuimaks, tunnustades selle kaasakiskuvat süžeed, fantaasiarikkust ja targutamist hoidumist. Talle sekundeerib Andres Päril (1936a: 138), kes samuti hindab kõrgelt teose moraliseerimisest vaba lennukat fantaasiat, mida leiab eesti lastekirjanike raamatuis üldiselt nappivat.

„„Rohelise päikese maa” on puhas fantaasiatoode. Rikas sündmusist ja tegelasist. See teos ei kannata sisu vaesuse all. [...] On kiiduväärt, et autor annab esikoha *sündmustikule, tegevusele* ja on suutnud hoiduda otsesest moraaltsemisest, sellest kõige lihtsamast ja igale inimesele nii omasest, ent vähese mõjuga kasvatusvõttest.” (Päril 1936b)

Leida Kalling-Kant (1939) usub, et lugu võiksid peale laste nautida ka täiskasvanud, mis omakorda olevat üks hea lasteraamatu tunnuseid. Kriitilisem on Marta Sillaots (1939: 263), kes kirjeldab jutustust kui „võrdlemisi rahuldavat”. Samal ajal märgib ta Tallinna Linna Keskraamatukogu Noorteraamatukogu andmetele toetudes, et kolmekümnendate lõpuks oli „Rohelise Päikese Maast” saanud tüdrukute seas loetuim raamat (*ibid.*).

„Öömori okaslinna” võtsid kriitikud samuti valdavalt hästi vastu. Kiideti autori elavat ja kaasakiskuvat jutustamislaadi ning põnevat teemavalikut (Ambur 1936: 172; UE 1936). Andres Päril (1937: 182) leiab teose olevat paremgi kui Truupõllu esikraamat:

„Kui [---] „Rohelise päikese maa” puhul võis märkida autori suuremalennulist fantaasiat, loodusesse sisseelamisjõudu ja tendentsita kujundamisoskust, siis seda enam paistavad silma need kirjanikuvoorused ta praeguses teoses. Lisaks sellele on tegelaskonnas, autorile armsais ja lapsi huvitavais putukais, suuremat kontsentratsiooni märgata. [---] Teosest peegeldub autori suur armastus looduse vastu ja see peaks olema lastelegi nakkav, kuna peale sündmustiku on teose sõnastuski värske ja soe.”

Nii Päril (*ibid.*) kui Paul Ambur (*ibid.*: 171) on arvamusel, et Truupõld on tõusmas kohalike lastekirjanike esirinda. Kriitilisemat suunda esindab taas Sillaots (1937), kes seab kahtluse alla „Öömori okaslinna” kui loomajutu väärtuse:

„Kõigis kolmes äsjanimetatud loomi kirjeldavas raamatus [Leida Tigase „Lugu kahest laisast varesest”, Karl Ristikivi „Semud” ja Elmar Õuna „Kolm oravat” – J. L.] on loomad pandud inimese kombel mõtlema ja kõnelema, kuid see võte jääb siin ikkagi usutavuse piiridesse: lugejal on sellest hoolimata mulje, et tegemist on tõeliste loomadega. Üle usutavuse piiride aga näib minevat Irma Truupõld oma raamatus „Öömori okaslinn”, kus tegelasteks on sipelgad ja igasugu muud putukad, kellel kõigil on inimesi meenutavad nimed ja kes teotsevad ennemini inimeste kui putukate moodi. Kui eelmist kolm raamatut õpetavad lapsi loomi armastama, siis on „Öömori okaslinn” sisult nii fantastiline, et see üldse ei lase loomi näha kirjeldatud olendeis, vaid sunnib last neisse Luuludesse ja Siigidesse suhtuma lihtsalt kui muinasjutu fantastilistesse kujudesse. Mina isiklikult seda laadi fantastikat eriti ei poolda, kuna see ei mõju ei kasvatavalt ega arendavalt. Ka ajaviidet see teos vist lastele ei paku, sest aine seisab lapse enda elust ja kogemustest ning huvidest liialt kaugel.”

Sillaotsaga on sama meelt August Annist, kes „Öömori okaslinna” suhtes samuti üpris vali on. Sarnaselt Sillaotsale heidab ta Truupõllu teosele ette liialt inimeselikke loomtegelasi ja mittelapselikkust ning liigset sentimentaalsust. (Annist s.a.)

„Aadi esimese armastuse” retseptsioon kujunes aga tunduvalt vähem vaimustunuks. Kriitika osaliseks said nii teose sisu kui ka vorm. Andres Päril (1938: 212) ja Jaan Roos (1938: 100) on ühel nõul, et raamatus kajastatavad teemad pole sihtrühmale kohased ning autori väljenduslaad mõjub paiguti pealetükkivalt. „Kas siis eestlus tõesti on nii kuristiku äärel, et juba „imevad lapsed” peavad käed külge panema ja selle kasuks hakkama töötama?” küsib Päril (*ibid.*). Ka ei peeta õnnestunud valikuks Truupõllu otsust raamat valdavalt kirjadele üles ehitada. Pärli (*ibid.*) arvates muudab see teose noorsooraamatuna ebausutavaks. Roos (*ibid.*) peab suurimaks miinuseks vajakajäämist „kindlapiirilises”. Kõige kriitilisem on aga taaskord Sillaots (1938: 64), kes heidab teosele ette poisist peategelasega raamatu kohta liialt naiselikku väljendust ja epistolaarse vormi ebausutavust.

Positiivsemalt on meelestatud Mall Jürma (1938), kes näiteks erinevalt Pärlist on arvamusel, et rahvusluse tasub hakata kasvatama „juba eos” ning leiab, et Truupõld on teoses kajastatavad aktuaalsed teemad oskuslikult laste tegevusse suutnud põimida. Ka peab ta teose vormilist lahendust õnnestunuks, kutsudes narratiivi suuresti peategelase kirjadele ülesehitamist „leidlikuks” võtteks (*ibid.*). Jürma sentimentit jagab Järva Teataja veergudel kirjutav anonüümne arvustaja, kes tunnustab autori innukust ning jutustuse soojust ja südamlikkust (JT 1937).

Hulga vähem tähelepanu pälvis Truupõllu teine 1937. aastal ilmunud teos „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti”, raamatu sihtrühma silmas pidades küll vähe üllatuslikult. Hugo Summer (1938) kiidab kogu „Kuldse kodu” esimese sarja humaanset, julmusest ja labasusest vaba laadi, Lüüdia Palm (1938: 560) jällegi hindab kõrgelt tekstide elavust, tegevusele orienteeritust ja eakohast keelekasutust.

Teise maailmasõja puhkemine ei tähendanud pausi üksnes Truupõllu kirjanikukarjääris, vaid ka tema teoste retseptsioonis. Muutuse tõid saatuslik 1946. aasta ja „Rohelise Päikese Maa” kordustrükk. Kui veel sama aasta alguses leiab tõlkija ja toimetaja Artur Koskel (1946: 98) jutustuse kuuluvat „meie parimate algupäraste lasteraamatute hulka”, siis teise trüki ilmumine pööras teose retseptsiooni pea peale. Kriitikud

olid armutud. Karin Kask (1946) heidab raamatule ette igasuguse ühisosa puudumist kaasaajaga, mis oli tollal teadupärast üks peamisi kirjandusele esitatavaid nõudeid. Ta ei proovigi oma rahulolematust varjata: „Meie noored vajavad kirjandust, millel on neile midagi ütelda ega vaja mingisuguseid fantastikavärdjaid, nagu seda on „Rohelise päikese maa”” (*ibid.*).

Niisama negatiivselt on meelestatud ka Paul Viiding (1947: 86–87), kelle kriitika raskuskese langeb eelkõige teose „väikekodanlikule” laadile. Olgu alljärgnevalt ära toodud üks pikem, kuid oma ajale äärmiselt iseloomulik ja ilmekas tsitaat kõnealusest käsitlusest:

„Miks see raamat ei ole sobivaks lektüüriks Nõukogude maa lastele? Raamatus kujutatakse kahe nuku seiklusi metsas, putukate, konnade ja teiste väiksemate metsaelanike hulgas. Nagu muinasjuttudes enamasti, on ka siin see loomariik kujutatud inimeste projektsioonina, siin tegutsevad ja kõnelevad inimesed looma maskides. Millest nad kõnelevad ja kuidas nad tegutsevad? See on sajaprotsendiliselt väikekodanlik maailm, mida esindavad need konnad, sipelgad, põrnikad ja kes seal veel tegutsevad. Mõni ainus lause juba võib öeldut kinnitada. Seal soovitab jututegelane *Kuu* nukkudele, kes on millegipärast parajasti kurvad: „Minge reisima, see lahutab hästi kurba meelt. Inimesed reisivad sageli, kui nad on kurvad.” See *Kuu* tähelepanek on tehtud väikekodanlikku rantjeede seltskonda vaadeldes, kuidagi ei tohiks seda siin üldistada inimestele üldse. Ma ei taha küll ainult kujutledagi, et nõukogude inimene, kui ta on elanud läbi mingi isikliku kurvastuse, hakkab otsima lohutust sihitust turismist, vaid ta pigemini võtab endale mõne tõsise ja suure ülesande, et üldsusele töötades saavutada rõõmu, mis üles kaalub isikliku kurvastuse, mis tal võiks juhtunud olla. Või siis edasi, teame, et kitsas väikekodanlikus elus on eriline tähtsus perekondlikel pidustustel, nende hulgas esikohal pulmad. Ja nõnda siis autor ei ole kokkuhoidlik fantaasiaga, kui ta putukaperet paneb toimetama laulatuse ja pulmapidude tseremooniaid. Jah, see kujuneb isegi otse keskkohaks, mille ümber kõik ses loos keerleb. Jällegi siis: väikekodanlikke igandeid, väikekodanlikku kitsarinnalisust, elu suurtest küsimustest möödavaatamist kujutatakse siin muinasjutu loori all võltsides, veetlevates värvides. [...] just väikekodanlike ideede propaganda on „Rohelise päikese maa” suurim orgaaniline viga.”

Viidinguga on ühel meelel Ralf Parve (1950: 494), kes samuti „Rohelise Päikese Maa” suurima puuduse leiab olevat selle „väga paljud kokkupuutepunktid meie kodanlusaegse

„lastekirjandusega””, mis muutvat Truupõllu teoses loodud keskkonna „kujukaks näiteks ideetusest ning väikekodanlikust maailmast, kuhu mõned lastele kirjutavad autorid püüavad pugeda põletavate kaasaja küsimuste eest”. Parve on lausa veendumusel, et kordustrukk oleks üleüldse pidanud ilmumata jääma (*ibid.*). Teose sisulistest „vajaka-jäämistest” on tõenäoliselt tingitud ka tema kriitilisus Truupõllu teksti vormilise külje suhtes: nimelt süüdistab ta teost „maitselageduses ja keelelises lameduses” (*ibid.*: 496).

Järgnes ligi kakskümmend aastat väldanud vaikus, millele tegi viimaks lõpu Reet Krusteni käesolevaski magistritöös juba korduvalt viidatud artikkel „Mäletate „Rohelise Päikese Maad”?” Nõukogude Naise 1969. aasta kaheksandas numbris. Krusten ei taas-elustanud oma kirjutisega üksnes diskussiooni Truupõllu teoste ümber, vaid tegi proovi see tagasi kolmekümnendatest tuttavale rajale juhtida. Ta kõneleb kirjanikust äärmiselt positiivses võtmes ja loeb nii „Rohelise Päikese Maa” kui „Öömori okaslinna” armastatute eesti lasteraamatute hulka, kiites teoste õpetlikkust ning teadusliku tõepära ja fantastilisuse orgaanilist kooslust neis. (Krusten 1969) Ühtlasi avaldab Krusten (1971: 758) imestust tõsiasja üle, et seitsmekümnendate alguseks polnud „Rohelise Päikese Maast” ja „Öömori okaslinnast” (pärast õnnetut 1946. aastat) kordustrukke ilmunud.

Positiivses valguses kõneldakse Truupõllust, eriti „Rohelise Päikese Maast” ka 1975. aastal ilmunud „Eesti kirjanduse biograafilises leksikonis”, kus jutustuse põhiliste voorustena tuuakse välja teose „elav fantaasia ja suur soojus” (EKBL 1975: 412). Muutunud suhtumist kohtame ka seitsmekümnendate alguses kaitstud temaatilistes diplomitöödes. Kaja Silber (1972) suhtub oma uurimuses „Kodanliku Eesti laste-ajakirjad” Truupõldu valdavalt neutraalselt, teemat kokku võttes positiivseltki. Milvi Liivi „Eesti lastekirjandus 1934–1940” (1970) sisaldab, tõsi, vastakamaid arvamusi. „Rohelise Päikese Maast” kõneleb Liiv (*ibid.*: 30–31) igati positiivses võtmes, sellal kui „Öömori okaslinna” ei maini üldse. Enim kriitikat saab „Aadi esimene armastus”, mille ainek kirjeldatakse kui „šovinistlikult patriootilist” (*ibid.*: 12). Tehes kokkuvõtteid ja üldistusi Looduse lastekirjanduse võistluste kohta, leiab Liiv (*ibid.*: 27), et need ei sünnitanud ühtegi „eriti silmapaistvat” kirjanikku, andes seekaudu teiste hulgas hinnangu ka Truupõllu loomingule. Karm on ka Heino Väli (1973: 845), kes veel seitsmekümnendate keskpaigaski heidab „Rohelise Päikese Maale” ja „Öömori okaslinnale” ette „vastu-

tulekut väikekodanlikule maitsele”, millele paneb süüks muidu heatasemeliste teoste tervikväärtuse madaldamist.

Kirjaniku surm ja „Rohelise Päikese Maa” kolmanda trüki ilmumine rehabiliteerisid Truupõllu nime lõplikult. Kaheksakümnendate algul kirjutatakse (Teder 1980a; Teder 1980b; Teder 1981; Veri 1981; Rebane 1982) autorist juba läbivalt positiivses valguses. Eerik Teder (1980b) leiab Truupõllule kuuluvat „jääv koht eesti lastekirjanduse ajaloo”. Tunnustav on ka Truupõllu käsitus „Eesti kirjanduse ajaloo” neljandas köites. Kiidusõnu pälvivad nii tema lasteluule kui „Rohelise Päikese Maa” ja „Öömori okaslinn”, ainult „Aadi esimene armastus” loetakse „vähem õnnestunuks”. (EKA IV,2: 429, 446)

Sama trend jätkus ka 1990. aastatel. Poeg Ülo (Pihlak 1992: 55–56) väärtustab kõrgelt Truupõllu lasteraamatute südamlikkust, kuid leiab, et kirjaniku täiskasvanuile suunatud tekstid ei ole „just kõige õnnestunud”. Reet Krusten (1995: 137, 174) on samuti arvamusel, et Truupõllu kirjanikuanne ilmutab end kõige selgemini tema lasteproosas, eelkõige „Rohelise Päikese Maas”, mida nimetab üheks eesti varasema lastekirjanduse parimaks kunstmuinasjutuks. Krusten tõstab selle esile kui kolmekümnendate populaarseima tütarlasteraamatu ning nimetab jutustust läbivate joontena soojust, headust ja armastust. Kriitilisemalt suhtub ta teose kolmandasse trükki, kuhu autori püüu tõttu raamatut kaasajastada on Krusteni järgi sünenenud „mõned varasemat terviklikkust häirivad ebakõlad”. Sarnaselt enamikule oma eelkäijatele on Krusten reserveeritum „Aadi esimese armastuse” suhtes. Ta rõhutab jutustuse peategelase kirjadele ülesehitamise kui vormivõtte uudsust selle ilmunisaja lastekirjanduse kontekstis, kuid leiab samas, et teose kunstilist väärtust vähendavad liigne idüllilisus ja deklaratiivne patriootilisus. (*ibid.*: 137–138)

Uuel sajandil on Truupõllu nimi kerkinud esile peaaesjalikult erinevate temaatiliste tekstide sees, kus tema teoseid käsitletakse reeglina ühtedena paljude seas. Teemadering, mil kirjutajad näiteid otsides teiste hulgas Truupõllu loomingu poole on pöördunud, on lastekirjandusekeskne, kuid mitmekülgne: hea ja kurja vahekord (Pervik 2000), looma-metafoorid ja antropomorfism (Niitra 2004; Niitra 2005b), rahvuslikkus (Pervik 2000; Niitra 2005a), elustunud nuku motiiv (Kumberg 2007), metsa kujund (Lees 2014).

Kõnealused tekstid on eelnevatega võrreldes analüütilisemad ja vähem hinnangulised. Need, kes viimast täielikult ära ei põlga, kirjutavad Truupõllust eranditult positiivses

võttes. Näiteks on ta üks Aino Perviku lemmikuid. Kirjanik hindab kõrgelt Truupõllu lasteproosa südamlikkust ja poeetilist keelt ning avaldab sügavat kahetsust tema loometee enneaegse katkemise üle. (Pervik 2000: 8–9; Pervik 2006) Jaanika Palm (2008: 9) toob Truupõllu välja kui „kunstiväärtusliku” kunstmuinasjutu viljeleja ja „Rohelise Päikese Maa” kui ühe oma kaasaja populaarseima tüdrukuteraamatu. Truupõllu rolli just tütarlastele kirjutajana tõstab esile ka Anu Möttus (2009), kes loeb ta üles ühe olulisema osalisena esimeses suuremas, 1930. aastail aset leidnud tüdrukuteraamatute buumis. Nii Krusten, Palm kui Möttus toetuvad siinkohal tõenäoliselt Sillaotsa (1939: 263) tähelepanekule „Rohelise Päikese Maa” menukusest tütarlaste seas.

Eelnev tõestab, et Truupõllu nimi püsib jätkuvalt eestlaste kultuurimälus¹⁷, vaatamata retseptsiooni sporaadilisusele ja väikesele mahule. Näib eksisteerivat teatav „vaikimisi” arusaam Truupõllu tekstidest kui väärtkirjandusest, mistõttu ei saa alahinnata n-ö vaikiva vastuvõtu osatähtsust tema teoste retseptsioonis, ehk Truupõldu näidakse lugavat ka siis, kui temast parasjagu ei räägita.

2.2. „Kalurineiu”

Eraldi tähelepanu on väärt opereti „Kalurineiu” retseptsioon. Siinkohal on magistritöö teemaasetusest lähtuvalt põhirõhk teose libretole¹⁸ osaks saanud vastuvõtul. Kirjutatud Eesti Vabariigi lõpuaastail, jõudnud lavale nõukogude võimu valvsa pilgu all ning mängitud läbi pea kogu Saksa režiimi, on „Kalurineiu” aja jooksul esile kutsunud üpriski vastakaid reaktsioone.

Esietenduse toimumist kajastavad uudislood (RH 1941; SV 1941) rõhutavad teose realistlikkust ja joonivad alla kavalehel ära toodud väidet, et kuna „Kalurineiu” „mängib pööordeaja lävel”, peegeldub selles „rohkem mineviku negatiivset kui oleviku positiivset” (Kalurineiu 1941). Hiljem on just selles nähtud üht „Kalurineiu” osaks saanud suure menu põhjust (Hooaja ... 1943: 302).

¹⁷ Ja mitte üksnes professionaalselt kirjandusega tegelejate hulgas: näiteks „Rohelise Päikese Maa” on populaarne lasteetenduste alustekst ka käesoleval sajandil (Meenutati ... 2008; Priks 2008; Raamatuühingu ... 2011; Pajula 2012).

¹⁸ Lavale jõudis Truupõllu libreto Agu Lüüdiku ja Valve Saretoki töötluses.

Operett võeti vastu soojalt, kuigi teatavate reservatsioonidega. Kiideti teose elulähedust, kaasakiskuvust ja soojust (A. K. 1941; Mettus 1941a; Parrest 1941; Visnapuu 1941). Voldemar Mettus (*ibid.*) nimetab „Kalurineiu” lausa „suuoperetiks”. Etteheiteid tehti seevastu opereti liigsele pikkusele ja struktuuraalsele ebaühtlusele, mis leiti teose väärtust mõneti kahandavat (A. K. 1941; Lemba 1941; Visnapuu 1941).

„[...] libreto põhiidee [on] rajatud kahele üsnagi elulähedasele motiivile – ühest küljest noore tragi kalurineiu palavale armastusele oma kehva kodusaare vastu ja ta võitlustele selle parema tuleviku eest, ning teisest – „igavesti noorele” vallaslapse probleemile [...]. Kuid nende põhiideede arenemine antud miljöös ja igale lavateosele vajaliku „intriigi” kujunemine sünnib paiguti väga venivalt ja katkendlikult. Meeleolu ja tuju tõstmiseks on tegevustikku kuhjatud ülirohkses igasuguseid kõrvalisi episoodikese, stseenikese ja tühjatähja askeldusi ning kõnelemisi [...]. Peasündmus ise tammub aga paigal, või nihkub edasi vaid mahakõneluste näol.

On tunne, et libretot on mitme meistri poolt ümber kohendatud, paigatud ja lapitud, aga mittetarviliku liigliha väljalõikamist pole sõendanud ükski neist teha.” (A. K. 1941)

Kõige kriitilisemalt on meelestatud S. Levin (1941), kelle arvates pole „Kalurineiu” ei piisavalt kaasaegne ega ideoloogiliselt võitlev. Hilisemad kirjutajad (ENT II 1956: 117–118; Tõnson 1970: 78) on iseloomustanud Levini seisukohta kui ülekohtust ja opereti lavaletuleku ühiskondlik-poliitilise kontekstiga mitteamvestavat.

Nõukogude režiimi vahetumine Saksa võimu vastu avas ukse uutele arutlustele ja tõstis esiplaanile mitmed seni tähelepanuta jäänud teemad. Üldmulje püsis samal ajal positiivne (LT 1941; Mettus 1941b). Mettus (*ibid.*) loeb oma „Kalurineiu” 50. etendust tähistavas artiklis opereti kuuluvat lausa „meie teatrielu parimate saavutuste hulka”. Üksnes lavastuse lõpp ei rahulda teda:

„Aga ikka veel tundub tarbetuna, et libretto [*sic!*] autor (või kohandaja) laseb Ingelil ja Ülol oodata oma abiellumisega. Ingeli „Me olime liiga kaua vaenlased” ei kõla kuigi veenvalt ja jutt tõsistest aegadest tundub nüüdki pigemini ilusa žestina kui millegi muuna. Kui juba õnnelik lõpp, siis olgu ta *põhjalikult* õnnelik – nii see on operetikohane.” (*ibid.*)

Sama oli Mettus „Kalurineiu” ette heitnud tegelikult juba varemgi (1941a). Muutunud kord lubas Truupõllul (1941) nüüd aga kriitikale avalikult vastata. Oma vastuses

Mettusele selgitab autor, et tegu on „teatri poolt loodud ja sobivamaks arvatud” lõpuga, mitte originaallibretos leiduvaga ning kutsub Estonia teatrit üles kustutama „see kommunismi ajale vastavam lõpp” ja lubama teos lavale selle esialgsel kujul (*ibid.*). Teater tõrjub kriitika tagasi, põhjendades tehtud otsust pea vastupidiselt:

„Et „Kalurineiu” „Estonia” teatri jaoks täiesti ümbertöötatud tekst oli kõike muud kui „kommunismiajale vastav”, seda tõendab selgesti asjaolu, et operetti nõukogude korra ajal võimude poolt korduvalt ähvardati kavast ära võtta – kuna ümbertöötatud libretos oli kõrvale jäetud kahe noore inimese armastuslugu ja selle asemel esile tõstetud niihästi noorte kui vanade *armastus oma kodusaare* vastu. Ka opereti lõpp (kus armustseen on jäetud vähemtähtsaks asjaoluks) sümboliseerib seda *koduarmastust* kõigile südamesse mineva „saarelaulu” näol, millise *hümniga* operett praegusel kujul lõpebki. [...] „Kalurineiu” „Estonia” libreto on pigemini lugu saarerahva koduarmastusest ja ühe vakra looduslapse hingelisist heitlusist nn. „kõrgemas seltskonnas” kui kahe inimese isiklik romaan [...].” (Estonia teatribüroo 1941)

Sellega poleemika kulmineerus. Lavastuse lõpp jäi muutmata. Rahvuslikkuse teema kerkis üles aga hiljemgi (Hooaja ... 1943: 302–303). Artiklikogumikus „Eesti rahva kannatuste aasta II” tuuakse ühe peamise „Kalurineiu” edu toonud põhjusena välja eespool mainitud kallutatus „mineviku negatiivse” kujutamise suunas:

„Kuna see oli „oma” operett, sai talle osaks otse hiilgav menu, hoolimata sellest, et ta viimne vaatus oli vähesel määral „punaseks” värvitud. Aga iga teatriskäija-mittekommunist sai aru, et seda oli tarvis maskeerimiseks, ja ei olnud seda ka niipalju, et see oleks võinud kuidagi eksitavalt mõjuda. [...] vaatajad võtsid „Kalurineiu” täie õigusega kui oma, täh. eesti asja [...]. Kõigele, mis oli vähegi eestilik, olgu need viisid, tantsud või rahvakostüümid, sai osaks suur aplaus.” (*ibid.*)

Järgnenud aastakümneil ilmunud „Kalurineiu” käsitlused püüdlevald oma kriitikas selgelt balansseerituse ja suurema analüütilisuse poole. Kui 1956. aastal ilmunud ülevaate teoses „Eesti Nõukogude Teater II” heidetakse operetile veel ette sisulise külje kohatist ideoloogist nõrkust, siis tunnustatakse seda ometigi kui sammu õiges suunas:

„Ja siiski väärivad selle [Elmar-Friedrich] Rossmanni [Priit Ardna sünninimi – J. L.] parima opereti süžee ja muusika uued jooned tähelepanu: see on juba poolenisti eesti

rahvalik operett, kus kõige parematel ja kunstiliselt sisukamatel lehekülgedel esinevad rahvalikud kujud. [...] Opereti autor katsus omamoodi, olgugi veel arglikult, kajastada Eestis toimuvaid ühiskondlikke nihkeid.” (ENT II: 117–118)

Hiljemgi on toodud just püüdlust eestipärasuse ja eluläheduse poole välja kui opereti peamist voorust (Tõnson 1963: 41, 44; Tõnson 1970: 77; Veri 1981). Kokkuvõtteid tehes antakse „Kalurineiu” reeglina positiivne hinnang. Küll kiidetakse selle „demokraatlikku” sisu (Teder 1973: 1229), küll kõrget kunstilist taset (Teder 1973: 1229; Veri 1981). Helga Tõnson (1969: 53) nimetab „Kalurineiu” „kodanliku Eesti algupärase operetiloomingu tippteoseks”. Operetti peab tähelepanuväärseks ka Avo Hirvesoo (1992), kes leiab selle lausa maailmaliteratuuriga kõrvutatava olevat. „Kalurineiu” on nimetatud ka Eesti esimeseks nõukogulikuks operetiks (Teder 1980b; Veri 1981).

Kui üheksakümnendate algul kõneleb Hirvesoo (1992) „Kalurineiu” kui „ilusast legendist”, siis tänaseks juba enam kui kahekümne aasta pikkuseks veninud vaikus retseptsioonis annab alust arvata, et legend on vajumas ajaloo unustusse.

3. Sissevaade loomingusse

Alljärgnevalt antakse kirjeldav-analüütiline ülevaade Irma Truupõllu loomingust. Tema sulest on ilmunud nii proosat kui luulet. Oma kaasajal kogus ta kuulsust eelkõige lasteautorina, kuid on kirjutanud värsse ja lühijutte ka täisealistele lugejatele. Seesugusest eristusest lähtuvalt on analüüs jagatud nelja alaossa: (3.1.) lasteproosa, (3.2.) lasteluule, (3.3.) proosa ja (3.4.) luule täiskasvanutele. Omaette alapeatükk (3.5.) on pühendatud Truupõllu libretole operetile „Kalurineiu”. Lõpetuseks asetatakse autori kirjanduslik pärand eesti kirjanduse konteksti (ptk 3.6.).

3.1. Lasteproosa

Truupõld on tuntud peamiselt oma lasteproosa poolest. Selle tuumiku moodustavad kunstmuinasjutt „**Rohelise Päikese Maa**” (1936) ja loomalugu „**Öömori okaslinn**” (1936). Mõlema jutustuse tegevus toimub metsaaluses mikromaailmas. „Rohelise Päikese Maa” on lugu nukkudest Mallest ja Peedust, kelle omanik Mari on suureks kasvanud ja mänuasjad kolikambrisse viinud. Nukud igatsevad kõigest hingest taga endist elu ja ootavad Mari naasmist. Nende kurbust märkab öises taevas rändav kuu, kes lubab Malle ja Peedu tagasi Mari juurde aidata, kui vaid nukud võtavad ette reisi salapärasele Rohelise Päikese Maale. Malle ja Peedu nõustuvad ning saanud kuult liikumisvõime, lähevad tee. Järgneb rida seiklusi, mis saadavad nukke nii nende rännakul kui metsaaluses riigis viibimise ajal. Teinud ühes Rohelise Päikese Maa elanikega kaasa reisi suvest sügisesse, asuvad Malle ja Peedu talve saabudes tagasiteele. Nukud korjab üles jõuluvana, kes mänuasjad Mari väikesele tütrele edasi kingib, täites nõnda Malle ja Peedu unistuse. (Truupõld 1980) „Öömori okaslinn” jutustab jällegi sipelgaprintsess Luulu kasvamisest sipelgakoloonia esineitsikuks. Lugu algab kevadel printsesside vastseunest ärkamisega ning lõpeb Luulu ja tema väljavalitu pulmalennu ning esineitsiku rituaalse tiibade murdmisega sügise hakul. (Truupõld 1992)

„Rohelise Päikese Maa” on žanrilt ühteaegu muinaslugu ja loodusseadusi tutvustav jutustus. „Öömori okaslinn” meenutab paiguti lausa populaarteaduslikku teksti. *Õpetlikkus* on mõlema teose üks põhiomadusi. Autor jagab väikestele lugejatele teadmisi putukate ja muude pisiloomade maailma toimimise kohta ja juurutab neis seeläbi kindlaid väärtushinnanguid. Seejuures ei mõju ta pealetükkivalt ega moraliseerivalt. Viimast on Truupõllu jutustuste ühe suurima vooresena toonud välja mitme kriitikud (Elango 1936: 241; Päril 1936a: 138; Päril 1936b; Krusten 1969: 10; Veri 1981). Näiteks Karl Veri (*ibid.*) kirjutab: „[---] omandab laps märkamatuks didaktilise liiglihata teadmisi putukatest ja omandab seda niiviisi, et kõik jääb alatiseks meelde.”

Truupõld vaatleb metsaalust maailma kui luubiga, muutes suurendusklaasi all nähtavaks muidu inimsilmale märkamatuks jääva mikrotasandi. See on põrnikate, mesilaste, kiilide, ritsikate, liblikate ja sipelgate maailm, mille asukate elurütmi määrab ära aastaegade vaheldumine. Kevad on siin tähtsuse ja sünni, suvi küpsemise ja õitsengu, sügis hääbumise ja surma ning talv hingetõmbe- ja puhkuse aeg. Tillukeste metsaelanike eluring kulgeb paralleelselt aastaringiga. Sügise saabumine kuulutab kadumist, kuid mitte katkemist: kevadel ärkab loodus uuele elule. Sipelganeitsikutel murtakse pärast pulmalendu tiivad, et nad okaslinna sügavusis järgmisele põlvkonnale sipelgaile elu saaksid anda. Vana peab kaduma, et teha ruumi uuele. Tihtilugu annab just ajalikkuse tajumine ajale ja teadlikolek oma surelikkusest elule väärtuse. „Viimne lend, see on meie elus palju ilusam kui niisugune lõputu elu!” õhkab ritsikas Timsi kirjaniku esikteoses (Truupõld 1980: 71).

Kõigil, ka pisimail olendeil on harmoonilise elukoosluse tagamises ülesanne täita. „Rohelise Päikese Maas” kirjeldatakse näiteks stseeni, kus äikesevihma järel mets tormis hukkunud putukaist kõhutäidet lootvatest saagiotsijatest ehk „metsasanitaridest” kihab (*ibid.*: 49). Keegi ei ela kasutult, iga putukas ja loomake on oma eluõiguse välja teeninud. Kirjanik rõhutab nii vajadust kõiki elusolendeid hoida ja austada – see, et me alati ei tea, milline roll ühel või teisel putukal või loomal looduses täita on, ei tähenda, et nad vajalikud poleks (Krusten, Truupõld 1980: 104). Truupõld propageerib nõnda lisaks noorele lugejale esmaste looduslooliste teadmiste andmist ka laiemalt *loodushoidu*.

Nagu eelnevast nähtub, ei proovi kirjanik loodusseadustest kõneldes neid kuidagiviisi ilustada ega nende hämaramat külge varjata. Kohe „Öömori okaslinna” avalehelt leiame

lause, kus kirjeldatakse seda, kuidas sipelgaprintsessid, kes kookonist väljudes küllalt tugeva keha ja hea tervisega pole, hävitatakse (Truupõld 1992: 5). „Rohelise Päikese Maas” on nii hiired kui kanad teadlikud oma elu lühidusest. „Meie ei ela kaua,” jutustab Mallele ja Peedule kana Pahuli (Truupõld 1980: 20). „Varsti viib inimene meid kööki nagu munegi, ja siis ei näe meie enam õue ja kuuri” (*ibid.*). Ohud varitsevad ka metsa all, olgu selleks siis salakaval ämblik, konnamaia kurg või lind, kes pahaaimatu teo enesega viib. „Siin leidub igal pool selliseid olendeid, kes teid võivad hävitada,” hoiatab jaaniuss Janilla (*ibid.*: 42).

See ei tähenda aga sugugi, nagu elaksid loomakesed pidevas hirmus. Vastupidi, kaotustest saadakse kiiresti üle ja nukrus möödub kähku. Ühelt poolt on tegu eelnevalt kirjeldatud paratamatuse tajumisega, teisalt mõistavad ellujäänud, et õige pea on saabumas ka nende kord ja üürikest elu ei saa kurvastamisele raisata. Pisiolendid Truupõllu raamatuis elavad hetkes või vaatavad tulevikku, mitte kunagi juba olnule. Tagasi koju jõudnud, kuulevad Malle ja Peedu, et nende äraoleku ajal on hiirepere vanemad kassi küüniste vahele sattunud. Kostas seepeale, et siis on närilistel küll väga kurb elu, saab Malle hiireneiult Maasilt rõõmsatujulise, peaaegu koomilise vastuse: „Oh ei, [---] minul ja Niksil on jälle pesatäis poegi” (*ibid.*: 102).

Puutumatud pole ka pea- ja olulised kõrvaltegelased: sügistormides hukuvad nii põrnikas Sirbsi ja ritsikas Timsi („Rohelise Päikese Maa”) kui lepatriinu Triinu ja sipelgas Turris („Öömori okaslinn”). Sipelgaprintess Luulu küll ei sure, kuid oma saatusele peab alistuma temagi. Kõik see kõlab kokku eespool kirjeldatud arusaamaga iga elu väärtuslikkusest – elu õpitakse hindama siis, kui ollakse tunnistajaks sellele, kui kergesti see katkeda võib. Ning mida väikesem on olend, seda hapram on tema elu: pisikesele putukale võib vihmapiiisk või langev lehtki palju kahju teha.

Truupõld kujutab metsaelanikke *valdavalt realistlikus olustikus*. Tema loomtegelased ei kannu riideid ega teotse inimese loodud keskkonnas. Siinkohal on tegu laiemalt 1930. aastate eesti lastekirjandusele omase tendentsiga, mis johtub juba tuttavast soovist anda kujutatavast võimalikult tõene pilt (Niitra 2005b: 54). Kõrvalekaldeid sellelt rajalt leidub mõlemas Truupõllu jutustuses, enam aga „Rohelise Päikese Maas”. Muidu väga loomulikuna kujutatud looduskeskkonnas mõjub veidi kummustavana näiteks doktor Krookuse haigla. See on asetatud küll loodusesse ja funktsioneerib inimestest sõltumatult, kuid on

ilmselgelt modelleeritud inimühiskonnast tuttava asutuse eeskujul. Ralf Parve (1950: 495) iseloomustab seda kui loomade „vägivaldset väljakiskumist nende loomuliku käitumise ja elu-olude piiridest”, tuues „Rohelise Päikese Maa” näiteks antropomorfismi ebaõnnestunud ja teost kahjustavast rakendamisest lastekirjanduses. Kui palju on selles siirust ja mil määral stalinismiaegset põlgust kõige (sots)realistlikust peavoolust eristuva suhtes, on raske öelda. „Öömori okaslinna” tegelasi kritiseeriti kui liialt inimeselikke juba raamatu esmatrüki ilmunise ajal (Sillaots 1937; Annist s.a.).

Mõlema teose loomtegelased meenutavad inimesi eelkõige selle poolest, et nad *mõtlevad ja tunnevad nagu meie*. Nad pole üksnes füüsilised, vaid ka psühholoogilised olendid. Nad rõõmustavad ja kurvastavad ning mõtisklevad oma saatuse üle, tegemata seejuures proovi selle vastu võidelda (enamasti nad ei soovigi seda). See küll kahandab raamatute kui populaarteaduslike tekstide väärtust, kuid toob need ilukirjandusteostena (väikestele) lugejatele lähemale (Krusten 1995: 138).

Lisaks lubab antropomorfsete loomtegelaste olemasolu tõmmata paralleele metsaaluse putukate ja teiste pisiolendite ning inimeste maailma vahel üldisemalt. Eriti rikkalikult materjali pakub siinkohal „Öömori okaslinn”. Teoses kujutatakse sipelgakoloonia tugevasti reglementeeritud elu, mis laenab end hästi võrdlusele inimühiskonnaga. Mari Niitra (2005a) on näiteks vaadelnud jutustust 1930. aastate eesti rahvusideoloogilise lastekirjanduse kontekstis¹⁹. Ta kirjutab:

„„Öömori okaslinnas” mängivad kaasa tavateadvuses metafoorselt sipelgatele omistatud jooned nagu töökus, visadus, vaprus – kõik omadused, mis peaksid olema ühe rahva ideaaliks. Võimalik, et ka sipelgate väiksus paljude teiste loomaliikide kõrval pakub head paralleeli eestlastele kui väikerahvale.

Raamatu kulminatsiooniks on sipelgaprintsesside ball ja sellele järgnev pulmalend. Õnneliku abielu asemel on rõhutatud sipelgatele omast elukorraldust, kus peale paari koosveedetud päeva peigmees peab surema, pruut aga asub oma kohust täitma pesa järelkasvuga varustamisel. Reaalses sipelgaelus see nii ka toimub; kuna aga antud tekstis

¹⁹ Siinkohal täheldab Niitra (*ibid.*: 11) järjekordset vastuolu tekstile seatud ülesannete vahel: loomi üritatakse ühelt poolt kujutada võimalikult loomutruult ja teaduslikult korrektselt, teisalt omistatakse neile jällegi rahvusaadete kandjate roll.

on sipelgatele omistatud sügavaid inimtundeid, siis mõjub see ülima eneseohverdusena – ühiskonna heaolu on üksikisiku õnnest kõrgemale seatud.” (*ibid.*: 11)

Indiviid on siin allutatud kollektiivi vajadustele. Isekusel ja isepäisusel selles maailmas kohta ei ole. „Meil ei saa olla oma tahtmisi,” lausub esineitsik Luulu (Truupõld 1992: 34). „Öömoris on kindlad seadused, mille järgi on elatud tuhandeid aastaid” (*ibid.*). Reeglitest üleastumist karistatakse karmilt. Enesehävitusliku mässumeelsuse sümboliks saab sipelganeiu Valdi, kes õiget aega ära ootamata üksi lendama läheb ning seetõttu oma tiivad ja printsessitiitli kaotab ning ülejäänud elu töölisena peab veetma (*ibid.*: 29–31). Kui sipelgate elukorraldus on võrdsustatud rahvusliku ideaaliga, siis Luulu ja Valdi tegelaskujude ning nende saatuste vastandlik kujutamine seab ühe (väike)rahva esindaja eeskujuks üpris ekstreemse karakteri. Rahvusliku kasvatuse keskseiks mõisteiks kerkivad armastuse kõrval kohustus, sõnakuulelikkus ja eneseohverdus (Pärl 1937: 182). Kui tänapäeval mõjub seesugune lähenemine pigem võõristavalt, siis oma kaasaja kontekstis on tegu igati tüüpilise tekstiga. Vaikival ajastul tõusis kasvatusteaduste huviorbiiti nimelt lapse ettevalmistamine kodanikuna, eesti rahvuse liikme ja edasikandjana (Müürsepp 2005: 15). See on suure tõenäosusega ka peamine põhjus, miks „Öömori okaslinnast” erinevalt „Rohelise Päikese Maast” nõukogude ajal kordustrükke ei ilmunud²⁰.

„Öömori okaslinna” funktsiooni rahvustunde õhutajana on kirjeldanud ka Aino Pervik (2000: 9), kes märgib Truupõllu teose ja teise kolmekümnenendate lõpus ilmunud sipelgatest kõneleva jutustuse, Johannes Selja „Sipelgas Si” üle mõtiskledes järgmist:

„Mõlemas sipelgaraamatus on loodud mõjuv kodu- ja isamaapilt, mille taustal muutub tajutavaks rahvusliku identiteedi tähendus elujõuallikana ja isikliku motivatsiooni kandjana. Rõhutatud on omal maal, oma kodus elamise soovi ja tahet, samuti vastutust oma kodu, oma rahva, oma kultuuri eest.”

Sellisena haakub Luulu ning tema õdede lugu Malle ja Peedu omaga. Nii „Rohelise Päikese Maa” kui „Öömori okaslinn” jutustavad koduarmastuse suurest jõust. Igatsus oma „armsa kolikambri” (Truupõld 1980: 88) ja Mari järele kisub nukud tagasi koju pärast toredat suve metsaaluses riigis, vaatamata sellele, et ei paista, nagu võiks miski

²⁰ Teiste nõukogulikku paradigmasse mittesobivate ilmingute seas väärivad äramärkimist sipelgakoloonia hierarhilise struktuuri rõhutamine ja antagonistliku rolli omistamine punastele sipelgatele.

nende naastes muutunud olla. Kiindumus Öömori vastu jällegi paneb Luulu valima okaslinna tagasipöördumise ja oma soo jätkamise üürikese iseka rõõmu asemel.

Kui „Öömori okaslinnas” on kujutatud *rahvuslikku*, siis „Rohelise Päikese Maas” *rahvusvahelist ideaalühiskonda*. Jutustustest esimene on keskendunud ühe kindla putuka-liigi, mustsipelgate elukorraldusele, teises esineb tunduvalt rohkem liikidevahelisi kontakte. Erinevate putuka- ja loomaliikide sõbralik kooseksisteerimine seatakse eeskujuks eri rahvusest ja rassist inimeste suhtlusele (Niitra 2005b: 74). Rõhutatakse vennalikku ühtekuuluvuse olulisust ühiskonna eduka funktsioneerimise seisukohalt.

Truupõllu loomailmadest kui erisuguste ideaalühiskondade projektsioonidest kõnelemist hõlbustab tõsiasi, et tegu on endassesulgunud maailmadega, mis on peaaegu täielikult vabad inimlikest mõjutustest (*ibid.*: 42, 74). Hoolimata sellest, et inimene harva vahetult loomtegelaste maailma siseneb ja oma tegevusega neile otsest mõju avaldab (ning siiski kas kogemata või oma tegude potentsiaalseid tagajärgi enesele teadvustamata), pühendatakse talle ometigi mõlemas teoses üpris palju tähelepanu.

Autor paneb loomad inimesse *ambivalentselt* suhtuma. Teda ühteaegu umbusaldatakse ja austatakse. „Öömori okaslinnas” kujutatakse inimest positiivse, peaaegu jumaliku olendina. „Teaduste professor” Triinu lausa vihastab, kui sipelgaprintssid sõendavad inimese sõpruse väärtuse kahtluse alla seada (Truupõld 1992: 25). Ta lausub:

„Kuidas, kuidas julgete selliselt kõnelda inimesest! [---] Teie ei teagi siis, et Jumal, kes meid ja selle looduse on loonud, pani inimese kuningaks meie kõikide üle. Häda sellele, kes julgeb inimesele vastu hakata. Inimene on suur ja sarnaneb ilu poolest Jumalaga. Ainult sellepärast saab inimene olla valitseja, et Jumal kinkis talle midagi õige harukordset, mis meil puudub. See on mõistus. Mõistus on selline imelik omadus, mille varal inimene ongi kõikide valitseja.” (*ibid.*: 25–27)

Inimene äratav putukais korraga nii imetlust kui kartust. Ta on kõrge ja oma pühaduses puutumatu. Vimma ei tekita putukais seegi kui inimene hiljem hooletu kaevamisega Öömori hävitab. Tragöödiat võetakse paratamatusena, sellal kui jutustaja põhjendab kuritööd inimese teadmatusega. (*ibid.*: 35–36)

„Rohelise Päikese Maas” on inimese suhe loomariiki antud vastandlikumana. Ühest küljest kujutab inimene endast (surmavat) ohtu nii tema lähedal kui eemal vabas looduses elavaile olendeile. Kõige haavatavamad on muidugi hiired ja kanad (vt Niitra 2005b: 36),

kuid inimest teavad peljata ka metsloomad. Seenelised toovad hävingu Rohelise Päikese Maalegi (Truupõld 1980: 72). Veidi varem on jällegi kirjeldatud stseeni, kus tuhanded putukad ja teised pisiloomad läbi öise metsa sammuvale inimesele „põksuvate südamete” ja „mingi salapärase igatsusega” järele vaatavad ning õhkavad: „See on meie suur vend!” (*ibid.*: 47–48). Taaskord tõstetakse inimene jumalikku kõrgusesse. Ritsikas Timsi rändab lausa inimeste juurde uusi viise õppima, olles samal ajal veendunud, et ei saavuta iial ligilähedast taset (*ibid.*: 61). Inimest kujutatakse kõrgemana kõigist teistest elusolenditest. Seepärast nähakse tema tekitatud kahju kui paratamatust, mitte süütegu, positiivseid omadusi aga võimendatakse äärmuseni.

Mõlemas loos *põimuvad realistlik ja fantastiline aines*, kuid nende vahekord on jutustustes erinev. „Öömori okaslinnas” on ülekaalus esimene. Võluelemente siin ei leidu. Tegelasi eristavad päris loomadest üksnes kõnevõime ja inimlikud tunded. (Niitra 2005a: 11) Teose finaalsiks olevat sügistormi kujutades kirjeldab autor antropomorfelt ka tormituult ja puid:

„Taeva laotusse ilmus suur kohutav pilv, mis kiiresti suurenedes kattis sinisuvise taeva. [---] Tuul vaatas vilksti üles taevasse ja kohkus. Ruttu haaras ta tormikandle ja hakkas marulist polkat taguma, seejuures vaadates hirmunud putukaid.

„Ja-jaa, nüüd mängin mina tormide valssi. Noh, kuidas meeldib härrastele? Kes viimati mängib, mängib paremini,” naeris ta tigidalt ja tõusis metsa kohale.

„Kummardame sind, tormide laulik, kummardame sind, tormide laulik,” ümisesid metsahiiglased, paindudes tuules vägevalt ja õudselt kohisema.

[---]

„Uuu-uihh, uuu-uihh,” huilgasid tormipoisid ja lasksid kukerkuuti tumedast pilvest alla pehmesse metsa. Siis kargasid nad kohe üles ja tormasid puude kallale, raputades neil kas või hingekeese välja.

„Ära jända nii toorelt!” pahandas noor ja ilus kask.

„Nonoh, ära ole ikka nii upsakas, ilus kasepreili. Tahan sinuga tantsida esimese valsi sellel sügispeol,” ütles tormipoiss ja keerutas kasepreilit nii, et selle kuld kollane sügiskleit peagi narmendavalt tuulde lagunes. Tormipoisid aga tormasid hoolimatult ja vihaselt edasi.” (Truupõld 1992: 49–50)

Tuule kandlemäng ja tormipoiste möll pole siin üleloomulikud nähtused, vaid osake teost läbivast *animistlikust looduspildist*. Lisaks putukatele ja muudele loomadele omistab Truupõld hinge ja teadvuse ka taimeriigi esindajatele ja loodusnähtustele, pidades seejuures hoolikalt silmas, et neid kujutataks sarnaselt loomtegelastele oma loomulikus keskkonnas ja funktsioonides.

„Rohelise Päikese Maa” seevastu sisaldab rohkelt *maagi*at. Loo lükkab käima kuu loits, mis annab Mallele ja Peedule liikumisvõime. Hiljem saavad nukud jälle ime läbi uue ja uhke väljanägemise. Ka Rohelise Päikese Maa pole tavaline paik. Esiteks on kõik olendid kohustatud selle asukohta salajas hoidma – sinna pääseb vaid valitseja loaga (Truupõld 1980: 30–31). Nimelt valvab metsaaluse riigi üle väike inimesesarnane kuninganna oma kahe tütrega. Suurimaks autoriteediks on vanaema, kelle ülesannete hulka kuulub nii armunute laulatamine kui suve lõppu märkiva sügiskella helistamine. Ka on just vanaema see, kes Malle ja Peedu enne seda, kui nukud koduteele asuvad, uuesti kauniks loob. Tegu on Rohelise Päikese Maad ja selle asukaid kaitsvate loodusvaimudega. Nende lossiks on vanast puuhiiust jäänud känd, mis on pisiolendeile varjupaigaks nii tormide kui talvekülma eest. Kuninganna ja tema tütarde tihedat seotust loodusega sümboliseerib see, et aastaegade vahetudes muudavad nemadki värvi: kevadel ja suvel on nad rohelised, sügise saabudes saavad kuldkollase jume, maa all talve oodates muutuvad pruuniks ning esimese lumega värvuvad valgeks. Kui „Öömori okaslinnas” on loodus hingestatud, siis „Rohelise Päikese Maas” on looduse hing kehastunud, saanud konkreetse kuju. Ka on tähelepanuväärne, et autor on pannud metsaalust riiki valitsema inimesetaolised olendid. See kinnistab eespool kirjeldatud nägemust inimesest kui looduse kuningast.

Kuigi jutustustes esineb mitmeid sarnaseid (või lausa identseid) süžee-elemente (nt „viulivirtuoosist” ritsika külastus, mustsipelgate okaslinna häving ja esineitsiku sattumine punaste sipelgate sekka, suur sügistorm), siis üldjoontes on „Öömori okaslinn” ja „Rohelise Päikese Maa” ülesehituselt üpriski erinevad. Esimene on sipelganeiu Luulu kasvamise ja arenemise lugu. Teos algab sipelgaprintsesside ärkamisega vastseunst hoidjate valvsa pilgu all ja lõpeb märkusega selle kohta, kuidas needsamad sipelgad nüüd Luulu lapsukeste eest hoolt hakkavad kandma (Truupõld 1992: 53). See on sirgjooneline, küll episoodiline, ühele süžeeleeni keskendunud jutustus.

„Rohelise Päikese Maa” on struktuurilt tunduvalt komplekssem. Tegemist on *raamjutustusega*: tekst algab ja lõpeb inimeste maailmas. Malle ja Peedu seiklused metsaaluses kuningriigis on raamistatud nende püüdlusist taas omanik Mari juurde jõuda. Fantaasia-maailm eksisteerib reaalse maailma sees. Lisaks teeb autor vahepeal pika kõrvalepõike ritsikas Timsi üksnes minimaalselt ülejäänud sündmustikuga haakuvatesse seiklustesse (Truupõld 1980: 60–73).

Teost läbib *teekonnamotiiv*. Malle ja Peedu reisivad Rohelise Päikese Maale ja tagasi. See pole aga, nagu teekonnalugudes sageli, ainult füüsiline, vaid ka vaimne rännak. Alles siis, kui nukud jõuavad arusaamisele, et pole paremat kohta kui kodu, isegi kui see tähendab elamist kolikambris, annab autor neile loa tagasiteele asuda. Lõpuks jõuab jutustus sarnaselt „Öömori okaslinnale” ringiga algusesse tagasi: aastate eest jõuluvana kotist Mari kätte jõudnud, saavad nukud nüüd pühadeõhtul tolle tütre Helve omaks. Samal ööl ilmub kogu lugu Marile unes, et see siis Malle ja Peedu seiklused kirja saaks panna (*ibid.*: 97). Tekst teeb nõnda enesele viidates ringi ümber oma telje ka metafiktsionaalses mõttes.

Ka tonaalsuselt on teosed erinevad, mõneti peaaegu vastandlikud. Kuigi „Rohelise Päikese Maas” puudutatakse muu hulgas selliseid tõsiseid teemasid nagu surm ja kaduvus, on see peaasjalikult siiski optimistlik, *lustakas ja lastepärane* lugu. Sellest annab tunnistust näiteks jutustuse väga õnnelik lõpp. „Öömori okaslinn” on seevastu *tõsisem ja täiskasvanulikum*. Nii õilsana kui Luulu otsust isiklikust õnnest loobuda ja oma kohust täita ka kujutatud pole, mõjub sipelgate elu juhtiv determineeritus ikkagi nii tegelastele kui lugejale ängistavalt. Seda enam, kui olla teadlik teose ideoloogilisest alltekstist. Niitra (2005a: 11) kirjeldab seda kui „täiskasvanute ühiskonna projitseerimist loomade maailma”. See loob paratamatult ebavõrdsuse teksti ja adressaadi vahel. Teoses käsitletavad eetilise-filosoofilised probleemid jäävad lapsele kaugeks ning on väikesele lugejale liiga keerulised analüüsida. See omakorda lihtsustab ideoloogiliste tõdede juurutamist.

Adressaat on tähelepanu keskmes ka järgnevas kõrvalepõikes. Nimelt on kriitikud „Rohelise Päikese Maa” esimese trüki ilmunisest saadik teost järjekindlalt tüdrukute-raamatute hulka lugenud (Sillaots 1939: 263; Rebane 1982; Krusten 1995: 137; J. Palm

2008: 9). Seejuures enamasti otsustust ei põhjendata²¹. Siinkohal soovitakse sellisele määratlusele vastu vaielda. Jutustus võib tõesti enamate tütarlaste kui poiste lugemislauale jõudnud olla, kuid puudub põhjus arvata, nagu oleks see kirjutatud üht kindlat sugu silmas pidades. Tekst ise pakub vähemalt teoreetiliselt ahvatlevat mõlemale. See on tüdrukutekirjandusele iseloomulikult tundeküllane ja lüüriline, kuid sisaldab omajagu ka poisteraamatutele tunnuslikuks peetavat seikluslikkust ja põnevust (Krusten jt 2006: 145). Peategelasigi on kaks: tüdruk (Malle) ja poiss (Peedu). See, et tegu on nukkudega, on tõenäoliselt aga üks põhjuseid, miks „Rohelise Päikese Maast” nõnda sageli kui tüdrukuteraamatust kõneldakse – nukke on ikka rohkem tütarlaste mänguasjadeks peetud. Ainult sellest on aga vähe, et jutustus üheselt tüdrukuile adresseerituks tunnistada. Kas ja millist rolli on sellise otsuse tegemisel mänginud autori sugu, pole võimalik öelda. Selle potentsiaalset mõju välistada aga ei saa.

Nii „Rohelise Päikese Maa” kui „Öömori okaslinn” paistavad silma oma *elava ja emotsionaalse väljenduse* poolest. Mõlemad on kirja pandud suure soojusega ning on ülistuseks armastusele, sõprusele ja headusele. Truupõllu luuletajahing avaldub teoste tundlikus ja poeetilises keeles. Eriti lüürilised on tema looduskirjeldused, mida iseloomustavad kujundirohkus ja pildilisus.

Autor ühendab õpetuslikkuse ja meelelahutuse, tutvustab väikesele lugejale loodust ja selle seadusi ning rikastab samal ajal tema keelt kauni ja täpse sõnakasutusega. Reaaleluline seotakse imepärasega: metsaelanikud tegutsevad oma loomulikus keskkonnas, kuid mõjuvad antropomorfseina lapsele siiski tuttavlikult. Eriti tugevalt joonistuvad paralleelid kujutatud loomailmade ja inimühiskonna vahel välja aga täiskasvanud lugeja teadvuses, mis muudab eeskätt „Öömori okaslinna” lastelektüüristaatuse mõneti problemaatiliseks.

Truupõllu jutustustest pikim on „**Aadi esimene armastus**” (1937). Omaaegses kriitikas on seda korra (VM 1937) isegi romaaniks nimetatud. Teose peategelaseks on kehvadest oludest pärit linnapoiss, kes suveks maale jõukate sugulaste juurde sõidab. Seal teeb ta läbi nii füüsilise kui vaimse transformatsiooni. Temas tärkab esimene kiindumus:

²¹ Erandiks on Helve Rebane (1982), kes leiab jutustuse olevat „tundepeene” ja kantud „naiselik-lüürilisest elutunnetusest”. Samas ei arva ta, nagu sobiks see lugemiseks ainult tüdrukutele. „Ei tee paha, kui poisidki õpivad ilusa raamatu abil mõistma õrnuse ja ilu naiselikke värvitoone,” kirjutab ta (*ibid.*).

armastus oma isamaa vastu. Alguses vastumeelselt kodust ja emast lahkunud, naaseb poiss loo lõpus linna kahjutundega südames ja järgmise külastuse ootuses.

See on, nagu leiab Mall Jürma (1938), läbi ja lõhki *rahvuslik* raamat. Kajastamist leiavad mitmed 1930. aastate teise poole aktuaalsed nähtused nagu nimede eestistamine ja kodukaunistamine. Ülevusega kõneldakse Vabadussõjast. Teos teenib sellisena selgelt *kasvatuslikke* eesmärke. See on kirjutatud süvendamiseks noores lugejas isamaalisi tundeid ja toitmaks temas armastust oma kodupaiga vastu. Eestlus olgu uhkuse, mitte häbi allikas. Teravalt kritiseeritakse kadaklust. Kohati võitlevad tegelased selle vastu lausa äärmuslikke abinõusid kasutades. Teose lõpus avastavad Aadi ja tema sugulane Ilmar oma sõpra Heinot külastades tolle toa seinalt poisi kadakasaksast ema ömmeldud piiblisalmi. Järgnev stseen on ülimalt kõnekas:

„„Ja see sobib täitsa eesti poisi seinale?“ küsis Ilmar. Heino punastus ja taipas, mida küsija mõtles.

„Olen sellega nii harjunud, et ma seda ise ei märganud,“ vabandas ta. Siis vaikusid kõik kolm. Heino vaatas kord ühe, kord teise poisi otsa. Ta tundis, et kui ta tahtis hoida nende sõprust ja olla ise väarikas eestlane, siis pidi ta nüüd ja otsekohe tooma ohvri. Ilmar muigas kuidagi põlastavalt, mis ärritas Heinot, nii et ta otse rebis vaibakese seinalt.” (Truupõld 1937a: 204)

Poiss viskab vaiba pliidi alla. Tulle läheb veel hulk saksakeelseid ajalehti ja ajakirju. Elutoa seinal rippuv uhket lossi kujutav maal asendatakse eesti kunstniku teosega rehielamust. (*ibid.*: 205–206) Autor rõhutab: eestlane ärgu olgu ja eestluse eest ärgu võidelgu mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Rahvustunne seisab kõrgemal kõigest muust, isegi jumalasõnast. Iroonia väarikuse tõestamisest teist keele- ja kultuuriruumi esindavate esemete hävitamise kaudu näib kirjanikul märkamata jäävat. „Kas nüüd usute, et ma jään eestlaseks?“ küsib Heino viimaks sõpradelt (*ibid.*: 208). Selle asemel, et rõhutada episoodi sõnumit, õõnestab küsimus seda. On selge, et Heinot tõukavad eespool kirjeldatud tegudele natsionalistlike tunnetega samavõrra, ehk enamgi, häbi (jällegi irooniliselt) ja hirm vastasel juhul sõpradest ilma jääda. „Sünnilt eestlane peab eestlaseks jääma,“ kuulutab Ilmar lõpetuseks pühalikult (*ibid.*), päästes seekaudu stseeni täielikult koost lagunemast ning joonides ühtlasi alla loo järeltunde. Mil määral on tegu Truupõllu siira sooviga noorte seas kodumaa-armastust edendada ja aktuaalsetel teemadel kaasa

rääkida ning kui suurt rolli etendavad tekstis ühiskondlik tellimus ja selle täitmisest saadav (potentsiaalne) kasu, on raske öelda. Mitme teguri koosmõju on aga ilmne.

Sellisenä on „Aadi esimene armastus” tüüpiline oma aja saadus. Siin on kolmekümnendate teisel poolel valitsenud autoritaarse korra nõutud eestimeelsust ja positiivsust. Teksti keskmes on „laps kui ühiskonnaliige” (Müürsepp 2005: 15): ühiskondlikult ärksad tegelased peavad vaimuvirgust ja ettevõtlikkust süstima ka lugejatesse.

Lisaks isamaalisusele rõhutatakse teoses veel *loodusläheduse ja füüsilise töö olulisust* lapse kasvamisel. Tundlikust ja nõrga tervisega Aadist saab maal tänu päikesele, värsele õhule ja karjaskäimisele tarmukas ja tugev nooruk. Loodusearmastust ja töökust kujutatakse eestlastele igiomaste kvaliteetide ning maaelu eestlasliku eluideaalina.

Jutustus on valdavas osas üles ehitatud peategelase *kirjadele*, mida poiss maalt oma kodustele ja tuttavatele saatma hakkab. Enamik neist on adresseeritud Aadi Ameerikas elavale tädi pojale. Kaasaegses kriitikas pälvis seesugune vormivõtte nii kiitust (Jürma 1938) kui laimust (Pärl 1938: 212; Sillaots 1938: 64). Oma aja laste- ja noortekirjanduses uudse nähtusena väärneb see igal juhul tähelepanu.

Teksti terviklikkust häirib mina- ja tema-jutustuse näiliselt juhuslik vaheldumine ja osiste ebaproportsionaalne vahekord. Seetõttu mõjub epistolaarsetele teostele iseloomulik episoodilisus käesoleval juhul pigem ebaühtlusena.

Raamatu adressaadiks on kriitikud (VM 1937; Jürma 1938; Pärl 1938: 212; Roos 1938: 100; Krusten 1969: 9; Teder 1973: 1228; EKL 2000: 615) pea üksmeelselt pidanud *noorsugu*. Eelkõige on jutustus suunatud keskmisele koolieale. Kui väljenduselt sobib teos kohatisele keelelisele kohmakusele vaatamata ilma kahtluseta noore lugeja lauale, siis selle temaatilises paslikkuses on kaheldud (vt lk 17). „Siin on tegelased küll lapsed, kuid see ei muuda teost veel noorsooraamatuks,” toob Andres Pärl (*ibid.*) välja dissonantsi taotluse ja tegelikkuse vahel. Ta jätkab: „[---] laste kujutlusi ja tegevust ning taluelu kirjeldab autor õige elavalt, kuid lapsed ja noorukid ei näe ega suuda veel mõista, kui huvitavad nad ise on” (*ibid.*).

Kui küsimus jutustuses sisalduvate temade ja kirjeldatavate nähtuste lastele eakohasusest ja huvipakkuvusest kõrvale jätta, paljastub teinegi, ehk keerulisemgi eetilise probleem. Juhul, kui loeme teose sisu noortele sobilikuks, siis mis on tekstis propageeritava isamaalisuse eesmärk? On see ideoloogiline manipulatsioon, teatud õigeks-

tunnistatud tõdede pähetagumine ootuses ja lootuses, et vastuvõtjal kriitiline mõtlemine alles välja kujunemata on või siiras soov lugejas kodumaa-armastust ja eneseuhkust sisendada? Neile küsimustele puuduvad ühesed vastused.

Lisaks vanusele on raamatut liigitatud ka adressaadi soo järgi. Peategelane Aadi on poiss, mis on andnud alust sellest kui poisteraamatust kõnelda (Sillaots 1938: 64; Krusten 1995: 128). Marta Sillaots (*ibid.*) peab teost sellisena küll ebaõnnestunuks:

„Kui naiskirjanikud jutustavad poistest, siis kipub raamatuisse peaaegu alati tekkima mingi *magus* alatoon; poistele aga pole miski vastumeelsem kui säärane magusus. [...] Irma Truupõld kipub oma raamatus käsitlema kõiki praegusaja positiivseid päevaküsimusi, nimedemuutmisega alustades ja kodukaunistamisega lõpetades. Kõike seda puudutab ta pealiskaudselt ja kõigesse toob ta mingi lapsiku kõrvalmaigu. Pealegi ei suuda ta olla loomulik, ei oska olla lihtne. Tema peategelane kirjutab otse pentsikuid kirju – nii ei kirjuta küll ükski normaalne, mõistlik poiss. Ei usu, et nende kirjade lugeminegi pakuks lõbu kuigi paljudele poistele.”

Aadi on tõepoolest vähemalt loo alguses tavatult tundliku natuuriga poiss. Kas tegu on autori ebakompetentsusega vastassoost lapse psüühika kujutamisel või teadliku taotlusega, on vaieldav. Igal juhul on „Aadi esimene armastus” vaadeldav *emantsipatoorse poisteraamatuna*. See on reeglina sissepoole pööratud, keskendunud tegelas(t)e psühholoogilise arengu kujutamisele ja esitatud kas peategelase vaatepunktist või minajutustusena. Emantsipatoorse poisteraamatu kangelasel on naiselikke iseloomujooni, nagu hellahingelisus, abivalmidus ja altruistlikkus. (Krusten jt 2006: 145–146) Truupõllu lool on kõik need tunnused olemas. Sellisena eelneb jutustus feminiinsete meeskangelaste laiemale esiletõusule kirjanduses 20. sajandi teisel poolel (*ibid.*: 146).

„Aadi esimene armastus” on levinud arvamuse kohaselt Truupõllu nõrgim teos (Liiv 1970: 12; EKA IV,2 1984: 446; Krusten 1995: 138). Vormiline ebaühtlus, temaatika küsitav eakohasus ning ilmne kasvatuslikkus on põhjused, miks jutustus erinevalt teistest kirjaniku pikematest tekstidest kolmekümnendatesse pidama on jäänud. Seejuures on raamatu peamine väärtus just kirjanduslooline: selles kajastuvad pea kõik omaaegse rahvusluse edendamisele orienteeritud lastekirjanduse tendentsid.

Veel on Truupõllult 1920.–1930. aastate perioodikas lastele ilmunud hulk lühiproosat. Enamuse moodustavad *realistlikud jutud koolieelikute ja esimese-teise klassi õpilastest*.

Autor kujutab neis elavalt laste mängu ja töid. „**Maimu ja Rilli**” (1924) on südamluk lugu väikese tüdruku ja koera sõprusest, „**Assu tädi sünnipäeva-kook**” (1931) koomiline jutuke pisipoisi seiklustest emalt saadud ülesande täitmisel. Lugudes „**Mudilaste päevad**” (1924), „**Aala ja Imma**” (1925) ja „**Idi kolmas koolipäev**” (1925) elatakse jällegi kaasa ühe pere laste argipäevale, kuhu kuuluvad nii nukkudega mängimine, surnud linnule matuste korraldamine kui koolis nurka sattumine. „**Toomakese jõulukink**” (1932) on ebakonventsionaalne jõulujutt väikese eesti poisi ja tema beduiinist sõbra põnevatest juhtumistest ülepaisutatult eksootilise Kairo tänavail päev enne pühi. Loos „**Õngitsemas**” (1927) lõpeb peategelase julgustükk peaaegu pisaratega, karistust aga ei järgne, sest vanemad on kodust ära.

Tõsisemad on jutud „**Piku Leili**” (1931) ja „**Peedukese kodu**” (1932). Esimeses pilkavad klassikaaslased vaesest kodust pärit nimegelast saabaste puudumise pärast. Kui tüdruk aga raskesti haigeks jääb ja teised õpetajalt kuulevad, et Leili pere seetõttu kitsikust kannatab, kuna tema isa Vabadussõjas nägemise kaotas, otsustab klass jõulude ajal tüdrukule kingituste ja annetustega külla minna. Õppetunni saavad nii narrijad kui narritav: lapsed õpivad ära tundma kaaslase muret ja ulatama abikäe, Leili omakorda oskab hinnata oma isa ja tema ohverdust. Sentimentaalne on ka „**Peedukese kodu**”. Seal leiab väike lastekodupoiss endale ülestõusmispühade eel uue isa. Jutu sõnum öeldakse loo lõpus otse välja: „Ei ole raha ega vara ega midagi siin maailmas väärtuslikumat kui oma kodu ja lapsed” (Truupõld 1932b: 55). Selles suhtes on viimane näide erandlik: Truupõllu jutud on tihti õpetlikud, kuid enamasti esineb didaktilisus neis varjatud kujul või vähemalt ei joonita järeldust eraldi alla.

Sinna hulka kuulub ka nõukogude ajal kirjutatud „**Onu Martini võidumärk**” (1947). Kui „**Piku Leilis**” on kangelase võrdkujuks nimegelase Vabadussõjas osalenud isa, siis siin peategelaste Suures Isamaasõjas fašistide vastu võideldes hukkunud onu Martin, kelle vaprust meenutab orden perekonna kapis. Lapsed õpivad loo käigus ettevõtlikkust ja töökust, näidates üles südikust ja edumeelsust, mis lubab neilgi tulevikus aumärgist unistada. See on sotsialistlikule realismile omaselt optimistlik, kuid ühtlasi praktiliselt meelestatud jutt – nõukogude laps ei vaja erikohtlemist, vaid on juba väikesest peale ühiskonna täisväärtuslik liige, kel tuleb anda selle edukaks funktsioneerimiseks oma panus.

Truupõllu sulest pärineb veel kaks *loomalugu*: „**Turu-Kreeta**” (1925) ja „**Kuidas Pauka käis kirikus**” (1933). Esimene pakub pildikese kanala igapäevaelust, teine sissevaate ühe koera maailma. Tähelepanuväärne on tõsiasi, et mõlemas on antropomorfsetena kujutatud kodustatud loomi. Kui „Kuidas Pauka käis kirikus” on lustakas ja koomiline pala, siis „Turu-Kreeta” on kainem ja sügavam. Tarbeloomade saatuse üle mõtisklev jutt on muu hulgas üheks eelkäijaks „Rohelise Päikese Maale” (Krusten 1969: 10).

Truupõllu realistlikud lühijutud ja loomalood, eriti kahekümnendail kirjutatud, on tihtipeale küllaltki *lõdva struktuuriga*. Neile on iseloomulikud episoodilisus ja järsud üleminekud tegevusloikude vahel. Paari pala („Aala ja Imma”, „Turu-Kreeta”) puhul jääb lausa mulje, nagu oleks tegu katkenditega pikemast loost.

Keeleliselt on tekstid ebaühtlased. Leidub nii lihtsaid ja väikelapsesõbralikke („Maimu ja Rilli”), kui ebalapselikke, liialt täiskasvanuliku väljendusega jutte (minavormis kirjutatud „Õngitsemas”). Nii mitmeski loos (nt „Assu tädi sünnipäeva-kook”, „Piku Leili”) esineb kohmaka ja raskepärasena mõjuvat sõnastust. Lihvitumas keeles on kirja pandud „Kuidas Pauka käis kirikus” ja „Onu Martini võidumärk”. Viimistletum on ka „Turu-Kreeta” vorm.

Veel paistavad Truupõllu realistlikud lühilood silma oma tavatult *argise stiili ja keelekasutuse* poolest. Üheks põhjuseks on kindlasti looduspiltide nappus – on ju just need peamisteks lüürika allikateks kirjaniku tekstides. Üsikuid erandeid pakub „Peedukese kodu”, kus nimategelast kirjeldatakse näiteks kui „kannikesesilmalist” ja tema juukseid kui „võilillevalgeid” (Truupõld 1932b: 50), poisi pisaraid võrreldakse jällegi „hõbedaste hernestega” (*ibid.*: 54).

Hoopis lüürilisemad on autori *lühimuinasjutud*, eriti kahekümnendate keskel, Truupõllu loomingulise karjääri alguses ilmunud lood. Need on tema teiste samal perioodil loodud tekstidega võrreldes tunduvalt põnevamad ja rikkamas keeles kirja pandud. „**Jutt uuest ja vanast aastast ning nõiast ja nõia-kassist**” (1925) on tüüpiline lugu loitsust ja heateost, mis needuse murrab. Vangistatud noormees ei vabane nõidusest aga mitte ime, vaid Taara armu läbi. Muinasjumalust kohtame ka jutus „**Vihmapiiskade kuningas ja põud**” (1924), kus kujutatakse vihma ja põua igikestvat võitlust. Personifitseeritud loodus ja loodusnähtused on tegelasteks ka tekstides „**Tuuleema ja tuuleonu**”

(1923) ja „**Jäämäe kuningatar**” (1925). Esimeses annavad loodusjõud õppetunni jonnakatele lastele, teises illustreeritakse loodusseaduste paratamatust nimategelase ja Kevade traagilise armastuslooga.

Truupõllu muinaslood on tähelepanuväärsed eelkõige oma *kujundiküllase ja tundelise väljenduse* poolest. Süžeeiliselt pakuvad need vähe. Erandiks on „Jäämäe kuningatar”, kuigi siingi jääb paiguti vajaka selgusest. Eespool mainitud strukturealne lõtvus ning kirjeldavate ja jutustavate lõikude ebaproportsionaalne jaotus muudavad tekstid kohmakateks ja ebaühtlasteks. Eriti ilmekaks näiteks on „Jutt uuest ja vanast aastast ning nõiast ja nõia-kassist”. Teos näib olevat kavandatud raamjutustusena, kuid jääb raamistamata, sellal kui sissejuhatus võtab enda alla üle kolmandiku loo mahust.

Kõik see takistab tekstide voorustel täiel määral mõjule pääsemast. Viimaste olemasolu ei saa aga eitada. Lisaks keelelisele rikkusele paistavad autori muinasjutud silma ka oma ainetiku poolest. Truupõllu põhiliseks inspiratsiooniallikaks on *loodus*. Tema lugude maailm on ühteaegu animistlik ja fantastiline. Sageli on raske neid kahte eristada. „Jäämäe kuningatari” nimategelast võib vaadelda kui jää või laiemalt talve personifikatsiooni, aga ka kui puhtalt fantastilist tegelast. Sama kehtib ka vihmapiiskade kuninga, tema tütarde ja ilusa printsiga kohta palas „Vihmapiiskade kuningas ja põud” ning tuulepoiste kohta jutus „Tuuleema ja tuuleonu”. Mütoloogilise dimensiooni toob lugudesse Taara tegelaskuju kaasamine. Seejuures on Truupõllul muistne jumal selgesti kristlikest traditsioonidest mõjutatud. Võtkem näiteks Taara ja vanapagana vastandus loos „Jutt uuest ja vanast aastast ning nõiast ja nõia-kassist”.

Kunstiliselt kõrgetasemelisim on pühademuinasjutt „**Kuidas jõuluvana leidis endale ameti**” (1936, eraldi raamatuna 1937). See on südamluk lugu lahkest taadist, kes armastab üle kõige lastele rõõmu valmistada. Oma suureks kurvastuseks avastab ta aga pärast surma paradiisi sattudes, et taevariigi lapsed teda ei vaja. Mehe muret märkab ööingel, kes sellest jõululapsele ette kannab. Et keegi paradiisis nukker olla ei või, otsustab see vanahärrale ülesande anda: kord aastas, jõululapse sünnipäeval, saab mees võimaluse maa peale minna lastele kingitusi ja rõõmu viima. Taat ristitakse ümber jõuluvanaks. (Truupõld 1990) Nagu eelkirjeldatust nähtub, on tekst loodud *kristlikus* vaimus ja esitatud legendi kujul. See on kirjutatud suure soojusega ning lihtsas ja ladusas, kõige pisematele lugejatelegi paslikus keeles. Teose peamiseks sihtrühmaks ongi väikelapsed. Miinusena

võib välja tuua jutu liigset sentimentaalsust. Milvi Liiv (1970: 41) on sellele ette heitnud ka idüllitsemist. Kokkuvõttes on tegu kirjanikule tüüpilise, südamliku ja tundeküllase, ehk küll veidi vanamoodsa tekstiga.

Truupõllu lasteproosa on oma ajale väga iseloomulik. Siin põimuvad realistlik ja muinasjutuline aines ning vestetakse loodusest ja laste elust. Kõrvuti eksisteerivad pedagoogiline ja kunstiline taotlus. 1920.–1930. aastate eesti lastekirjanduse kontekstis on tegu äärmiselt sümptomaatiliste tekstidega (Krusten 1995: 127–132).

3.2. Lasteluule

Truupõld on lastele kirjutanud ka luuletusi. Tema värsid, nagu suurem osa kahekümnendail-kolmekümnendail loodud eesti lasteluulet (Krusten 1995: 114), on laialipillatuna tollases perioodikas, peaaesjalikult ajalehes Laste Rõõm ning ajakirjade Taluperenaine ja Eesti Naine kaasannetes Laste Maailm ja Väikeste Sõber.

Enamiku Truupõllu lasteluuletuste keskmes on *laps ise*, tema mured ja rõõmud, mängud ja kohustused. Siinkohal saab eristada kaht tüüpi tekste: esiteks täiskasvanu ja teiseks lapse enda vaatepunktist kirjutatud värse. Esimestes kõneleb väikelapsega suur inimene, tavaliselt ema, kes kas lohutab last („**Nukuke nutab**” 1925, „**Unus valu ema süles**” 1936), hällitab teda magama („**Uni**” 1926, „**Mu pisike unine poiss**” 1929) või julgustab tema esimesi samme („**Esimesed sammud**” 1936, „**Tipa kõnnib**” 1936). Need luuletused on reeglina adresseeritud kõige pisematele lugejatele või mõeldud lausa hällilauludena ette kandmiseks. Neis on hellust ja südamlikkust, aga ka mängulisust (eelkõige kõndima õppimist puudutavates tekstides) ja elutarkust (näiteks read „tuhad tööd ja raskust sul teel, / tuleb mängides õppida veel” luuletusest „**Mu pisike unine poiss**”). Värsside keel on lihtne ja ladus.

Valdav osa lapsele keskendunud luuletustest on aga esitatud lapse enda pilgu läbi, sageli esimeses isikus kõneldes. Siiagi jätkub alles päris väikeste laste elu käsitlevaid värse. Luuletuses „**Väike merimees**” (1931) elatakse kaasa pisikese Ennu vanniskäigule, tekstis „**Väike Alli**” (1936) jällegi tillukese tüdruku pallimängule. Nii Enn kui Alli on aga veel liiga väikesed, et ise enda eest kõnelda – nende tegemisi vahendab jutustaja. See kehtib ka luuletuses „**Öösel**” (1927) kuuga vestlusesse astuva Mari kohta,

kelle mõtted ja tunded vajavad samuti alles autori poolt lahti seletamist. Luuletusis „**Minu nuku**” (1925) ja „**Minu Tähik**” (1926) on lapstegelane aga juba piisavalt suur, et neid ise usutava adekvaatsusega edasi anda. Nii on mõlemad tekstid kirjutatud minavormis. Luuletused on sisult mitmekesised: neis lustitakse („**Vastlasõit**” 1926, „**Saare Juku**” 1932), lüüakse kaasa kodutöodes („**Väikene supikeetja**” 1925) ja omandatakse haridust („**Koolis**” 1936). Truupõllu värsid on heatujulised, vahel koomilisedki. Erandiks on „**Isa ja poeg**” (1925), kus väike poiss isalt poe vaateaknalt mänguasja palub, kuid too pojale rahapuudusel ära peab ütlema.

Teise olulise osa Truupõllu lastele suunatud tekstidest moodustavad *loodusluuletused*, kus kujutatakse peamiselt aastaaegu ja nende vahetumist. Kirjaniku lemmikteemaks on sügis. Sellele keskendunud luuletusis („**Kuu sügisel**” 1925, „**Juba sügis**” 1931, „**Päikse-päevad läinud ära**” 1931) on segunenud lapselik lust ja mõtlik nukrus. Sügise saabumisest annavad märku õunade valmimine ja rõõmsavärvilised lehed, kuid see tähistab ka närbumist ja kaduvust. Eriti õnnestunult annab Truupõld edasi viimast. Võtkem näiteks laul „**Mina olen sügise**” (1936), kus personifitseeritud aastaaeg oma kurvameelsust kaebab või luuletus „**Sügis metsas**” (1925):

„Tuule-ema täna valjult / ajab juttu kõrgelt kaljult, / kõnnib ka all puude vahel. /
Sügistaevas liigub ahel / halli pilve laugele / – kured lähvad kaugele. / Kurvalt metsa-hiir /
vaatleb, kuidas kiir / pilvedest lööb läbi, / kuldab kukkund käbi.

Lepatriinu väike, hale, / tiiva alla peitnud pale, / nähes lehekeste surma / ei ta enam rutta,
torma / õilmelehe varjule, / marjukeste harjule. / Ainult metsa kaim, / soo ja raba vaim, /
kahjurõõmus huikab, / sügise-ööl luikab...”

Samu motiive ja tonaalsust kohtame kümmekond aastat hiljem ilmunud „Rohelise Päikese Maas” ja „Öömori okaslinnas”. Sügis on ühteaegu suure ilu ja suure valu aeg, viimane jääb inimesel aga sageli märkamata või ei arva ta seda oma tähelepanu väärivat. Erilisest halemeelsusest on kantud talveluuletus „**Lumekene**” (1925), kus esimene lumi katab kinni nii raagus puud ja aasad kui linnupesad ja vaeslapse haua. Helgemates toonides on talve tulekut kirjeldatud tekstis „**Unine tuuleke**” (1925). Rõõmuküllasemaid talvepilte leidub Truupõllu pühadeluuletustes, millest tuleb pikemalt juttu edaspidi. Ka

on autor pühendanud ühe luuletuse kevadele („**Kevadel**” 1933). Suvi pole tema lasteluules kajastamist leidnud.

Loodus on Truupõllu värssides elav. Hingestatud on nii taimed („**Nurmenukule**” 1925) ja putukad („**Ritsik, rätsik**” 1925, „**Väike sirtsu**” 1930) kui päike, tuul ja lumi. Nagu eespool mainitud, võidakse antropomorfseks kujutada lausa tervet aastaaega. Sarnaselt proosale ei ürita kirjanik siingi reaalsust ilustada – laps mõistku juba varakult, et surm ja hääbumine on loomulik osa elust, loodusest ja aastaringist. Kõike seda annab Truupõld edasi väikesele lugejale paslikus lihtsas, kuid rikkas keeles, ilma kibeduse ja kaleduseta. Tema looduspildid võivad mõjuda nukratena, kuid mitte masendavatena.

Truupõllult on lastele ilmunud ka mitmeid *pühade*-, peamiselt *jõululuuletusi*. Autor kirjeldab neis kaasakiskuvalt talvist loodust ja ootusärevil mudilasi. Luuletused „**Jõuluvana metsateel**” (1925) ja „**Jõulumees**” (1932) kujutavad jõuluvana teekonda läbi lumise maastiku põnevil laste juurde, esimeses õrna helluse ja teises lõbusa lustakusega. Viimasega sama pealkirja kandvas, kuid sisult erinevas värssstekstis „**Jõulumees**” (1931) elatakse kaasa kogu pere haaravale jõulumelule ja oodatakse ühes kõige väikesematega jõuluvana saabumist. Luuletuses „**Jõulukink**” (1931) ootab poisike linnast koju isa ja unistab kingitustest, mis too sealt kaasa toob. Tegu on klassikaliste jõululuuletustega, kus põhirõhk on jõuluvana külaskäigule eelneva elevuse ja kinkide kättesaamisele järgneva rõõmu ja rahulolu, väikesele lugejale nõnda tuttavate tunnete kirjeldamisel. Sekka põimib autor pilte tuisust ja talvistest metsadest. Pühadeluuletuste hulka võib lugeda ka aastavahetuse kombestikku puudutava „**Õnnevalaja**” (1927), kus kõneldakse pisipoisi soovist suureks kasvades ohvitseriks saada.

Truupõllu lasteluule on *realistlik*. Siin kujutatakse laste töid ja mängu, aastaringi looduses ja pühadetralli ning sageli rohkem kui üht korraga. Fantastikat ja muinasjutulisust esineb vähe. Küllaltki erandlikuna mõjub näiteks ringmäng „**Ritsik, rätsik**”, mis jutustab toimeka ritsika seiklustest. Maagilise õhustiku omandab kuu luuletuses „**Nukuke nutab**”:

„Kuldne kuu, kes hiilgab taevas, / istub pilves nagu laevas, / temal olla palju jääd, / kõrged vastlasõidu mäed.

Kui sa tahad sõitu teha, / tõmba riided ümber keha, / torukübar, millel tutt, / pane pähe, nüüd on rutt.

Aknast sisse vaatab kuuke, / sõitma kutsub tema suuke. / Inglitel on kuldsed reed, / hõbesäravad on teed.” (Truupõld 1925j)

Truupõld kirjutab ladusas, lihtsas ja lapsesõbralikus keeles. Kohati esineb kohmakaid ja otsituna mõjuvaid riime, kuid enamasti on tema luuletused soravad ja sundimatud. Mitmedki tema värssid on väga *musikaalsed* (nt „Ritsik, rätsik” ja „Mina olen sügise” ilmusid kohe ühes noodiga, „Kevadel” viisistati hiljem²²). Neis leidub rohkelt kordusi, retoorilisi hüüatusi ja onomatopöad. Truupõllu lasteluule kõrgeast tasemest annab tunnistust tõsiasi, et mitmeid tema tekste on erinevates kogumikes (vt viiteid lk 14) uuesti trükitud veel eelmise sajandi lõpus ja käesoleva alguseski.

3.3. Proosa täiskasvanutele

Täisealistele lugejatele on Truupõld proosat kirjutanud vähe. Tema sulest on ilmunud vaid neli lühijuttu, millest kolm jäävad ajavahemikku 1939–1940. Autor keskendub neis peaaesjalikult *naise eraelu ja armastusega seotud probleemidele*. Loos „**Brutaalne Aadam**” (1939) satub minategelane rongis kahe võõra, mehe ja naise vahelise mängu tunnistajaks. Neiu üritab meeleheitlikult mehe tähelepanu võita, kuid too ei tee naist märkamagi, riivates nii neidise tundeid ja tekitades pahameelt neid jälgivas peategelas, kes terve sõidu vaikides sookaaslase ponnistustele kaasa elab. Jutus „**Lembe**” (1939) leiab noor sünnipäevalaps end armukolmnurgast oma väljavalitu ja kogenenuma sõbrannaga. Magusa armu asemel võtab neius maad kibe kadedus, millest ta viimaks siiski kõrgemale suudab tõusta, muutudes seeläbi mehele kättesaamatuks.

Mõlemad tekstid on tugevalt lüürilised, kantud *romantilisusest ja erootiliste alatoonidega* („Brutaalses Aadamis” vihjatakse mh ka lesbilistele tundmustele). Ümbrust vaadeldakse julgelt naiseliku pilgu läbi. Tegelased on emotsionaalsed ja nii enda kui teiste seksuaalsusest teadlikud. Armumängud aga ebaõnnestuvad – mees ja naine on liiga erinevad, et suhtest midagi välja tuleks. Esimeses loos on üleolev ja enesekeskne mees end näiliselt naisest kõrgemale upitanud, asetudes tegelikult hoopis madalamale, teises omandab nimegelane oma armukadedusest lahti öeldes peaaegu pühaliku oreooli, mis

²² „Mina olen sügise” viis pärineb Truupõllult endalt, „Ritsik, rätsik” meloodia Nikolai Goldschmidtilt. „Kevadel” (lauluna tuntud pealkirja „Küll on soe päikse pai” all) on muusikasse seadnud Gustav Ernesaks.

mehe eemale kohutab. Mõlemal juhul saab ebavõrdsusest tegelasi eraldav kuristik – astuda samm teise poole tähendab automaatselt sügavikku langemist.

Veelgi traagilisem on lühijutu „Ülestõusmine” (1940) lahendus. Noor abielunaine seatakse kohutava valiku ette: kas sünnitada väärarenguga, surmale määratud laps või rasedus katkestada. Suutmata leppida tõsiasjaga, et tal pole määratud emaks saada, otsustab naine hoopis enesetapu kasuks. Loo keskseks teemaks ongi emadus. „Alles lapse kaudu muutub naine täiuslikuks inimeseks,” kuulutab üks tegelastest (Truupõld 1940b: 117). Ülistades emadust naeruvääristab autor ühtlasi daamikesi, kelle elu keerleb ainult pidude ja kleitide ümber (Krusten 1969: 10). Hoolimata paigutisest melodramaatilisusest on tegu psühholoogiliselt rikka tekstiga. Just naise hingeelu nüansirohket kujutamist on Truupõllu täiskasvanuile suunatud proosa suurima vooorusena toonud välja nii Reet Krusten (*ibid.*) kui Eerik Teder (1981: 128).

Nii ajaliselt, temaatiliselt kui taotluslikult seisab eelnevatest eraldi lugu pealkirjaga „**Tütarlaps kombinaadist**” (1949). Truupõld üritab siin võimukandjaile ja kriitikuile meeles järele olla ja sotsialistliku realismi reegleid järgida²³. Pala fookuses on neljakümnendate lõpu aktuaalsed teemad, nagu kunsti ideoloogiline korrektsus ja ülesehitustööd. Lihtne ja töökas neiu avab möödunud aegadesse kinni jäänud kunstniku silmad ja juhhib ta „õigele” tee, kommunismi „suure ürituse” juurde. See on ühteaegu ülistus füüsilisele tööle, tarmukatele naistele ja realistlikule elukujutusele, mis edastatakse sotsrealismile omases positiivses ja energilises võtmes. Ainus, mis kõnealust lühijuttu oma eelkäijatega seob, on see, et sarnaselt enne okupatsiooni kirjutatud lugudele toimub sellegi tegevus *linnakeskkonnas*. End ettekirjutatud raamidesse surudes minetab Truupõld oma isikupära. Intiimse, lüürilise ja tunderikka teksti asemel on „Tütarlaps kombinaadist” tüüpiline sotsialistliku realismi saadus. Sama nähtust on näitlikustatud eespool ja kirjeldatakse ka edaspidi.

„Brutaalne Aadam”, „Lembe” ja „Ülestõusmine” seevastu kuuluvad kirjaniku kunsti-väärtuslikemate teoste hulka. Neis on ühendatud põnev aines, läbimõeldud struktuur ja rikas keel. Kahjuks võtab täisealiste lugejatele orienteeritud proosa Truupõllu

²³ Muide, küllaltki edukalt: töö leidis äramärkimist Rahva Hääle lühijuttude võistlusel (Truupõld 1949: 5).

loomingus enda alla ainult kaduvväikese osa, mistõttu pole tema tekstid seni ka suuremat tähelepanu ega tunnustust leidnud.

3.4. Luule täiskasvanutele

Mahukam on Truupõllu täisealiste suunatud luulelooming. Eraldi raamatuna tema luuletused ilmunud ei ole, olles laiali 1920.–1940. aastate perioodikas. Laias laastus võib need kolme rühma jagada: armastus-, loodus- ja isamaaluule.

Truupõllu *armastuslüürika*, nagu tema proosagi, on kirjutatud *valdavalt naise vaatepunktist* (erandiks on luuletus „Unistus”). Siin eksisteerivad kõrvu õrn romantika ja paheline kirk. Tegelased armastavad ja igatsevad, flirdivad ja narritavad. Arm on kord ülevaim tunne, kord jällegi mäng. Lembeluuletustest väärivad mainimist „**Sinu toas**” (1931), „**Unistus**” (1931) ja „**Mälestus**” (1934). Kõigis kolmes vaatab lüüriline mina tagasi nüüdseks minevikuks saanud õnnehetkedele. Tema hinges pole kibedust, üksnes igatsus ja hell nukrus. Ta on nostalgiline, kuid mitte melanhoolne. Luuletus „**Kohtamisele**” (1931) on ühteaegu romantiline ja kirklik. Arm on siin alles värske ja põleb kuumalt, köites nii meeli kui hingi:

„Me läbi linna tuhat öisen tulen / kui varjud, keda vaatleb sfinksiline kuu. / Me sellen
õndsas unelmitel suven, / kus suudlust igal sammul ihkab jälle suu.

Õõn süttind linn, kui tuhat kobra silma, / ta jälgib, puurib meid kui saatusline nõid. / Me
käsikäen uute nii maailma, / kui lapsed lähme, keda saatus kutsu, naerda võib.”

Luuletuses „**Kohvikun**” (1931) oleme jälle tunnistajaiks kirjaniku proosatekstidest tuttavatele armumängudele. Minategelane flirdib kohviku poolhäämaruses austajaga, kuid lükkab lõpuks selle kutse siiski tagasi, tasudes mehele nii liiga otsekohe huvi eest. Naine on oma võludest ja võimust teadlik ega pelga neid kasutada. Veel julgem on Truupõllu vast tuntuima värsspala „**Kapriis**” (1930) kangelanna: hoolimatu, peaaegu paheline naine, kes õnnetu armuloo unustamiseks ööelu tormilistesse lainetesse sukeldub. See on dekadentlik maailm täis kirgi, hetkeelamusi ja tagajärgedele mitte mõtlemist:

„Ma võisin lahkuda nii julmalt tänavnurgalt, / mind auto lennol sinust ära viis. / Selsamal
õhtul suudlesin ma rändur neegrit / ja kabarees mul purunes serviis.

Ma kerges tantsu sammus libisen parketil, / ma tean, et tantsin sinu südamel. / Mis sellest
siis, et päivitunud mees baretis / mind tantsul suudles otse silmle.

On ammu tühjund kõrts, kõik kuhugi on läinud. / Mulati viiul valsis saadab mind, / mu
sammud vaaruvad, mu tuikuv partner joobnud, / ma teda suudlen, ise mõtlen sind.

Mul jäänud teadmatuks, kes saatis mind küll koju, / kas blond, satään, brünett või pruun
pajats. / Me autos lendasime teadmatagi kuhu, / vaid ühte mäletan, meid oli kaks.”²⁴

Hando Runnel (1988) on kõnealust luuletust vaadelnud siuruliku maailmavaate leviku kontekstis. See tähendas muu hulgas 19. sajandi luules valitsenud vagatsemisest ja õilsameelsest tundlemisest eemaldumist, kristlikust moraalist kaugenemist või selle kahtluse alla seadmist ning uute väärtuste kuulutamist. Populaarseks muutus „julge patu” ülistamine. Kõige kaugemale läksid seejuures just hilisemad autorid ja matkijad. Enamasti õnnestus neil oma värssides aga üksnes vana kord lammutada, uue väärtussüsteemi suutsid asemele luua vähesed. (*ibid.*) „Kapriis” balansseerib kirjeldatud nähtuse piiril. Luuletuse peategelane vilistab endisaegsetele kristlikele kõlblusnormidele ja on seksuaalselt vabameelne, kaotamata seeläbi siiski oma eneseväärikust. See ei ole naise langemise lugu, vaid ülistuslaul tema vabadusele omaenese soovide järgi toimida, tundmata seejuures muret ühiskonna hukkamõistu pärast või omades vähemalt võimalust sellest mitte hoolida. Minategelane lausub „Mul jäänud teadmatuks, kes saatis mind küll koju, [---] vaid ühte mäletan, meid oli kaks” mitte kahetsuse ega häbiga hääles, vaid peaaegu deklaratiivse uhkusega, nagu tõdeb Runnel (*ibid.*). Autor on otsustavalt minevikust ära pöördunud, kuid tema kangelanna ei seisa luuletuse lõpus sihitult keset möödunud aegade varemeid: kirjanik kutsub oma tekstiga üles hindama käesolevat hetke ja selle mõrumagusaid rõõme ning, mis peamine, igäühe isiklikku vabadust.

Truupõllu luule on *avameelne* ja *erootiline*. Tema naistegelased on ühteaegu tundelised ja lihalikud olendid. Nad teadvustavad enestele oma seksuaalsust ega karda sel end juhtida lasta, minetamata seejuures tegelastena hingelist komponenti. Naiselikkus on Truupõllu jaoks nii vaimne kui kehaline kvaliteet, mille tõetruu edasiandmise eelduseks on nende kahe omaduse ühe tervikuna kujutamine. Sealjuures ei ole meelelisus, nagu

²⁴ Tänapäeval on luuletus tuntud populaarse seltskonnalaulu „Kõrts tühi on” kujul, millest rahvasuus liigub hulgaliselt eri variante (Üliõpilaslaulik 2009: 263).

eespool toodud värssidest ilmneb, kirjaniku jaoks sugugi teisejärgulise tähtsusega. Kehalisedki rõõmud võivad olla ülevad ja väärida tähistamist. Võtkem näiteks luuletus „**Su man ma oless elupäivad, kuud**” (1937), kus kirjeldatakse kahe suvilise öiseid kohtumisi järve ääres. Kõnealusel tekstis on just füüsiline ilu ja nauding tähelepanu keskmes – minategelane veedab terve päeva õhtuse randevu ootuses.

Teise suurema rühma moodustavad Truupõllu *loodusluuletused*. Küll mitte päris nõnda prominentne kui tema lasteproosas ja -luules, on autori loodusearmastus täiskasvanud lugejaile suunatud kirjutisteski selgesti tajutav. Sellest annab tunnistust tema looduskirjeldusi läbiv ülev toon. Luuletustes „**Uuestsünd**” (1934) ja „**Kevadtolm**” (1938) kujutatakse linnast maale, kevade rüppe põgenemist. Linnainimesegi hing januneb looduse järele, eriti roheluse tärkamise ajal. Inimene ja loodus on üks ning looduses on inimene vaba. „**Valla päikese kullased süngid**” (1936) on samuti ülistus vabadusele. See on ood merele, vetevoogude ilule, jõule ja kammitsematusele:

„Sina otsatu, ääretu meri, / lai sinisiidine surisäng, / sinus jahtub kuum ihu ja veri / ja nii karske su lainete mäng.

Mind nõiub ulgumerede ümin, / veri kiiremalt tuksub mu sees. / Mind kutsub vetekauguste kumin / ja suur kohisev laine mu ees.”

Maiseist kütkeist ihkab lüüriline mina vabaks ka sonetis „**Pilvede ränd**” (1924), kus mere asemel heidetakse pilk taevasse. Muu hulgas kerkivad kujutlustesse ka võõrad maad lõunas ja idas. Ühelt selliselt leiamegi end luuletuses „**Vesuuv**”²⁵ (1925). See erineb teistest sama tüüpi tekstidest oma ülepaistatut eksootika poolest, olles siiski kantud autori luulele omasest *eksalteeritusest*.

Truupõllu loodusluuletused on õrnad ja lüürilised. Need on rikkad tundmusist ja emotsioonidest. Merele või kaugale võõrastesse paikadesse ihkav luule on hoogne ja kirklik, kevade ilu ülistavad tekstid täis kergust ja helgust. „**Läbi sügisvihma**” (1936) on jällegi tüüpiline sügiseluuletus: melanhoolne ja mõtlik, veidi äraolevigi. Üks, mis on aga omane kõigile tekstidele, on looduse suursugususe tajumine ja selle peaaegu püha-dusse tõstmine.

²⁵ Nii „Vesuuv” kui „Pilvede ränd” ilmusid noorsooajakirjas Vikerkaar, kuid kuna mõlemad seisavad keeleliselt ja stilistiliselt tunduvalt lähemal Truupõllu täiskasvanud lugejatele adresseeritud luulele kui lastele suunatud tekstidele, vaadeldakse neid käesoleval juhul esimese kontekstis.

Niisamuti nagu loodus, on Truupõllule kallis kodu. Just *isamaalise* sisuga värsid on kolmandaks lähemalt vaatluse alla tulevaks luuleliigiks. Siinkohal tasub eristada kindla geograafilise koha ja üldisemalt rahvusküsimusega tegelevaid tekste. Esimesesse rühma kuuluvad näiteks „**Mu Tartumaa**” (1931) ja Tallinnale ülistuseks kirjutatud „**Mu sünnilinn, mu kodulinn**” (1936). Autor laulab neis kiitust talle isiklikult olulistele paikadele. Ülevast meeleolust on kantud ka teise kategooriasse liigituvad „**Mu maa, mu rahvas, õnn on sinu**” (1925) ja „**Laul raadiosse**” (1931). Viimasest pärinevad ka alljärgnevad read:

„Sind tuhandeid, kel laulan, hõiskan, naeran, / sest üks on veri, üks on süda meil, / üks maa
me ihudele mulda annab, / kas oled noor ehk vana, laulan teil.

Mu laulu kuulge, hõisata nii tahan, / ei nukrus mahu rinda, rõõm on kõik. / Sa tundmatu,
kel sõnad võraks jäävad, / sind kutsub kaasa minu laulu hõisk.”

Autor kõnetab oma kaasmaalasi, otse lugeja poole pöördudes ja kogukonna, sealhulgas saatjat ja vastuvõtjat liitvale ühtekuuluvustundele rõhudes ja seda kui üht rahvuslikku alusväärtust esile tõstes. Kuid vesta „omast” tähendab tunnistada ka „teise” olemasolu. Kui eespool kirjeldatud juhul on tegemist tuletisega, siis luuletuses „**Kui hää olla vabadusest uhke**” (1934) on vastandus „meie” *versus* „nemad” eksplitsiitselt tekstis sees. Veelgi enam, see on üks pala keskseid teemasid. Truupõld kirjutab:

„Ärgem unustagem, kes meid tapsid, / kes on ajaloos me verivaenlased. / Häbi, kes meist
nendega on leppind, / kes on vaenlasele popsiks, sulaseks.

Inimväärselt iga rahva silma / vaatan julgelt, lahti võidetud on teed, / ka meile kuulub osa
maailma, / mida hoiab meie rahvas, meie keel.

Kui hea olla vabadusest uhke / ja tunda, et meile kuulub meie maa, / kuigi töö ja võitlus
vahel raske, / võõras vabadust meilt võtta veel ei saa.”

See on ülistuslaul iseseisvusele, ood vabadusele (luuletus ilmus Päevalehes 24. veebruaril 1934). Autor hoiatab viimase iseenesestmõistetavana võtmise eest, tuletab meelde hinda, mis sõltumatuse eest maksta tuli ning ärgitab sellest kinni hoidma, seda kalliks pidama ja kaitsma. Ühtlasi manitseb ta lugejat mitte unustama, kelle kätes eestlased kannatanud on ning mõistab hukka need, kes vaenlase ees koogutavad. Kui kirjaniku teisi rahvusliku

sisuga luuletusi iseloomustab eksalteeritus, siis kõne all olevas tekstis on ülevus segatud ühteaegu nukruse ja võitluslikkusega.

Truupõld ei valuta südant aga üksnes isamaa, vaid terve ilma pärast. See ilmneb kõige selgemalt luuletuses „**Rahvasteliidule**” (1931). Autor pöördub siin oma suguõdede, kogu maailma naiste nimel inimkonna poole ja hoiatab sõja eest. Ta tajub, et ühiskond on uue konflikti veerel, kuid usub, et veel pole liiga hilja seda protsessi peatada. See nõuab aga kollektiivset pingutust. Luuletus on kantud ühiskonna-, et mitte öelda inimkonna-kriitilisusest, ja sõjavastasusest ning kirjutaja esitab siin lugejaile palve pöörduda ära vägivallast ja asuda rahu teele. „Rahvasteliidule” on kirjeldatud kui kodaniku- ja mõtteluulet (Teder 1980a; Teder 1980b). Reet Krusten (1969: 10) peab seda Truupõllu „sotsiaalselt kõige tugevamaks luuletuseks”. Arvustavalt vaatab kirjanik ühiskonnale ka tekstis „**Kaks naist**” (1937), kus seab kõrvuti kõlblusetu linnadaami ja jumalakartliku maaneiu ning kõneleb moraalkriitiliselt polariseeritud vaadetest abordile.

Truupõllu luule on väga *isiklik*. Selle juured on kirjaniku enda rõõmudes ja muredes. Sageli on luuletused kasvanud välja konkreetsetest elamustest (Krusten 1969: 10). Loodustki vaatleb ja oma kodumaalegi mõtleb autor läbi iseenda, teemast sõltumata alati personaalsetest kogemustest ja tunnetest lähtudes. Tulemuseks on ühteaegu siirad ja jõulised värssid. Truupõld ei tunnista pooltoone, ta elab ja tunnetab kõike sügavalt läbi ning kõneleb sellest veel suurema hingestatusena. Seda peab silmas ka Krusten, kui kirjeldab tema luuletusi kirglike ja spontaansetena. Tundeehtsuses näeb ta üldse Truupõllu luule peamist voorust. (*ibid.*) Krusteniga on ühte meelt Eerik Teder (1973: 1229).

Eeltoodule on tõenduseks sage minavormi kasutamine. Eriti levinud on see võte Truupõllu armastusluules, kuid näiteid leiab mujaltki, alates hümnidest kevadele („Kevadtolm”, „Uestsünd”) kuni sõjavastase protestini („Rahvasteliidule”). Tihti on tema värssidel ka kindel adressaat. Lembeluuletusis on selleks lüürilise mina armastatu („sina”), isamaalistes tekstides „Laul raadiosse” ja „Kui hää olla vabadusest uhke” kirjaniku rahvuskaaslased („meie”), „Rahvasteliidule” jällegi pealkirjas viidatud organisatsioon („teie”), laiemalt aga kogu inimkond. Truupõllu luuletused on nõnda valdavalt küllaltki *selgepiirilised*: nii kirjanikule endale kui lugejale on selge, mis positsioonilt, kellele, mis teemale (ja miks) ta kõneleb.

Samal ajal on tema luule *tugevalt lüüriline*. Igast värsist kumab läbi autori tundlik ja tundeline natuur. Ta ei karda oma emotsioone näidata, vastupidi, ta astub julgelt ette ning esitab neid häbitundeta. Nii laseb Truupõld end sageli intensiivsetel tundmustel kaasa kiskuda. Näiteks on ta aldis ülevasse meeleollu sattuma. Seetõttu pole talle võõras ka paatos, mis on täheldatav peaaesjalikult tema 1930. aastate keskel ja teises pooles kirjutatud luuletustes. Tema varasemaid tekste on seejuures kiidetud just pateetika vältimise eest (Ehrmann 1934: 223).

Mõningatele otsitud riimidele ja kohatisele kohmakusele vaatamata paistavad Truupõllu värssid silma oma *isikupärase keele* poolest. Kõige selgemini ilmutab see end tema luuletusis rohkelt leiduvates kõnekujundites. Need on originaalsed ja huvitavad, vahel kummalisedki. Võtkem näiteks viimane salm luuletusest „Kohtamisele” ja seal leiduvad fraasid „sfinksiline kuu”, „öön süttind linn, kui tuhat kobra silma” ja „ta jälgib, puurib meid kui saatusline nõid” (Truupõld 1931e). Või „kus mäevaim hüpnoosis näeb ilmutusi” (Truupõld 1925o), „jumestava taeva õrna uttu”, „su rändav vari kehastund komeet” (Truupõld 1931m), „lehtrohelisest laest kuldtilgana poeb päikest alla” ja „süda – taevakistud päiksekuld” (Truupõld 1934c). Sama kehtib ka Truupõllu proosa kohta.

Tema 1940. aastate lõpus ilmunud luuletusi on taaskord targem omaette vaadelda. Nagu tema lastele suunatud tekstides ja proosapalas „Tütarlaps kombinaadist”, leidub neiski vähe lugejale varasemast tuttavat Truupõldu. Luuletuste „**Kaks naist**” (1947) ja „**Naistepäevaks**” (1948) keskmes on, nagu pealkirjadestki järeldub, nõukogude naine. Esimeses seatakse ta kontrastiks kõrvuti kodanliku prouakesega, lubamaks töölisnaise voorustel maksimaalselt esile tulla. Teine on puhas ülistuslaul. Pole ametit, millega nõukogude naine hakkama ei saaks, olgu selleks siis traktori või riigi juhtimine. Hoogsa, kirgliku ja naiseliku värssi on välja vahetanud *võltspaatos* ning *loosunglikkus*. Julge omanäolisus on taandunud tüüpilise, stambiliku ees. „Naistepäevas” kirjeldatav „ülinaine” mõjub vastu ootusi aga palju vähem sümpaatsemana kui näiteks luuletuse „Kapriis” ridadel öiseil tänavail ja lokaalides seiklev ükskõikne patune naine – too on tundeehe ja aus, ilustamata ja ometi ligitõmbav, esimene jällegi liialdatud, impersonaalne ning oma võltsis täiuses kättesaamatu ja kauge.

Pea sama terav kontrast tekib Truupõllu varasema looduslüürika ja luuletuse „**All nääripäikse**” (1948) vahel. Siin allutab inimene looduse enesele, paneb selle enda kasuks

tööle. See on sotsrealistlikule palale kohaselt helge, rõõmsatujuuline ja energiline kiitus nõukogude inimese jõule ja teotahtele. Ülevusest, positiivsusest ja tarmukusest on tulvil ka pühadeteemaline „**Esimene mai**” (1948), mis teistest veel enam paistab silma oma loosunglikkusega.

Truupõllu luuletused ei raba küll vormivirtuooslikkuse ega temaatilise mitmekesisusega, nagu nendib Krusten (1969: 10), kuid tundeehtsus ja omanäoline keel teevad neist sellele vaatamata huvitava lugemise. Kui autori sotsrealistlikud tekstid on kirjutatud raha teenimise eesmärgil ning mitmeski kolmekümnendate keskpaigas ja teises pooles loodud isamaalises luuletuses on tunda ideoloogilist kallutatust, siis tema armastusluule paistab jällegi silma avaluse ning naise elu ausa ja julge kujutamise poolest. Poeedina on Truupõld kaasaegne, kuid mitte uuenduslik autor.

3.5. Libreto operetile „**Kalurineiu**”

Truupõld on proovinud kätt ka draamas. Tema sulest pärineb libreto Priit Ardna operetile „**Kalurineiu**” (esietendus 18. jaanuaril 1941). See koosneb kolmest vaatusest ja eelmängust. Kavalehel antud määratlus on aga üksnes formaalne: sissejuhatus on niisama pikk kui kolm põhiosa, mistõttu võiks teosest tegelikult ka kui neljavaatuselisest rääkida.

Tegevus toimub aastail 1939–1940. Eelmäng ja kolmas vaatus leiavad aset väikeses kalurikülas Saaremaal, esimene ja teine Tallinnas, vastavalt Õhtulehe toimetuses ning pressiballil. Opereti nimategelaseks on saareneiu Ingel Voog, kes pealinna tööle kolib, et seekaudu kalureile paremad elutingimused kindlustada. Seal satub noor naine armukolmnurga keskmesse ning kohtub oma pärisisaga. (Truupõld 1940a)

Kui eelmängus seatakse esikohale Ingli võitlus, siis loo kulgedes nihkub fookus aina enam just inimsuhetele: Ingli ja ajakirjanik Ülo Aasa ning Ingli ja Õhtulehe peatoimetaja Paul Kaselaane läbikäimisele. Kui tarmukas kalurineiu viimaks oma eesmärgid saavutab, siis kuuleme sellest otsekui muuseas: kuidas see tal õnnestus, publik teada ei saa, sellele tunnistajaks olemisest rääkimata. Kogu pealinnas veedetava aja jooksul ei tule põhjus, miks Ingel sinna esiotsa üldse asus, kordagi isegi jutuks. Võttes arvesse, et sissejuhatuses püstitatakse Ingli ristiretk kui teose keskne teema, mõjub selline lahendus kummastava ja pettumustvalmistavana.

Lisaks pööratakse ebaproportsionaalselt palju tähelepanu *rohketel kõrvalliinide* arendamisele. Siia kuuluvad mulgiperemehe Pulliste vigurid, Veski-Tiiu ja karikaturist Jüri armulugu ning Aasa kihlatu ja Õhtulehe suuromaniku tütre Kaarini ja parun von Himmelsterni suhe. Esimene on opereti põhiliseks huumoriliseks, teine pakub pulmade näol teosele emotsionaalse finaali ning kolmanda kaudu naeruvääristatakse tõusiklikust ja saksikust. Valdavalt küll hästi realiseeritud, pidurdavad need põhiliste süžeeiinide arengut ja vähendavad teose sisulist kaalukust.

„Kalurineiu” suurimaks vooruseks on oskuslikult loodud ja loomulikena mõjuvad *rahvalikud tegelaskujud*. Karakteritest huvitavaim on Ingel Voog. Ta on haritud ja iseseisev, ettevõtlik ja uhke noor naine. Seejuures ei ole temas aga kübetki isekust: ikka võitleb ta õilsate eesmärkide nimel.

„Maailmas on nii palju, mis on võlts ja halb ja raske... ja kuigi head inimesed püüavad aidata teisi, ei nähta ometi kõikjale ja kõigi viletsust. Ja sageli seda ei *taheta* näha. Mina olen mõelnud sellest palju ja olen seadnud oma elu ülesandeks võidelda selle vastu, mis on võlts, väär ja kohutav... aga siin, väikeses kalurikülas ma ei saa... pean pääsema kuskile, kus minu mõtted kiiremini leiavad soovitud suuna, kus oleksin otse *elu ja võitluse* keskel...” (*ibid.*: 16)

Nõnda põhjendab Ingel oma soovi Tallinnasse kolida. Eriti südamelähedased on talle muidugi oma kodusaar ja selle elanikud. Just kalureile läheb Ingel pealinna paremat tulevikku välja võitlema. Alustanud Õhtulehe toimetuses, jõuab ta viimaks välja sotsiaalministri sekretäriks. Ingel on ebatüüpiline operetikangelanna, sest „tema mõtteid ei kõida mitte armastus ja meelelahutused, vaid püüd töötada ja ühiskonnale kasu tuua” (ENT II 1956: 117). Kahjuks ei realiseeru Ingli karakter eespool kirjeldatud nihke tõttu teose fookuses siiski täielikult – lõpuks saab tema suhe Aasaga ikkagi rohkem tähelepanu kui tema pingutused saarerahva eluolu parandada.

Kirjutatud murranguajal, on „Kalurineius” viiteid muutunud ühiskondlikule korrale minimaalselt. Esimeses vaatuses mainitakse mõned korrad puhkenud sõda, kolmandas viidatakse toimunud võimuvahetusele üksnes vihjamisi. Ingli edu kirjutatakse aga just nõukogude režiimi äsjase kehtestamise arvele. „Ega oleks [suurtele sakstele lähedale] pääsenud temagi, kui poleks tulnud uued tuuled puhuma üle kodumaa,” tõdeb nimi-

tegelase vanaisa (Truupõld 1940a: 100). Peaasjalikult on operett vaimulaadilt siiski eestiaeagne.

Kuna seda jõuti mängida nii nõukogude kui Saksa korra ajal, on teost aja jooksul erinevalt tõlgendatud. Nõukogudeaegne retseptsioon joonis peamiselt alla kahe sotsiaalse grupi, kalurite (sh Ingli) ja linlaste vastandamist, mida nähti kodanluse kriitikana (A. K. 1941; Mettus 1941a; RH 1941; ENT II 1956: 117; Tõnson 1970: 77). Saksa okupatsiooni ajal kirja pandud tekstides (Estonia teatribüroo 1941; Hooaja... 1943: 302) rõhutati jällegi koduarmastuse tähtsust operetis. Ingli kodusaar leiti lausa sümboliseerivat „bolševike poolt vägivaldselt röövitud väikest Eestit” (Hooaja... 1943: 302). Põhiliselt on teose fookus siiski *inimsuhetel* (Ingel ja Aas, Ingel ja Kaselaan, Tiiu ja Jüri jne). Armastus ja perekonnasidemed kuuluvad aga ajatute operetiteemade hulka.

Õnnestunud on „Kalurineiu” laulud. Need on *lihtsas, kuid jõulises keeles ning meeleeolukad*. Tähelepanuväärseim on „Ingli laul” (Truupõld 1940a: 60–61)²⁶, mis paistab silma oma hooga rütmi ja hingestatuse poolest. Laulu avaread „Ma olen kalurineiu, / ei karda ma tormi ja vett” kuuluvad Truupõllu kuulsaimate hulka.

Libreto kannatab küll kirjaniku tekstidele iseloomuliku laialivalguvuse ja struktuuralse lõtvuse all, kuid on sellele vaatamata tema pärandi üks säravamaid osi. „Kalurineiu” peamiseks tugevusteks on opereti rahvalikud karakterid, latus dialoog ning kaasakiskuvad laulud.

Veel on Truupõld loonud **kuuldemänge** lastele. Lisaks „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” (1937) ja „Rohelise Päikese Maa” (Eestis 1938, Soomes 1939) raadiosse ümberseadmisele kirjutas ta loomaloo „Piiri ja Pääri teel koju” (1938) ja lihavõttepühade ainelise teose „Suur auhind” (1939). Kahjuks ei ole ükski neist säilinud, mistõttu pole põhjalikum analüüs võimalik.

3.6. Truupõllu looming eesti (laste)kirjanduse kontekstis

Andnud ülevaate kirjaniku loomingust, jääb see üle konteksti asetada. Kuhu ikkagi Truupõld eesti kirjandusmaastikul paigutub?

²⁶ Uuesti lk 97–98 pealkirja „Kalurineiu laul” all.

On ilmne, et väljaspool lastekirjanduse sfääri on Truupõllu panus eesti kirjanduslukku olnud minimaalne. Mõningast tähelepanu on pälvinud tema mulgimurdeline luule (Võsar 1999). Kokkuvõttes jääb tema täiskasvanud lugejatele suunatud luuletusis aga vajaka nii sisulisest kui vormilisest värskusest; proosatekste on ilmunud liiga vähe, et seesuguseidki üldistusi teha, enamast rääkimata. Lootused, mis Karl Ehrmann (1933: 224, 227) kolmekümnendate keskel Truupõllule pani (vt lk 15), jäid täitumata. Kirjaniku saavutustest tähelepanuväärseim, libreto Priit Ardna operetile „Kalurineiu” on osa eesti muusikateatri ajaloost (käesolevasse magistritöösse on see autori loomingust võimalikult tervikliku ülevaate andmise eesmärgil siiski kaasatud).

Nii pole üllatav, et tänapäeval seostub Truupõllu nimi eelkõige lastekirjandusega. Kui Eesti Lastekirjanduse Keskus korraldas 2000. aastal kirjanduseksptide seas küsitluse selgitamaks välja 20. sajandi sada parimat eesti algupärast lasteraamatut, jõudis nimistusse ka kaks Truupõllu teost: „Rohelise Päikese Maa” teenis 14 häält, millega jäi jagama 12.–14. kohta ning „Öömori okaslinn” sai neli häält ja 77.–100. koha²⁷ (Nukits 2000a). Truupõld ise tunnistati üheks sajandi edukamaks eesti lastekirjanikuks: ta kogus 19 häält, mis andis 21.–24. koha²⁸ (Nukits 2000b). Uustrükid on ilmunud nii tema proosaraamatutest („Rohelise Päikese Maa” 1980, „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” 1989 ja 1990, „Öömori okaslinn” 1992) kui mitmetest luuletustest (erinevates kogumikes, vt viiteid lk 14).

Eriliselt hinnatud on just Truupõllu lasteproosa. Esile on tõstetud tema rolli kunstmuinasjutu traditsiooni kandja (Krusten jt 2006: 38; J. Palm 2008: 7, 9) ning laiemalt kõrgetasemelise fantaasiakirjanduse viljelejana (Krusten jt 2006: 103; Mattheus 2012: 39). Näiteks oli Truupõld eesti lastekirjanduses üks esimesi, kes kujutas oma teosetes metsaalust mikromaailma. Hiljem on sama teinud Johannes Selg („Sipelgas Si” 1939), B. Vester („Sipelgate linnas” 1940), Heino Väli („Vapustav Tulikametsa lugu” 1970), Elar Kuus („Sip-sip” 1988), Lehte Hainsalu („Väike hiiglane” 2003), Kaspar Palm („Nipsiblikute saladus” 2006, „Sooritsika avastusretk” 2009), Kamille Saabre („Kolme rõõmu päev” 2013) ja Eve Hele Sits („Üheksa väega maja” 2013).

²⁷ Võrdluseks, esimest kohta jagama jäänud Oskar Lutsu „Kevade”, Aino Perviku „Kunksmoor. Kunksmoor ja kapten Trumm”, Silvia Rannamaa „Kadri” ja Eno Raua „Naksitrallid” kogusid kõik 22 häält.

²⁸ Võrdluseks, esimese koha saavutanud Ellen Niit sai 74, teise koha teeninud Eno Raud 71 ja kolmanda koha saanud Jaan Rannap 49 häält. Vähemalt kolmel korral nimetati kokku 80 autorit.

Ka on Truupõllu „Öömori okaslinn” ja eriti „Aadi esimene armastus” jäänud kirjanduslukku kui ilmekad näited 1930. aastate teisel poolel lasteproosas soosingus olnud rahvuslikke aateid propageerivatest teostest. Lisaks on Truupõllust kõneldud 20. sajandi esimestel kümnenditel laiemalt levima hakanud tüdrukutekirjanduse kontekstis (Krusten jt 2006: 190; Möttus 2009), kuid see seos on siinkirjutaja arvates pigem meelevaldne. Küll pole põhjust kahelda Truupõllu rollis eesti naisproosa traditsiooni ühe jätkajana kolmekümnendail, eelkõige just lastele kirjutajana (J. O.-A. 1935; Krusten jt 2006: 190; Neithal 2010: 29–30).

Lastekirjanikuna on Truupõld jõudnud ka väljapoole Eestit. „Rohelise Päikese Maast” on ilmunud tõlked soome (1938), saksa ja inglise (mõlemad 1985) ning „Öömori okaslinnast” soome keeles (1943). Pisut tähelepanu on ta saanud väliskriitikaski (Kümmerling-Meibauer 1999, viidatud Tarrend 2004: 109 järgi).

Küllap oleks Truupõllu kirjanduslik pärand mahukam ja mõjukam, poleks tema loominguline karjäär nõukogude korra kehtestamise järel enneaegselt lõppenud. Samal ajal näitlikustab tema saatus tollaste ühiskondlik-poliitiliste olude drastilist mõju kultuurile ja loomeinimestele. Irma Truupõllu kirjanikutee katkes pöördeliste aegade keerises selle tipul – saavutas tema looming jutustustega „Rohelise Päikese Maa” ja „Öömori okaslinn” kvalitatiivse lae või oleks areng jätkunud, võib vaid oletada.

Kokkuvõte

Käesolevas magistritöös oli vaatluse all lastekirjaniku ja luuletaja Irma Truupõllu looming. Anti ülevaade autori elu- ja loomeloost ning tema senisest retseptsioonist, mõtestati analüütiliselt lahti kirjaniku tekstid ning positsioneeriti ta eesti kirjandusmaastikul. Tulemuseks oli positivistlikus vaimus kirjanduslooline käsitlus, kus kahes esimeses peatükis esitatud olemasolevale faktilise materjalile tuginev biograafilis-historistlik narratiiv on taustaks kolmandas peatükis sisalduvale tekstianalüüsile.

Truupõld sündis 29. juulil 1903 Tallinnas. Osava sõnaseadjana tõestas ta end varakult: oma kuulsaima teose „Rohelise Päikese Maa” esimese variandi pani neiu paberile juba 16-aastasena. Asunud pärast kooli lõpetamist arveametnikuna Päevalehe toimetusse tööle, sattus ta ühte ruumi Laste Rõõmu toimetaja Julius Oengoga. Truupõllust sai kiiresti üks ajalehe peamisi kaastöölisi. Aastail 1923–1949 avaldas ta erinevates perioodilistes väljaannetes mitukümmend lühijuttu ja luuletust nii lastele kui täiskasvanud lugejatele. Lisaks ilmus temalt 1930. aastate teises pooles neli lasteraamatut: „Rohelise Päikese Maa” (1936), „Öömori okaslinn” (1936, esimene auhind teisel kirjastuse Loodus lastekirjandusvõistlusel), „Aadi esimene armastus” (1937) ja „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” (1937).

1941. aastal tuli Estonia teatris lavale operett „Kalurineiu”, mille muusika autoriks oli Priit Ardna ja libreto pärines Truupõllu sulest. Teost saatis suur menu ja seda on korduvalt mängitud hiljemgi. Järgnevad aastad kujunesid kirjanikule aga raskeks. 1945. aastal arreteeriti tema arstist abikaasa ja saadeti Venemaale vangilaagrisse. Aasta hiljem suri Truupõllu tütar. Samal aastal ilmunud „Rohelise Päikese Maa” teine trükk sai hävitava vastuvõtu osaliseks ning raamat korjati müügilt ära. Kümnendi lõpul tegi autor proovi muutunud oludega kohaneda ja raha teenimiseks sotsialistliku realismi reeglite järgi kirjutada, kuid suurema eduta. 1949. aasta märkis Truupõllu kirjanikukarjääri lõppu.

Vanaduspõlve veetis autor kodulugu uurides. Ta suri 26. novembril 1980 Tallinnas. Kuu aega hiljem jõudis poodidesse „Rohelise Päikese Maa” kolmas trükk. Kaheksa-

kümnendate lõpus ja üheksakümnendate alguses anti uuesti välja ka „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti” ja „Öömori okaslinn”. Erinevates kogumikes on Truupõllu tekste, peaaesjalikult tema luulet, ilmunud 21. sajandilgi.

Kriitikute huviorbiiti kerkis Truupõld „Rohelise Päikese Maa” ja „Öömori okaslinna” ilmunisega. Mõlemad teosed võeti hästi vastu. Eriti rohkelt kiidusõnu pälvis esimene. Esile tõsteti lugude südamlikkust ja fantaasiarikkust, samuti tunnustati autori otsust moraalilugemisest hoiduda. Küll kirjeldasid mõned arvustajad „Öömori okaslinna” kui liiga täiskasvanulikkku.

Jahedamaks kujunes noorsoojutustuse „Aadi esimene armastus” retseptisioon. Kritiseeriti nii teose vormilist lahendust kui varjamatult kasvatuslikku suunitlust. Tekst leiti rahvusluse lasteraamatu kohta liiga jõuliselt propageerivat. Sellele vaatamata olid mitmed kirjutajad arvamisel, et 1930. aastate lõpuks oli Truupõld tõusnud eesti laste-kirjanikke esirinda.

Nõukogude korra kehtestamine ja „Rohelise Päikese Maa” teine trükk pöörasid aga senise retseptisiooni pea peale. Kriitikud tegid jutustuse uustrüki maatasa. Teosele heideti ette väikekoodanlikku piiratust ning fantastilise kujutluse elukaugust ja vähest haakumist kaasaja probleemidega.

Järgnes pea kakskümmend aastat vaikust. Alles seitsmekümnendail hakkas Truupõllu nimi kirjanduskäsitlustes taas esile kerkima. Ühtlasi asus taastuma autori positiivne kuvand. Olulist rolli mängis selles Reet Krusteni töö Truupõllu loomingu taastutvustamisel. Autori surm ja „Rohelise Päikese Maa” kolmanda trüki ilmumine rehabiliteerisid kirjaniku lõplikult. Uuel sajandil on Truupõllu teosed käsitlemist leidnud peaaesjalikult erinevates temaatilistes kirjutistes, kus neid kasutatakse reeglina mõne konkreetse nähtuse või probleemi illustreerimiseks.

Omajagu poleemikat tekitas ka pöördelisel ajal lavale jõudnud „Kalurineiu”. Operett oli kirjutatud Eesti Vabariigis, esietendus nõukogude võimukandjate valvsa pilgu all ning püsis mängukavas peaaegu terve Saksa okupatsiooni, mistõttu see kutsus erinevatel aegadel esile vägagi vastakaid reaktsioone ja arvamusi. „Kalurineiu” osaks saanud suur publikumenu ja rahvalik laad on aga kindlustanud operetile koha eesti muusikateatri ajaloos.

Truupõllu sulest on ilmunud nii luulet kui proosat, nii lastele kui täiskasvanud lugejatele mõeldud tekste. Eelkõige on ta tuntud oma lasteproosa, eriti korduvalt mainitud jutustuste „Rohelise Päikese Maa” ja „Öömori okaslinn” poolest. Need on muinasloo vormis sissevaated metsaaluse mikromaailma elukorraldusse. Autor jagab lugejale teadmisi putukate ja teiste pisiolendite eluviiside ning looduseaduste toimimise kohta, juurutades seekaudu väikeses raamatusõbras loodushoidlikku suhtumist ning rõhutades kõige elava austamise ja väärtustamise olulisust.

Seejuures ei tee kirjanik proovi looduseadusi ilustada või nende tumedamaid külgi varjata. Avameelselt kõneldakse muu hulgas surmast ja kaduvusestki. Hääbumine on, nagu seletab autor, loomulik osa elu- ja seda dikteerivast aastaringist.

Truupõld kujutab loomtegelasi valdavalt realistlikus olustikus. Inimesele sarnanevad nad üksnes seepoolest, et omavad kõnevõimet ja inimlikke tundeid. Antropomorfsete loomtegelaste olemasolu kirjaniku tekstides lihtsustab paralleelide tõmbamist putukate ja inimeste maailmade vahel. „Öömori okaslinnas” kirjeldatud sipelgakoloonias võib nii näha rahvusriigi ideaalprojektsiooni, „Rohelise Päikese Maa” puhul jällegi rääkida rahvusvahelise ideaalühiskonna mudeli kujutamisest.

Inimene satub tegelasena jutustustesse üksnes põgusalt ja siiski maalitakse temast ambivalentne pilt. Ühest küljest võib inimene surmalt ohtlik olla, teisalt ümbritseb teda peaaegu jumalik oreool.

Mõlemas loos on segunenud reaaleluline ja fantastiline aines. Kui „Öömori okaslinnas” võluelemente ei leidu ja kõik ebatavaline on seletatav teost läbiva animistliku kujutamiseviisiga, siis „Rohelise Päikese Maa” sisaldab rohkelt maagiat. Kuu omab võlujõudu, nukud on elus ja metsaaluse riigi üle valitsevad aastaegade vahetudes värvi muutvad loodusvaimud.

„Rohelise Päikese Maa” on toonilt lõbusam ja lapsepärasem, „Öömori okaslinn” tõsisem ja täiskasvanulikum. Esimene lõpeb peategelastest nukkude õnneliku koju naasmisega, teine sipelgaprintsess Luulu eneseohverdusega suurema hüvangu nimel. Mõlema teose väljenduslaad on elav ja emotsionaalne ning keel kujundirohke ja lüüriline.

Noortejutustus „Aadi esimene armastus” pajatab sellest, kuidas tundlikust linnapoisist saab maal veedetud suve jooksul tugev ja teotahteline nooruk. Ühtlasi tärkab temas

esimene kiindumus: armastus oma kodumaa vastu. Teksti eesmärgiks on ärgitada lugejas rahvustunnet ja juurutada eestimeelsust. Karmilt kritiseeritakse kadaklust.

Teos on suuremalt jaolt peategelase kirjadele üles ehitatud, mis oma kaasaja eesti laste- ja noortekirjanduses oli uudne nähtus. Põhirõhk on Aadi siseelu ja psühholoogilise arengu kujutamisel, mis võimaldab jutustusest kui emantsipatoorsest poisteraamatust kõnelda.

Truupõllu lühiproosa võib jagada kaheks: realistlikud lood lastest ja loomadest ning muinasjutud. Strukturaalse lõtvuse ja kohatise keelelise kohmakuse korvavad esimestes suur soojus ja kaasakiskuvus, millega lugusid vestetakse, teistes tundeküllane ja poeetiline väljendus ning julge fantaasialend. Kunstiväärtuslikem on pühademuinasjutt „Kuidas jõuluvana leidis endale ameti”.

Kirjaniku lasteluule keskendub kõige sagedamini (väike)lapse rõõmude ja murede ning tööde ja mängude kujutamisele. Värsse läbib soe, lapsesõbralik huumor. Mõtlikumad, kuid ühtlasi ka lüürilisemad on Truupõllu loodusluuletused, eriti tema aastaegade vaheldumisest kõnelevad värsid. Lisaks on ta kirjutanud mitmeid pühade-, eelkõige jõulu- luuletusi. Erinevalt proosast on Truupõllu lasteluule suures osas realistlik.

Täisealiseile lugejaile kirjutatu seas domineerib tema loomingus luule. Proosatekste leidub vaid üksikuid. Truupõllu lühijutud keerlevad naise eraelu ja armastuse ümber. Tekstid on lüürilised ja romantilised, vahel melodramaatilisedki, kuid psühholoogiliselt rikkad.

Truupõllu täiskasvanutele mõeldud värsid saab tinglikult kolme rühma liigitada: armastus-, loodus- ja isamaaluule. Armastusluuletustes põimuvad romantika ja kirk, tundelisuus ja erootika. Värsid on avameelsed ja julged. Looduslüürikat läbivad jällegi helgus ja ülevus. Loodus on kirjanikul vabaduse sümboliks. Isamaalistes luuletustes ülistab autor rahva ühtekuuluvustunnet ja iseseisvuse ilu ning kutsub lugejat oma kodumaad hoidma ja kaitsma. Ühiskonnakriitiline on pikem värsspala „Rahvasteliidule”, kus autor hoiatab sõjaohu eest ja kutsub maailma rahvaid pöörduma ära vägivallast ning valima rahu tee. Truupõllu luule on ühteaegu siiras ja jõuline ning välja kasvanud isiklikest elamustest. Tähelepanuväärne on ka tema luuletuste isikupärane kujundirohke keel.

Kirjaniku üheks tippsaavutuseks on libreto operetile „Kalurineiu”. Rahvalikud tegelaskujud, ladus dialoog ning õnnestunud laulud hüvitavad vajakajäämised teose struktuuralses ja ideelises plaanis.

Truupõllust on ikka olnud enam põhjust rääkida lastekirjanduse kontekstis. Väljaspool seda on tema panus eesti kirjanduslukku olnud väike. Hinnatuim on Truupõllu lasteproosa, kirjanikku ennast on esile tõstetud kui üht oma aja tähelepanuväärsemat kunstmuinasjutu ja laiemalt fantaasiakirjanduse viljelejat. Lasteprosastina on Truupõld jõudnud ka väljapoole Eestit: nii „Rohelise Päikese Maa” kui „Öömori okaslinn” on tõlgitud soome, esimene lisaks veel ka inglise ja saksa keelde.

Truupõllu kirjanikukarjäär lõppes enneaegselt, mistõttu saab vaid oletada, kui mahukaks ja mõjukaks võinuks tema loominguline pärand kujuneda, poleks tema loometee nõukogude võimu kehtestamise järel selle tipul katkenud. Sellisena iseloomustab see aga ilmekalt kunsti igiomast sõltuvust ühiskondlikest oludest.

Käesolev magistritöö on esimene Irma Truupõllu loomingu põhjalikum tervikkäsitus, mis ei pretendeeri siiski ammendavusele. Lisaks sellele, et kõiki kirjaniku loomingu komponente on võimalik veelgi üksikasjalikumalt analüüsida ja siinkirjutaja mõttekäike edasi arendada, on mõeldav ka Truupõllu teoste vaatlemine mõnest kindlast teooriast lähtuvalt või spetsiifilist metoodikat kasutades (nt võiks tema lasteproosa huvi pakkuda ökokriitikutele, täiskasvanutele mõeldud luule ja proosa feministidele). Oma põhi-eesmärgi on monograafia aga täitnud: andnud tervikliku ja süvitsi mineva pildi ühe unustusse vajuda ähvardanud autori kirjanduslikust pärandist ning aidanud seeläbi ehk kirjeldatud protsessi pidurdada.

Kirjandus

Primaarkirjandus

- J. T.* 1923. Tuuleema ja tuuleonu. – Laste Rõõm nr 21, lk 508–509.
- 1924a. Maimu ja Rilli. – Laste Rõõm nr 1, lk 12.
- 1924b. Mudilaste päevad. – Laste Rõõm nr 14–15, lk 340–344, 363–365.
- 1924c. Vihmapiiskade kuningas ja pöud. – Laste Rõõm nr 21, lk 496–498.
- Trfld., J.* 1927. Õngitsemas. – Lasteleht nr 6, lk 81–82.
- Truupõld, Irma* 1924. Pilvede ränd. – Vikerkaar nr 47, lk 1159.
- 1925a. Aala ja Imma. – Laste Rõõm nr 21, lk 495–496.
- 1925b. Iidi kolmas koolipäev. – Laste Rõõm nr 24, lk 573–574.
- 1925c. Isa ja poeg. – Laste Rõõm nr 20, lk 459.
- 1925d. Jõuluvana metsateel. – Laste Rõõm nr 23, lk 531.
- 1925e. Jäämäe kuningatar. – Laste Rõõm nr 8, lk 174–175.
- 1925f. Kuu sügisel. – Laste Rõõm nr 16, lk 363.
- 1925g. Lumekene. – Laste Rõõm nr 22, lk 507.
- 1925h. Minu nuku. – Laste Rõõm nr 24, lk 572.
- 1925i. Mu maa, mu rahvas, õnn on sinu. – Nädal 25. mai.
- 1925j. Nukuke nutab. – Laste Rõõm nr 4, lk 75.
- 1925k. Ritsik, rätsik. – Laste Rõõm nr 19, lk 446.
- 1925l. Sügis metsas. – Laste Rõõm nr 18, lk 411.
- 1925m. Turu-Kreeta. – Laste Rõõm nr 9, lk 204–205.
- 1925n. Unine tuuleke. – Laste Rõõm nr 19, lk 435.
- 1925o. Vesuuv. – Vikerkaar nr 5, lk 70.
- 1925p. Väikene supikeetja. – Laste Rõõm nr 3, lk 55.
- 1926a. Minu Tähik. – Laste Rõõm nr 9, lk 199.
- 1926b. Uni. – Laste Rõõm nr 8, lk 169.
- 1926c. Vastlasõit. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.

- 1927a. Õnnevalaja. – Laste Rõõm nr 1, lk 5.
- 1927b. Öösel. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 1929. Mu pisike unine poiss. – Laste Rõõm nr 9, lk 193.
- 1930a. Kapriis. – Olion nr 12, lk 35.
- 1930b. Väike sirtsu. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 1931a. Assu tädi sünnipäeva-kook. – Laste Rõõm nr 3, lk 67–69.
- 1931b. Juba sügis. – Laste Maailm nr 10, lk 80.
- 1931c. Jõulukink. – Laste Rõõm nr 12, lk 265.
- 1931d. Jõulumees. – Laste Maailm nr 12, lk 90.
- 1931e. Kohtamisele. – Olion nr 4, lk 154.
- 1931f. Kohvikun. Olion nr 1, lk 13.
- 1931g. Laul raadiosse. – Raadio 4.–10. jaan., lk 18.
- 1931h. Mu Tartumaa. – Olion nr 12, lk 466.
- 1931i. Piku Leili. – Laste Rõõm nr 12, lk 272–278.
- 1931j. Päiksepäevad läinud ära. – Laste Maailm nr 10, lk 78.
- 1931k. Rahvasteliidule. – Olion nr 9, lk 329.
- 1931l. Sinu toas. – Raadio 21. dets.–3. jaan., lk 3.
- 1931m. Unistus. – Raadio 18.–24. jaan., lk 42.
- 1931n. Väike merimees. – Laste Rõõm nr 7, lk 162.
- 1932a. Jõulumees. – Laste Maailm nr 12, lk 91.
- 1932b. Peedukese kodu. – Laste Rõõm nr 3, lk 50–55.
- 1932c. Saare Juku. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 1932d. Toomakese jõulukink. – Laste Rõõm nr 12, lk 281–285.
- 1933a. Kevadel. – Laste Maailm nr 5, lk 39.
- 1933b. Kuidas Pauka käis kirikus. – Laste Rõõm nr 12, lk 280–285.
- 1934a. Kui hää olla vabadusest uhke. – Päevaleht 24. veeb.
- 1934b. Mälestus. – Meie homme: Virumaa kunsti- ja kirjanduse album 1934. Toim. A. Aru, V. Mustel, H. Viires. Rakvere: ÜENÜ Virumaa keskkorraldus, lk 23.
- 1934c. Uuestsünd. – Meie homme: Virumaa kunsti- ja kirjanduse album 1934. Toim. A. Aru, V. Mustel, H. Viires. Rakvere: ÜENÜ Virumaa keskkorraldus, lk 22.
- 1936a. Esimesed sammud. – Laste Maailm nr 9, lk 72.

- 1936b. Läbi sügisevihma. – Eesti Naine nr 10, lk 291.
 - 1936c. Mina olen sügise. – Laste Maailm nr 11, lk 87.
 - 1936d. Mu sünnilinn, mu kodulinn. – Päevaleht 22. juuni.
 - 1936e. Koolis. – Väikeste Sõber nr 10, lk 74.
 - 1936f. Tipa kõnnib. – Väikeste Sõber nr 11, lk 82.
 - 1936g. Unus valu ema süles. – Väikeste Sõber nr 11, lk 87.
 - 1936h. Valla päikese kullased süngid. – Kunst ja Kirjandus 12. juuli.
 - 1936i. Väike Alli. – Väikeste Sõber nr 10, lk 79.
 - 1937a. Aadi esimene armastus. Tartu: Loodus.
 - 1937b. Kaks naist. – Kunst ja Kirjandus 12. sept.
 - 1937c. Su man ma oless elupäivad, kuud. – Kunst ja Kirjandus 22. aug.
 - 1938. Kevadtolm. – Kunst ja Kirjandus 15. mai.
 - 1939a. Brutaalne Aadam. – Nädal Pildis nr 4, lk 97.
 - 1939b. Lembe. – Nädal Pildis nr 11, lk 293, 300.
 - 1940a. Kalurineiu. Operett 3 vaatuses. Käsikiri Rahvusooper Estonia noodikogus.
 - 1940b. Ülestõusmine. – Nädal Pildis nr 5, lk 117–118.
 - 1947a. Kaks naist. – Eesti Naine nr 11, lk 25.
 - 1947b. Onu Martini võidumärk. – Säde 13. märts.
 - 1948a. All näärpäikse. – Eesti Naine nr 1, lk 9.
 - 1948b. Esimene mai. – Õhtuleht 30. aprill.
 - 1948c. Naistepäevaks. – Õhtuleht 8. märts.
 - 1949. Tütarlaps kombinaadist. – Pilt ja Sõna nr 9, lk 5, 8.
 - 1980. Rohelise Päikese Maa. Tallinn: Eesti Raamat.
 - 1990. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. Tallinn: Eesti Raamatuühing.
 - 1992. Öömori okaslinn. Tallinn: Perioodika.
- Truupõld, J.* 1925a. Jutt uuest ja vanast aastast ning nõiast ja nõia-kassist. – Laste Rõõm nr 1, lk 4–5.
- 1925b. Nurmenukule. – Laste Rõõm nr 1, lk 5.

Sekundaarkirjandus

- A. K. 1941. Algupärane operett „Estonias”. – Noorte Hää 24. jaan.
- Ambur, Paul 1936. Looduse Lasteraamatu II sari. – Eesti Raamat nr 4, lk 170–174.
- Annist, August s.a. Truupõld. Öömori okaslinn. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 218, m 47: 16.
- Annuk, Eve 2006. Ilmi Kolla ja tema aeg: biograafilise lähenemisviisi võimalusi nõukogude aja uurimise kontekstis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Eesti NSV Kirjandus- ja Kirjastusajade Peavalitsus 1945. ENSV Kirjandus- ja Kirjastusajade Peavalitsuse Ülema käskkiri Nr. 23 [9. mail 1941. a.: nimestik eesti-keelsetest raamatutest, mis kuuluvad kõrvaldamisele ENSV raamatukogudest ja -kauplustest]. Tallinn: s.n.
- Ehrmann, Karl 1933. Üheksa luulenaist. – Eesti Noorus nr 12, lk 223–227.
- EJSJK = Eesti jõulusalmide ja -juttude kuldraamat 2011. Toim. Eve Leete, Olivia Saar. Koost. Olivia Saar. Tallinn: TEA Kirjastus.
- EKA IV,2 = Eesti kirjanduse ajalugu, IV köide, 2. raamat 1984. Toim. Maie Kalda, Harald Peep, Heino Puhvel, Endel Sõgel, Aarne Vinkel. Tallinn: Eesti Raamat.
- EKBL = Eesti kirjanduse biograafiline leksikon 1975. Toim. Endel Nirk, Endel Sõgel. Tallinn: Eesti Raamat.
- EKL = Eesti kirjanike leksikon 2000. Toim. Heino Puhvel. Koost. Oskar Kruus, Heino Puhvel. Tallinn: Eesti Raamat.
- EKM EKLA = Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 193, m 107: 38. „Eesti avalikud tegelased” II trüki elulood.
- Elango, Aleksander 1936. Looduse Lasteraamat. – Kirjanduse ülevaade. Eesti Kirjandus nr 5, lk 239–242.
- ELKA VI = Eesti lastekirjanduse antoloogia, VI köide: Hobu mul jookseb ohje pidi 1999. Koost. Andres Jaaksoo. Tallinn: Steamark.
- ELLK = Eesti lasteluule kuldraamat 2008. Toim. Eve Leete. Koost. Reet Krusten. Tallinn: TEA Kirjastus.
- EMLA = Ime kütken tähe poole kist: eesti murdeluule antoloogia 2002. Koost. Siim Kärner. Viljandi: S. Kärner.

- ENT II* = Eesti Nõukogude Teater II 1956. Toim. Huko Lumet. Tallinn: Eesti NSV Teatriühing.
- Estonia teatribüroo* 1941. „Kalurineiu” „õnnetu” lõpp. – Eesti Sõna 18. dets.
- ETA* 1941. „Estonia” teater hooaja lõpu eel. – Kommunist 22. juuni.
- Hirvesoo, Avo* 1989a. Kuningriigi uuteks alamateks. – Teater. Muusika. Kino nr 6, lk 23–34.
- Hirvesoo, Avo* 1989b. Eesti muusikud Kanadas. – Teater. Muusika. Kino nr 9, lk 77–86.
- Hirvesoo, Avo* 1992. Legend ähmastub. – Sirp 29. mai.
- Hooaja ...* = Hooaja teine pool. „Kalurineiu” ja ta „väike kodusaar” 1943. – Teater punasel aastal. Eesti rahva kannatuste aasta. II: koguteos. Tallinn: Eesti Omavalitsus: Eesti Kirjastus, lk 300–304.
- J. O.-A.* 1935. „Eesti naine ja raamat”. – Vaba Maa 7. dets.
- Jaaksoo, Andres* 1987. Kes on kes ja mis on mis eesti lastekirjanduses. Tallinn: Eesti Raamat.
- JT* = Järva Teataja 1937. – Kirjanduse jõululaud rikastus. 22. dets.
- Jõululaule ...* = Jõululaule lastele 1996. Koost. Reet Krusten. Tallinn: Olion.
- Jürma, Mall* 1938. „Looduse kuldraamatu” VI sari. – Uus Eesti 26. jaan.
- Kalling-Kant, L.* 1939. Antagu lastele lemmikraamatuid! – Postimees 6. dets.
- Kalurineiu* 1941. Kavaleht. Tallinn: Estonia Teater.
- Karulin, Ott* 2013. Rakvere Teater „täismängude” otsinguil aastail 1985–2009. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kask, Karin* 1946. Kirjanduse poolaasta-toodang, mis pakub vähe noortele. – Noorte Hääl 24. okt.
- Kodukolle* 1952. – Algupärane operett „Kalurineiu” Kanadas. Nr 12, lk 24–25.
- Koskel, Artur* 1946. Uut noorsoo- ja lastekirjandust 1946. aastal. – Eesti Naine nr 3, lk 98–100.
- Krusten, Reet* 1969. Mäletate „Rohelise Päikese Maad”? – Nõukogude Naine nr 8, lk 9–10.
- Krusten, Reet* 1971. Laste- ja noorsookirjanduse probleeme. – Looming nr 5, lk 758–762.
- Krusten, Reet, Irma Truupõld* 1980. Saateks. – Truupõld, Irma. Rohelise Päikese Maa. Tallinn: Eesti Raamat, lk 103–104.

- Krusten, Reet* 1995. Eesti lastekirjandus. Tartu: Elmatar.
- Krusten jt = Krusten, Reet, Krista Kumberg, Mare Müürsepp, Mari Niitra, Hille Ojala, Jaanika Palm, Malle Reidolv, Ave Tarrend* 2006. Lastekirjanduse sõnastik. Toim. Jaanika Palm, Ülle Väljataga. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus.
- Kuhlbars, Friedrich* 1922a. Treufeldt'ile, Irmgard. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 65, m 2: 39.
- Kuhlbars, Friedrich* 1922b. Treufeldt'ile, Irmgard. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 65, m 32: 0.
- Kuivits, Kadi* 2014. Kultuuripärandi Seltsi videopärand. – Väliseesti Muuseumi ja Eesti Õppetöö Keskuse ajaveeb. 12. juuni; <http://vemublog.blogspot.com/2014/06/kultuuriparandi-seltsi-videoparand.html> (loetud 22.04.2016).
- Kumberg, Krista* 2007. Elustunud nukkude elukäigust enne ja nüüd. – Nukits, lk 6–12.
- Lees, Triin* 2014. Kuidas paistab mets lastekirjanduse aknast? – Õpetajate Leht 2. mai.
- Lemba, Theodor* 1941. „Kalurineiu”. – Kommunist 21. jaan.
- Levin = Кулап, С.* 1941. „Рыбачка” в театре „Эстония”. – Советская Эстония 29-го января.
- Liiv, Milvi* 1970. Eesti lastekirjandus aastatel 1934–1940. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti kirjanduse õppetoolis.
- Looming* 1946. – RK „Ilukirjanduse ja Kunsti” aastaplaanist 1946. Nr 2, lk 253–256.
- LR I = Laste rõõm, I osa: Eesti lastejutte ja luuletusi koos piltidega 1860–1980* 2011. Toim. Tiina Tammer. Koost. Ülle Väljataga, Anu Kehman ja Eesti Lastekirjanduse Keskus. Tallinn: Tammerraamat.
- LT = Linna Teataja* 1941. – Das Fischermädel. 1. okt.
- Mattheus, Ave* 2012. Eesti laste- ja noortekirjanduse genees: küsimusepüstitusi ja uurimisperspektiive. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Meenutati ... = Meenutati suviseid kirjanikke* 2008. – Koigi Vallaleht nr 9, lk 4.
- Merila-Lattik, Helbe* 2000. Eesti arstid 1940–1960. Pärnu: H. Merila-Lattik.
- Mettus, Voldemar* 1941a. Kena uudisoperett. „Kalurineiu” Estonias. – Kommunist 25. jaan.
- Mettus, Voldemar* 1941b. „Kalurineiu” 50. etendus. – Eesti Sõna 9. dets.

- Mettus, Voldemar* 1942. „Kalurineiu”. – Eesti Sõna 14. märts.
- MLJ* = Meie lapse jõulusalmid 2003. Toim. Maris Makko. Koost. Maarja Vaino. Tallinn: Kunst.
- MMLA* = Suud anna mullal ma: mulgi murdeluule antoloogia 2012. Koost. Ülo Alo Võsar. Veskimäe: Kodukuru.
- Mõttus, Anu* 2009. Raamatud tüdrukutest ja tüdrukutele. – Õpetajate Leht 19. juuni.
- Müürsepp, Mare* 2005. Lapse tähendus Eesti kultuuris 20. sajandil: kasvatusteadus ja lastekirjandus. Analüütiline ülevaade. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemiline Raamatukogu; <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:11039> (loetud 22.04.2016).
- Neithal, Margaret* 2010. Naise loovuse problemaatika Helga Pärli-Sillaotsa elu ja loomingu näitel. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Niitra, Mari* 2004. Loomametafoorid ja lastekirjandus. – Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse toimetised 1. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus, lk 60–79.
- Niitra, Mari* 2005a. Rahvusliku ideoloogia ilmingud 1930. aastate loomamuinasjuttudes. – Nukits, lk 8–11.
- Niitra, Mari* 2005b. Antropomorfiseerimise mehhanismid loomalugudes eesti lastekirjanduse näitel. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Nukits* 2000a. – Sajandi sada parimat Eesti algupärast lasteraamatut. Lk 50–51.
- Nukits* 2000b. – Sajandi edukamad Eesti lastekirjanikud. Lk 51.
- Pajula, Ene* 2012. On linna ääres roheline maja... – Õpetajate Leht 11. mai.
- Palm, Jaanika* 2008. Eesti lastekirjanduse kriitika ja teoreetiline mõte aastail 1918–1939. – Eesti Lastekirjanduse Keskuse toimetised 3. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Keskus, lk 6–52.
- Palm, Lüüdia* 1938. Seeria tekstiga pildiraamatuid lastele. – Kirjanduse ülevaade. Eesti Kirjandus nr 12, lk 559–561.
- Parrest, Harald* 1941. „Kalurineiu”. „Estonias” 18. I 1941. – Tartu Kommunist 25. jaan.
- Parve, Ralf* 1950. Meie lastekirjanduse kümme aastat. – Looming nr 4, lk 480–498.
- Pervik, Aino* 2000. Hea ja kurja vahel: fantaasiast meie nõukogudeaegses lastekirjanduses. – Nukits, lk 8–17.
- Pervik, Aino* 2006. Tundeline teekond Piibeleheneitsi maile. – Eesti Päevaleht 4. veeb.
- Pihlak, Ilmar* 2014. Autori intervjuu. Tartu, 8. okt.

- Pihlak, Ilmar* s.a. Priit Ardna ja Irma Truupõllu operett „Kalurineiu”. Käsikiri Ilmar Pihlaku erakogus.
- Pihlak, Johanna* 1967. Kiri Bernard Kangrole. 18. juuni. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 310, m 87: 3.
- Pihlak, Ülo* 1992. Saateks. – Truupõld, Irma. Öömori okaslinn. Tallinn: Perioodika, lk 54–56.
- Pihlak-Truupõld, Irma* 1969. Kiri Helmi Mäelole. 19. aug. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 226, m 30: 2.
- Priks, Anita* 2008. Saadjärve looduskeskuses talveund ei magata... – Tartu Valla Kuukiri nr 3, lk 6, 8.
- Põldmäe, Mare* 1992. Kevad „Estonias”. – Rahva Hääl 15. mai.
- Päevaleht* 1937a. – Draamateatri hooaja avamine läheneb. 22. aug.
- Päevaleht* 1937b. – Eestlanna Austraalias moeloojaks. 1. sept.
- Päevaleht* 1939. – Uusi jõude ja uusi näidendeid E. Draamateatris. 1. juuni.
- Pärl, Andres* 1936a. „Looduse” lasteraamat 1935./1936. a. – Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid. Kasvatus nr 3, lk 135–139.
- Pärl, Andres* 1936b. Lastekirjandust. „Looduse” Lasteraamat 1936. a. – Uus Eesti 5. aug.
- Pärl, Andres* 1937. „Looduse” lasteraamatu II sari. – Arvustusi. Eesti Kool nr 3, lk 181–184.
- Pärl, Andres* 1938. „Looduse” Kuldraamatu VI sari. – Arvustusi. Eesti Kool nr 3, lk 209–212.
- Raamatüühiingu ...* = Raamatüühiingu medalipidu „Viis viimast” 2011. – Koigi Vallaleht nr 10, lk 4.
- Rebane, Helve* 1982. Valikvaateid „Eesti lastekirjanduse varamu” raamatutest ja järelsõnadest. Õhtuleht 1. dets.
- RH* = Rahva Hääl 1941. – Kodumaise opereti esietendus. 17. jaan.
- Roos, Jaan* 1938. 1937. aasta „Kuldraamatu” sari. – Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid. Kasvatus nr 2, lk 99–102.
- Runnel, Hando* 1988. Motiivi sünd ja ränd eesti luules, IX osa: Ma olen paradiisis käinud. Eesti Raadio 4. sept.

- Silber, Kaja* 1972. Kodanliku Eesti lasteajakirjad. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti kirjanduse õppetoolis.
- Sillaots, Marta* 1937. Looduse lasteraamat. – Eesti Naine nr 4, lk 106.
- Sillaots, Marta* 1938. Uusi noorsooraamatuid. – Eesti Naine nr 4, lk 63–64.
- Sillaots, Marta* 1939. Tütarlaste lugemisvarast. – Eesti Kirjandus nr 6, lk 260–266.
- Sirp* 1992. – Stuudio B selgitas parimad ideekavandid. 3. aprill.
- Summer, Hugo* 1938. „Kuldne Kodu” kirjandust lastele, 13 raamatut. K.-ü. „Loodus”. – Areng nr 2, lk 49.
- SV = Sirp ja Vasar 1941. – „Kalurineiu” esietendus täna. 18. jaan.
- SV = Sirp ja Vasar 1980. – Uusi raamatuid. 26. dets.
- Tarrend, Ave* 2004. Sipsik, Sõnni Siim ja sõbrad seiklemas sakslaste juures. Eesti laste- ja noorsookirjanduse retseptisioonist Saksamaal. – Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse toimetised 1. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus, lk 80–114.
- Tarvas, Mari* 2014. Eesti kirjandusteadusest ja selle metoodikast. – Keel ja Kirjandus nr 4, lk 298–303.
- Teder, Eerik* 1973. Irma Truupõld 70. – Looming nr 7, lk 1228–1229.
- Teder, Eerik* 1980a. Mälestades Irma Truupõldu. – Kodumaa 3. dets.
- Teder, Eerik* 1980b. In memoriam. – Sirp ja Vasar 5. dets.
- Teder, Eerik* 1981. Meenutades Irma Truupõldu. – Keel ja Kirjandus nr 2, lk 127–128.
- Treufeldt, Irmgard* 1922. Kiri Friedrich Kuhlbarsile. 15. apr. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 65, m 17: 6.
- Treufeldt, Johanna* 1923. „Lootuse” Seltsi Eesseisusele. 10. apr. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 82, m 14: 3.
- Truupõld, Irma* 1941. „Kalurineiu” lõpp. Avalik vastus hr. Mettusele „Kalurineiu 50. etenduse” puhul „Eesti Sõnas”. – Eesti Sõna 13. dets.
- Truupõld, Irma* s.a. Eluloolised andmed. Käsikiri Ilmar Pihlaku erakogus.
- Tõnson, Helga* 1963. Operett meil. Eilsest... – Leo Normet, Helga Tõnson. Operett mujal ja meil. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, lk 39–44.
- Tõnson, Helga* 1969. Raimund Kull. Tallinn: Eesti Raamat.
- Tõnson, Helga* 1970. Agu Lüüdik. Tallinn: Eesti Raamat.
- UE = Uus Eesti 1936. – Väärtuslikke raamatuid tänavusel kirjanduseturul. 10. dets.

- Unustatud ...* = Unustatud mänguasjad: eesti keeles ilmunud lastelugusid 20. sajandi algupoolelt 2005. Toim. Helen Arak. Koost. Tiina Toomet ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus. Tallinn: Tänapäev.
- Uudisleht* 1940. – Priit Ardna operett „Estonia” mängukavasse. 1. märts.
- Veri, Karl* 1981. „Rohelise Päikese Maa” autorist. – Kommunist 13. jaan.
- Veskimägi, Kaljo-Olev* 1996. Nõukogude unelaadne elu. Tsensuur Eesti NSV-s ja tema peremehed. Tallinn: K.-O. Veskimägi.
- Viiding, Paul* 1947. Eesti nõukogude noorsookirjandusest aastail 1940–1946. – Looming nr 1/2, lk 84–93.
- Viinakuu ...* = Viinakuu: alkohol eesti luules 2010. Toim. Priit Põhjala. Koost. Udo Uibo. Tallinn: Tänapäev.
- Visnapuu, Eduard* 1941. „Kalurineiu” esietendus. – Rahva Hää! 20. jaan.
- VM* = Vaba Maa 1937. – Pühade uudiseid raamatuturul. 23. dets.
- VT* = Virumaa Teataja 1944. – Teatrid valmistuvad uueks hooajaks. 12. aug.
- Võsar, Ülo Alo* 1999. Põlistab murdekeelt. – Sirp 15. jaan.
- Väli, Heino* 1973. Kaasakõndimist meie lasteraamatu tegelasega. – Looming nr 5, lk 842–858.
- Üliõpilaslaulik* 2009. Koost. Andres Parmas. Tartu: Tartu Ülikool.

The oeuvre of Irma Truupõld

SUMMARY

This master's thesis focuses on the literary legacy of Estonian children's book author and poet Irma Truupõld (1903–1980). It offers a look at her life and career, maps the reception of her writings, provides the reader with a thorough analysis of her works and places them in the context of Estonian (children's) literature.

Truupõld began publishing short stories and poetry at the age of 20. She wrote for both children and adults. The 1930s saw four of her children's books come out in print: *Rohelise Päikese Maa* (1936), *Õömori okaslinn* (1936), *Aadi esimene armastus* (1937) and *Kuidas jõuluvana leidis endale ameti* (1937). Additionally, she wrote the libretto for Priit Ardna's operetta *Kalurineiu*, which premiered in 1941. Her literary career was cut short by the Soviet occupation and the establishment of socialist realism as the official artistic doctrine shortly thereafter.

Truupõld's reception has been, with the exception of that of the early Soviet era, positive, albeit sporadic. The vast majority of texts touch upon her writings for children.

She is best known for her children's prose, especially *Rohelise Päikese Maa* and *Õömori okaslinn*. Both stories explore the microscopic world of the forest floor, introducing the reader to the lives of ants, bees, beetles, crickets and frogs, thereby promoting knowledge of nature and conservation. The author combines the realistic with the fantastic: in both tales the animals, while functioning in their proper environment, are anthropomorphized and in *Rohelise Päikese Maa* occasional magical events occur in the otherwise realistic world (e.g. dolls coming to life). Thus, the books are both informative and entertaining. *Aadi esimene armastus* attempts to instigate patriotism in young readers.

Truupõld's short stories for kids can be divided into two categories: realistic texts about children and animals and fairy tales. The former are notable for their warm and empathetic tone, while the latter charm with poetic language and the writer's rich

imagination. Of these, *Kuidas jõuluvana leidis endale ameti* is best known. Her children's poems are realistic and deal mainly with topics such as the daily life of a child, nature (especially the change of seasons) and holidays (predominately Christmas).

She has written less for adults. Her psychologically complex short stories focus on a woman's private life and problems relating to motherhood and love. In Truupõld's poetry, three recurring themes stand out: love, nature and fatherland. Her verses are emotional and outspoken, spontaneous and passionate. However, her poems are most remarkable for their distinctive, highly figurative language. Songs are also among the biggest strengths of Truupõld's libretto for the operetta *Kalurineiu*.

Irma Truupõld has contributed the most to Estonian children's literature, especially to the tradition of fantasy writing. As a children's book author, she has even reached beyond the borders of her home country: both *Rohelise Päikese Maa* and *Õömori okaslinn* have been translated to Finnish, the former to English and German as well.

Lisad

Lisa 1. Irma Truupõllu teoste nimestik

1923

1. Tuuleema ja tuuleonu. – Laste Rõõm nr 21, lk 508–509. (nime J. T. all)

1924

2. Maimu ja Rilli. – Laste Rõõm nr 1, lk 12. (J. T.)
3. Mudilaste päevad. – Laste Rõõm nr 14–15, lk 340–344, 363–365. (J. T.)
4. Vihmapiiskade kuningas ja põud. – Laste Rõõm nr 21, lk 496–498. (J. T.)
5. Pilvede ränd. – Vikerkaar nr 47, lk 1159.
6. Mänguilm. Pääsusilmale 16. nov. – Laste Rõõm nr 23, lk 543. (J. Truupõld)

1925

7. Jutt uuest ja vanast aastast ning nõiast ja nõia-kassist. – Laste Rõõm nr 1, lk 4–5. (J. Truupõld)
8. Nurmenukule. – Laste Rõõm nr 1, lk 5. (J. Truupõld)
9. Väikene supikeetja. – Laste Rõõm nr 3, lk 55.
10. Nukuke nutab. – Laste Rõõm nr 4, lk 75.
11. Vesuuv. – Vikerkaar nr 5, lk 70.
12. Tänavune talv. – Laste Rõõm nr 5, lk 106.
13. Jäämäe kuningatar. – Laste Rõõm nr 8, lk 174–175.
14. Turu-Kreeta. – Laste Rõõm nr 9, lk 204–205.
15. Mu maa, mu rahvas, õnn on sinu. – Nädal (Päevaleht) 25. mai, lk 4.
16. Unistus kooliteel. – Vikerkaar nr 13, lk 216.
17. Kuu sügisel. – Laste Rõõm nr 16, lk 363.
18. Sügis metsas. – Laste Rõõm nr 18, lk 411.
19. Unine tuuleke. – Laste Rõõm nr 19, lk 435.

- 20. Ritsik, rätsik. (Ringmäng). – Laste Rõõm nr 19, lk 446.
- 21. Isa ja poeg. – Laste Rõõm nr 20, lk 459.
- 22. Aala ja Imma. – Laste Rõõm nr 21, lk 495–496.
- 23. Lumekene. – Laste Rõõm nr 22, lk 507.
- 24. Jõuluvana metsateel. – Laste Rõõm nr 23, lk 531.
- 25. Minu nuku. – Laste Rõõm nr 24, lk 572.
- 26. Iidi kolmas koolipäev. – Laste Rõõm nr 24, lk 573–574.

1926

- 27. Vastlasõit. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 28. Uni. – Laste Rõõm nr 8, lk 169.
- 29. Minu Tähik. – Laste Rõõm nr 9, lk 199.

1927

- 30. Õnnevalaja. – Laste Rõõm nr 1, lk 5.
- 31. Öösel. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 32. Õngitsemas. – Lasteleht nr 6, lk 81–82. (J. Trfld.)

1929

- 33. Mu pisike unine poiss. – Laste Rõõm nr 9, lk 193.

1930

- 34. Väike sirtsu. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 35. Kapriis. – Olion nr 12, lk 35.

1931

- 36. Sinu toas. – Raadio 21. dets.–3. jaan., lk 3.
- 37. Laul raadiosse. – Raadio 4.–10. jaan., lk 18.
- 38. Kohtamisele. – Raadio 11.–17. jaan., lk 34.
- 39. Unistus. – Raadio 18.–24. jaan., lk 42.

- 40. Kohvikun. – Olion nr 1, lk 13.²⁹
- 41. Assu tädi sünnipäeva-kook. – Laste Rõõm nr 3, lk 67–69.
- 42. Kohtamisele. – Olion nr 4, lk 154.
- 43. Emakene. – Laste Rõõm nr 5, lk 115.
- 44. Väike merimees. – Laste Rõõm nr 7, lk 162.
- 45. Rahvasteliidule. – Olion nr 9, lk 329.
- 46. Päiksepäevad läinud ära. – Laste Maailm nr 10, lk 78.
- 47. Juba sügis. – Laste Maailm nr 10, lk 80.
- 48. Jõulumees. – Laste Maailm nr 12, lk 90.
- 49. Jõulukink. – Laste Rõõm nr 12, lk 265.
- 50. Piku Leili. – Laste Rõõm nr 12, lk 272–278.
- 51. Igatsus. – Olion nr 12, lk 466.
- 52. Mu Tartumaa. – Olion nr 12, lk 466.
- 53. Jõuluõhtu. – Taluperenaine nr 12, lk 311.

1932

- 54. Lumimees. – Laste Maailm nr 1, lk 8.
- 55. Saare Juku. – Laste Rõõm nr 2, lk 25.
- 56. Peedukese kodu. – Laste Rõõm nr 3, lk 50–55.
- 57. Jõulumees. – Laste Maailm nr 12, lk 91.
- 58. Toomakese jõulukink. – Laste Rõõm nr 12, lk 281–285.

1933

- 59. Päitsiku igatsus. – Laste Maailm nr 3, lk 22.
- 60. Kevadel. – Laste Maailm nr 5, lk 39.
- 61. Kuidas Pauka käis kirikus. – Laste Rõõm nr 12, lk 280–285.

1934

- 62. Talle-ema jutt. – Laste Maailm nr 2, lk 15.

²⁹ Vt ka õiendus Olion 1931, nr 3, lk 131.

- 63. Kui hää olla vabadusest uhke. – Päevaleht 24. veeb., lk 3.
- 64. Uuestsünd. – Meie homme: Virumaa kunsti- ja kirjanduse album 1934. Toim. A. Aru, V. Mustel, H. Viires. Rakvere: ÜENÜ Virumaa keskkorraldus, lk 22.
- 65. Mälestus. – Meie homme: Virumaa kunsti- ja kirjanduse album 1934, lk 23.

1935

- 66. Emakene. – Olion nr 3, lk 101.

1936

- 67. Rohelise Päikese Maa. Tartu: Loodus.
- 68. Öömori okaslinn. Tartu: Loodus.
- 69. Küll on soe päikse pai³⁰. – Päts, Riho. Lemmiklaulik IV: algkooli IV klassi lauluvara. Tallinn: Kooli-Kooperatiiv, lk 29. (J. Truupõld)
- 70. Mu sünnilinn, mu kodulinn. – Päevaleht 22. juuni, lk 2.
- 71. Valla päikese kullased sängid. – Kunst ja Kirjandus (Päevaleht) 12. juuli, lk 101.
- 72. Esimesed sammud. – Laste Maailm nr 9, lk 72.
- 73. Läbi sügisevihma. – Eesti Naine nr 10, lk 291.
- 74. Koolis. – Väikeste Sõber nr 10, lk 74.
- 75. Väike Alli. – Väikeste Sõber nr 10, lk 79.
- 76. Mina olen sügise. – Laste Maailm nr 11, lk 87.
- 77. Tipa kõnnib. – Väikeste Sõber nr 11, lk 82.
- 78. Unus valu ema süles. – Väikeste Sõber nr 11, lk 87.
- 79. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. – Laste Maailm nr 12, lk 90–93.

1937³¹

- 80. Aadi esimene armastus. Tartu: Loodus.
- 81. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. Tartu: Loodus.

³⁰ Luuletus „Kevadel” muudetud kujul.

³¹ Aastasse 1937 dateerib Truupõllu poeg Ilmar Pihlak oma erakogus paiknevais märkmeis ka laulu pealkirjaga „Pulmasõit” (sõnad ja viis Irma Truupõld, esitaja Artur Rinne), mida on maininud kui üht tähelepanuväärsemat näidet kirjaniku varasemast luuleloomingust ka Eerik Teder (1981: 128), kuid mida käesoleva magistratöö autoril leida ei õnnestunud.

82. Küll on soe³². – Lasteaia lauluvara. Tallinn: Eesti Lasteaednikkude Selts, lk 11–12.
83. Su man ma oless elupäivad, kuud. – Kunst ja Kirjandus (Päevaleht) 22. aug., lk 123.
84. Kaks naist. – Kunst ja Kirjandus (Päevaleht) 12. sept., lk 135.
85. Kuidas jõuluvana endale leidis ameti. – Riigi Ringhääling 24. dets.

1938

86. Vihreän auringon maa. Helsingissä: Otava.
87. Küll on soe päikse pai. – Päts, Riho. Lemmiklaulik IV: algkooli IV klassi lauluvara, lk 29. (J. Truupõld)
88. Piiri ja Pääri teel koju. – Riigi Ringhääling 10. mai.
89. Kevadtolm. – Kunst ja Kirjandus (Päevaleht) 15. mai, lk 74.
90. Unustatud nukud³³. – Riigi Ringhääling 4. okt.
91. Jälle koju!³⁴ – Riigi Ringhääling 20. dets.

1939

92. Suur auhind. – Riigi Ringhääling 9. aprill.
93. Unohdetut nuket, Malle ja Pietu³⁵. – Koulu Radio 19. huhtikuuta.
94. Brutaalne Aadam. – Nädal Pildis nr 4, lk 97.
95. Lembe. – Nädal Pildis nr 11, lk 293, 300.
96. Unohdetut nuket, Malle ja Pietu. – Koulu Radio 27. marraskuuta.
97. Malle ja Pietu jälleen kotona³⁶. – Koulu Radio 13. joulukuuta.

1940

98. Ülestõusmine. – Nädal Pildis nr 5, lk 117–118.

³² Vt üle-eelmist.

³³ Esimene osa „Rohelise Päikese Maast”.

³⁴ Teine osa „Rohelise Päikese Maast”.

³⁵ „Rohelise Päikese Maa” ainetel.

³⁶ Vt eelmist.

1941

99. Kalurineiu. Priit Ardna operett 3 vaatuses eelmänguga. Lav. Agu Lüüdik. Estonia Teater 18. jaan. Libreto Rahvusooper Estonia noodikogus.

1943

100. Öömorin neulaskaupunki. Turku: Aura.

1946

101. Rohelise Päikese Maa. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst.

1947

102. Onu Martini võidumärk. – Säde 13. märts, lk 4.
103. Kaks naist. – Eesti Naine nr 11, lk 25.

1948

104. All näärpäikse. – Eesti Naine nr 1, lk 9.
105. Pioneerid suusaretkel. – Säde 29. jaan., lk 4.
106. Naistepäevaks. – Õhtuleht 8. märts, lk 3.
107. Esimene mai. – Õhtuleht 30. aprill, lk 1.
108. Su man ma oless elupäivad, kuud. – Eesti Naine nr 7, lk 21.

1949

109. Tütarlaps kombinaadist. – Pilt ja Sõna nr 9, lk 5, 8.

1956

110. Moeküsimustest ostja pilguga. – Sirp ja Vasar 30. märts, lk 6.

1975

111. Küll on soe päikse pai. – Ernesaks, Gustav. Lõoke: kahehäälseid laule noortele. Tallinn: NSVL Muusikafondi Eesti Vabariiklik Osakond, lk 26. (J. Truupõld)

1980

112. Rohelise Päikese Maa. Tallinn: Eesti Raamat.

1985

113. Das Land der Grünen Sonne. Tallinn: Perioodika.
114. The Land of the Green Sun. Tallinn: Perioodika.

1989

115. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. Tallinn: Eesti Raamatuühing.

1990

116. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. Tallinn: Eesti Raamatuühing.
117. Küll on soe päikse pai. – Päts, Riho. Lemmiklaulik IV: algkooli IV klassi lauluvara. Tallinn: Polluks, lk 29. (J. Truupõld)

1992

118. Öömori okaslinn. Tallinn: Perioodika.

1996

119. Ingli laul operetist „Kalurineiu”³⁷. – Legendaarne Milvi Laid. Koost. Jüri Kruus. Tallinn: Forte.
120. Jõulumees. – Jõululaule lastele. Koost. Reet Krusten. Tallinn: Olion, lk 52–53. (I. Truupõld)

1999

121. Rohelise Päikese Maa³⁸. – Eesti lastekirjanduse antoloogia, VI köide: Hobu mul jookseb ohje pidi. Koost. Andres Jaaksoo. Tallinn: Steamark, lk 97–115.

³⁷ Amatöörülesvõte soolokontserdilt USA-s 1960. aastal.

³⁸ Peatükid „Rohelise Päikese Maa”, „Doktor Krookuse ja Anle pulmad” ja „Timsi seiklused”.

122. Öömori okaslinn³⁹. – Eesti lastekirjanduse antoloogia, VI köide: Hobu mul jookseb ohje pidi, lk 116–124.

2002

123. Su man ma oless elupäivad, kuud. – Ime kütken tähe poole kist: eesti murdeluule antoloogia. Koost. Siim Kärner. Viljandi: S. Kärner, lk 107.

2003

124. Jõuluvana metsateel. – Meie lapse jõulusalmid. Toim. Maris Makko. Koost. Maarja Vaino. Tallinn: Kunst, lk 75.
125. Lumemees. – Meie lapse jõulusalmid, lk 94.

2005

126. Kuidas jõuluvana leidis endale ameti. – Lasteraamatud sarjast „Kuldne kodu”. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
127. Unustatud nukud⁴⁰. – Unustatud mänguasjad: eesti keeles ilmunud lastelugusid 20. sajandi algupoolelt. Toim. Helen Arak. Koost. Tiina Toomet ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus. Tallinn: Tänapäev, lk 13–20.
128. Malle ja Peedu jälle kodus⁴¹. – Unustatud mänguasjad: eesti keeles ilmunud lastelugusid 20. sajandi algupoolelt, lk 206–217.
129. Kalurineiu laul. – Eesti teatri laulud. Dir. Riina Roose. Tallinna Linna-teater 1. okt.

2007

130. Kalurineiu laul. – Eesti teatri laulud. Tallinn: Tallinna Linnateater.

³⁹ Peatükid „Punased sugulased”, „Pulmareis” ja „Lennurõõmud”.

⁴⁰ Katkend „Rohelise Päikese Maast”.

⁴¹ Vt eelmist.

2008

131. Esimesed sammud. – Eesti lasteluule kuldraamat. Toim. Eve Leete. Koost. Reet Krusten. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 21.

2009

132. Kapriis. – Üliõpilaslaulik. Koost. Andres Parmas. Tartu: Tartu Ülikool, lk 262–263.

2010

133. Kapriis. – Viinakuu: alkohol eesti luules. Toim. Priit Põhjala. Koost. Udo Uibo. Tallinn: Tänapäev, lk 81.
134. Tii-tii, tipa-tapa...⁴² – Strebeleva, Jelena. Laste arendamine ja õpetamine didaktiliste mängude abil: eripedagoogi käsiraamat. Tartu: Atlex, lk 127; <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:61780> (loetud 22.04.2016). (I. Truupõld)

2011

135. Esimene jooksupäev⁴³. – Laste rõõm, I osa: Eesti lastejutte ja luuletusi koos piltidega 1860–1980. Toim. Tiina Tammer. Koost. Ülle Väljataga, Anu Kehman ja Eesti Lastekirjanduse Keskus. Tallinn: Tammerraamat, lk 108–111.
136. Jõuluvana metsateel. – Eesti jõulusalmide ja -juttude kuldraamat. Toim. Eve Leete, Olivia Saar. Koost. Olivia Saar. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 18.

2012

137. Su man ma oless elupäivad, kuud. – Suud anna mullal ma: mulgi murde-luule antoloogia. Koost. Ülo Alo Võsar. Veskimäe: Kodukuru, lk 176.

2013

138. Esimene jooksupäev. – Laste rõõm, I osa: Eesti lastejutte ja luuletusi koos piltidega 1860–1980, lk 108–111.

⁴² Sõnad Tiiu Puigi samanimelisele kõnearendusmängule. Luuletus „Esimesed sammud” muudetud kujul.

⁴³ Katkend „Õõmori okaslinnast”.

2014

- 139. Esimesed sammud. – Eesti lasteluule kuldraamat, lk 21.
- 140. Kapriis. – Üliõpilaslaulik, lk 262–263.

Adaptatsioonid

1935

- 1. Rohelise Päikese Maa. – Katkeid jõuluks ilmuvaist K-ü. „Looduse” lasteraamatuist. Kirjandusetund lastele. Tartu Draamateatri Seltsi Stuudio. Tartu, 8. dets.

1938

- 2. Kuldne kodu. Katkend I. Truupõllu noorsoojutust „Aadi esimene armastus”. – Riigi Ringhääling 22. veeb.
- 3. Aadi sõidab maale. Katkendeid I. Truupõllu noorsoojutust „Aadi esimene armastus”. – Riigi Ringhääling 17. juuni.
- 4. Reis Rohelise Päikese Maale. Lõbus muinasjutt 7-es pildis. Irma Truupõllu lastejutu ainetel nukuteatrile kirjutanud Ao Vaks. – Noorte Kodu nr 10–11, lk 1–4, 5–8.

1939

- 5. Reis Rohelise Päikese Maale. Lõbus muinasjutt 7-es pildis. Irma Truupõllu lastejutu ainetel nukuteatrile kirjutanud Ao Vaks. – Noorte Kodu nr 1–4, lk 9–12, 13–16, 17–20, 21–22.

1943

- 6. Kalurineiu. Läbilõige Priit Ardna operetist. – Landessender Reval 28. märts.
- 7. Aadi kiri maalt. Irma Truupõllu raamatust „Aadi esimene armastus”. – Landessender Reval 8. aug.

1948

8. Kalurineiu. Lav. Hanno Kompus. Eesti Pagulasteater Rootsis.

1952

9. Kalurineiu. Lav. Rahel Olbrei. Montreali Eesti Teater.

1984

10. Kalurineiu. Lav. Lydia Vohu-Viksten. Ülemaailmsed Eesti Päevad (ESTO) IV. Toronto, 11. juuli.

1986

11. Unustatud nukud⁴⁴ [kolmes osas]. Rež. Tiina Kolk. Eesti Televisioon 10. mai, 16., 23. nov.

1990

12. Öömori okaslinn [seitsmes osas]. Helirež. Lilian Veldermann. Toim. Anne Parksepp. Eesti Raadio 26. (I–II), 30. (III–V), 31. okt. (VI–VII).

1992

13. Priit Ardna operett „Kalurineiu”. Kontsertetendus. Dir. Tarmo Leinatamm. Estonia Teater 18. mai.
14. Montaaž operetist „Kalurineiu”. – Igavene legend. Priit Ardna 100. sünniaasta-päevale pühendatud kontsert. Dir. Tarmo Leinatamm. Estonia Teater 23. nov.

1995

15. Rohelise Päikese Maa. Lav. Eili Neuhaus. Rakvere Teater 16. dets.

⁴⁴ „Rohelise Päikese Maa” ainetel.

Lisa 2. Fotod

Irma Truupõld (Treufeldt) 1910. a. Valgas. Allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 37, A 37: 3751.

Irma Truupõld 1921⁴⁵. a. E. Lenderi gümnaasiumi V klassi õpilasena. Allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 37, A 37: 3753.

⁴⁵ Saatesõnas kõnealust fotot sisaldavale „Rohelise Päikese Maa” kolmandale trükile märgib kirjanik jällegi, et on sel 16-aastane (Krusten, Truupõld 1980: 104), mis teeks foto dateeringuks hoopis 1919 või 1920.

Irma Truupõld 1928. a. Allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 37, A 37: 3752.

Irma Pihlak-Truupõld, kirjanik, sünd. 1903. Tallinnas (Aleksander Teppor, 1940 või varem). Allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 2, A 2: 1722.

Irma Truupõld (1941). Allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 37, A 37: 3723.

Lastekirjanik ja luuletaja Irma Truupõld (Elmar Köster, 1980). Allikas: Eesti Riigiarhiiv, f R-2366, n 1, s 81.

Dr. Oskar Pihlak. Allikas: Eesti Tervishoiu Muuseum, F 3378.

Roosikrantsi 3 1970. aastatel. Allikas: Tallinna konvendihoone. – Korporatsioon Sakala;
<http://www.sakala.ee/tallinna-konvendihoone> (loetud 22.04.2016).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Janika Läänemets,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Irma Truupõllu looming”,

mille juhendaja on Andrus Org,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.05.2016